

MASTEROPPGAVE

BRIK- og samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen

En kvalitativ undersøkelse av profesjonsutøvers erfaring med det standardiserte kartleggingsverktøyet «Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen»

Marianne S. Kilaas

Dato: 30. november 2023

Masterstudium i psykososialt arbeid- helse- og sosialfaglig yrkespraksis.
HSPSA40616 Avdeling for helse og sosialfag Høgskolen i Østfold avd.
Fredrikstad

Forord

Denne oppgaven har vært lærerik, utfordrende og gledelig å skrive. Det har vært litt av en reise! Nesten ikke til å tro at jeg er ved veis ende. Jeg er glad for at jeg tok utfordringen med å skrive denne oppgaven. Det har gitt kunnskap jeg ikke vil være foruten. Det har utviklet meg som menneske og gitt nye perspektiv som jeg kan ha med meg inn i nye menneskemøter, også i min yrkesrolle som sosionom. Denne oppgaven har jeg ikke gjort alene. Først vil jeg takke informantene som takket «ja» til å la seg intervju. Det muliggjorde at jeg fikk de dataene jeg trengte for å kunne gjøre denne studien. Jeg vil også takke mastergruppene jeg har deltatt i, og Anette. Anna Lydias ar ledet gruppene med sitt smittende engasjement for det psykososiale perspektivet. Dere har alle vært til støtte og hjelp for å kunne klare å skrive masteroppgave. Takk til min veileder Marina som har sørget for stø kurs fremover, du kloke menneske! Det hadde virkelig ikke vært mulig å gjøre denne studien uten alle dere som har vært rundt. Å skrive oppgave har tatt tid og fokus. Takk, kjære Roger og gjengen min som har latt meg holde på med «dette». Dere har støttet meg hele veien.

Engelsviken, november 2023

Sammendrag

Formålet med denne studien er å gi økt kunnskap om hvordan samtalen om uregjerlige sosiale problem muliggjøres når profesjonsutøvere bruker det standardiserte kartleggingsverktøyet Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen (BRIK) i samtaler med domfelte i friomsorgen.

Hovedproblemstillingen som ligger til grunn for studien er: *«Hvordan bidrar BRIK til samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen når tema for samtalen er domfeltes sosiale problem?»*

Jeg har gjort en kvalitativ studie der jeg har valgt å intervju ansatte i friomsorgen som har egen erfaring med bruk av BRIK i sin praksis. Jeg har tatt utgangspunkt i et hermeneutisk vitenskapssyn og tematisk analyse som metode for tolking av materialet. Ved analyse av materialet har jeg benyttet teori som handler om hvordan menneskelige sosiale problem kan forstås og håndteres i dialog, og forskning innenfor det fagfeltet jeg studerer. I et psykososialt perspektiv, har studien et kritisk søkelys på bruk av makt. Resultatet av min analyse er besvart på grunnlag av følgende funn: BRIK som standardisert kartleggingsverktøy bidrar til å forstå og håndtere sosiale problem. BRIK kan bidra til å legalisere makt i samtalen om å forstå og håndtere sosiale problem. Press om bruk av BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i et organisatorisk perspektiv. Resultatene viser at bruk av BRIK som standardisert kartleggingsverktøy kan bidra til innsikt og håndtering av uregjerlige sosiale problem i samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen. Samtidig kan det standardiserte språket i BRIK bidra til å hemme dialog, lede til objektivering, fremmedgjøring og legitimering av makt. Med det resultat at dialogen Det er av betydning at samtalen er basert på gjensidig tillit og en åpen dialog.

Nøkkelord: psykososialt arbeid, uregjerlige sosiale problem, standardisering, samtale, friomsorg, kartlegging

Abstract

The purpose of this study is to provide increased knowledge about how the dialogue about wicked problems is made possible when professional use the standardized Risk- need- assessment tool "Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen" (BRIK) in conversations with convicts at the probation office. The main problem that forms the basis of the study is: *"How does BRIK contribute to the conversation between professionals and convicts in probation when the topic of the conversation is the convict's wicked problem?"* I have carried out a qualitative study in which I have chosen to interview employees in probation who have their own experience of using BRIK in their practice. I have started from a hermeneutic scientific view and thematic analysis as a method for interpreting the material. When analyzing the material, I have used theory about how human social problems can be understood and handled in dialogue, and research within the field that I study. In a psychosocial perspective, the study has a critical spotlight on the use of power. The result of my analysis is answered based on the following findings: BRIK as a standardized mapping tool helps to understand and deal with social problems. BRIK can help to legalize power in the conversation about understanding and dealing with social problems. There are high expectations for the usage of BRIK as a standardized mapping tool in an organizational perspective. This study shows that usage of BRIK as a standardized mapping tool can contribute to insight and handling of social problems in the conversation between professional practitioners and convicts in the correctional service. Simultaneously, can the standardized language in BRIK lead to objectifying, alienating, and legitimization of power. It is of importance that the conversation is based on mutual trust and an open dialog.

Keywords: psychosocial work, wicked problems, standardization, conversation, probation, Risk- need- assessment tool

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	1
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	2
1.2 Koblingen til psykososialt arbeid	3
1.3 Studiens oppbygning	4
2.0 STUDIENS BAKGRUNN OG KONTEKST	5
2.1 BRIK i friomsorgen	5
Hva er BRIK	6
Bakgrunn for innføring av BRIK	8
2.2 Relevant forskning	9
3.0 TEORETISK PERSPEKTIV	11
3.1 Profesjonsutøver	11
3.2 Det instrumentalistiske mistak	12
3.3 Å forstå og håndtere «wicked problems»	13
3.4 Teori om kommunikativ handling	15
4.0 METODE	17
4.1 Design og vitenskapsteoretisk tilnærming	17
4.1.1 Egen forforståelse	19
4.2 Utvalgsriterier og rekruttering av informanter	20
4.3 Datainnsamling	22
Transkribering av intervjuene	26
4.4 Tematisk analyse	27
4.5 Reliabilitet og validitet	30
5.0 DATAFREMSTILLING OG ANALYSE	32
Åpen samtale om sosiale problem	32
Språket i BRIK, «screeningsverktøy» og «samtaleguide»	32
Bruk av skjerm virker inn på samtalen om sosiale problem	34
Tilrettelegging for innsikt i, og håndtering av sosiale problem	35
Å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv i relasjon til profesjonsutøver	39
Struktur i samtalen om sosiale problem	43
Ytre press på bruk av BRIK som kartleggingsverktøy	47
Oppsummering	50
6.0 DRØFTING OG RESULTAT	52
6.1 BRIK som standardisert kartleggingsverktøy bidrar til å forstå og håndtere sosiale problem	53
6.2 BRIK kan bidra til å legalisere makt i samtalen om å forstå og håndtere sosiale problem	55
6.3 Press om bruk av BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i et organisatorisk perspektiv	60

7.0 KONKLUSJONER	61
7.1 Indikasjoner for praksis og videre forskning	62
Referanseliste	64
Vedlegg	70
Vedlegg 1: Vedtak fra kriminalomsorgen	70
Vedlegg 2: Informasjonsskriv til informanter	70
Vedlegg 3: Innsalg	70
Vedlegg 4: Tilbakemelding fra NSD	70
Vedlegg 5: Søknad til kriminalomsorgen	70
Vedlegg 6: Samtykkeerklæring	70
Vedlegg 7: Intervjuguide	70

1.0 INNLEDNING

Frimsorgen er en del av Kriminalomsorgens statlige virksomhet med ansvar for gjennomføring av ulike straffereaksjoner utenfor fengsel (kriminalomsorgen, 2023). Denne studien utforsker profesjonsutøvere i frimsorgen sine erfaringer med å anvende det standardiserte kartleggingsverktøyet Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen (BRIK) som del av sin sosialfaglige praksis. BRIK er et evidensbasert skjema. Tenkningen om å innføre standardiserte skjema for å sikre bruk av evidensbasert kunnskap i praksisfeltet, er en kjent diskurs. Det gjelder også for sosialfaglig praksis (Levin, 2004, s. 40, 130, 131, Fossestøl, 2013, s. 1, 57- 63, Finne & Malmberg-Heimonen, 2023, Vindegg, 2009). Standardiserte skjema har til hensikt å spesifisere på hvilken måte kartleggingssamtaler skal utføres i praksis (Timmermans & Epstein, 2010, s. 72). Samtalen i frimsorgen mellom profesjonsutøver og domfelte som gjennomfører ulike straffereaksjoner, handler om å forstå og håndtere den enkelte domfelte sine uregjerlige sosiale problem (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169). I et kriminalitetsforebyggende perspektiv har samtalen til hensikt å legge til rette for at domfelte kan gjøre en egeninnsats for å motvirke nye lovbrudd (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 14, strgjfl, 2021, § 2). Samtalen krever en åpen dialog i relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte der de sammen kan å forstå og håndtere den enkelte domfelte sine unike sosiale problem (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14, 39, Aamodt, 2014). Språket i standardisert skjema som har til hensikt å sikre bruk av anerkjent teori, kan utfordre dette (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 90, Hansen & Rieper, 2009, s. 17). En åpen dialog krever at språket i samtalen benyttes fritt til å utforske og forstå den enkelte sin unike sosiale situasjon (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14, Thomassen 2006, s. 53, 115). Ut fra et psykososialt perspektiv, kan det standardiserte språket i BRIK bidra til å legitimere makt dersom det hindrer den frie dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte (Skærbæk & Nissen, 2014, s. 11- 21). Det har de siste årene vært utført flere studier om bruk av standardiserte verktøy i sosialfaglig praksis (f.eks, Bakkeli & Breit, 2022; Gillingham, 2017; Skillmark, 2020 og Sletten, 2021). Eksempelvis fant Sletten og Ellingsen (2020) at bruk av standardiserte verktøy kan påvirke den profesjonelles fokus og dermed også samtalen, mellom mennesker ved håndtering av sosiale problem. Det fremkom blant annet at standardiserte skjema, profesjonsutøver sin ekspertise og klientens preferanser noen ganger kunne sprike. Det kan dermed oppstå et spenningsfelt mellom bruk standardiserte verktøy og den profesjonelles ekspertise. (Gillingham et. al., 2017; Sletten og Bjørkquist, 2020). Disse studiene ser imidlertid primært på bruk av standardiserte verktøy i beslutningsprosessen i førstelinjetjenesten. Jeg har funnet noen studier om standardiserte skjema sin betydning for dialogen og det sosiale samspillet mellom profesjonelle og personer som brukere av offentlige tjenester. Der tema for samtalen er sosiale problem. Forskning på standardisering i

sosialfaglig praksis viser positive gevinster ved bruk av standardiserte skjema som at det kan lede til økt bevisstgjøring av tema, bidra til refleksjon og gi struktur i samtaler (Årstad, Nesvåg & Landheim, 2015; Andenes, 2019; Folkehelseinstituttet, 2010). Videre har bruk av standardiserte skjema vist å bidra til å lukke for samtaler uten videre refleksjon og til objektivisering av den andre. (Andenes, 2019; Steig & Andersen, 2013). Jeg har funnet en studie som handler om BRIK og dialogen mellom ansatte og domfelte i kriminalomsorgen ved bruk av BRIK. Den ser primært på BRIK som del av en beslutningsprosess. Hovedkonklusjonen er to- delt av hensyn til de organisatoriske forskjellene som er mellom enhetene i kriminalomsorgen. Hva gjelder bruk av BRIK i friomsorgen, vises det til at rehabiliteringsideologien som utgjør kunnskapsgrunnlaget i BRIK er en kjent måte å arbeide på for ansatte i friomsorgen som jobber innenfor en sosialfaglig praksis uavhengig av BRIK. De ulike straffegjennomføringsformene i friomsorgen har også ulik gjennomføringstid som får betydning for samtalen ved bruk av BRIK (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 9-10, 128- 129). Den andre delen av hovedkonklusjonen er at *«BRIK er et instrument som har potensial for å bli et hensiktsmessig verktøy i arbeidet med å tilbakeføre de domfelte til samfunnet»*. Blant annet viste rapporten at både domfelte og ansatte opplevde at fokus på ressurser og gjenoppretting bidro til nye perspektiv på den domfelte og hvordan ansatte kunne bistå domfelte med tilbakeføring til samfunnet. Ansatte mente at BRIK- skjema er for rigid grunnet manglende bokser for frie kommentarer, slik at det ble vanskelig å fange opp individuelle forskjeller hos de domfelte (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 10-11, 30). Denne studien retter søkelys mot samtalen om uregjerlige sosiale problem ved bruk av BRIK som standardisert skjema i et psykososialt perspektiv.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Denne studien har til hensikt å øke kunnskap om bruk av standardiserte verktøy i profesjonell praksis generelt, og friomsorgen spesielt. I denne masterstudien ønsker jeg å belyse ansatte i friomsorgen sine erfaringer med å bruke det standardiserte verktøyet BRIK i praksis, og hvilke implikasjoner dette har for håndtering av sosiale problemer hos personer under straffegjennomføring. På bakgrunn av dette ligger følgende hovedproblemstilling til grunn for studien:

Hovedproblemstillingen som ligger til grunn for studien er:

«Hvordan bidrar BRIK til samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen når tema for samtalen er domfeltes sosiale problem?»

For å utforske dette er det utarbeidet to forskerspørsmål som søkes belyst:

- 1) *Hvordan anvendes BRIK i den daglige praksisen av de profesjonelle?*

2) Hvordan muliggjør BRIK samtalen og dialogen mellom den profesjonelle og domfelte sett fra profesjonsutøver sitt perspektiv?

Det er samspillet mellom BRIK og den profesjonelle som er i fokus i denne studien, og da særlig på samtalen som anses som sentralt i BRIK kartleggingen.

Det første forskerspørsmålet handler om hva profesjonsutøverne gjør når de bruker BRIK i sin praksis i friomsorgen. Det handler om å belyse hvordan BRIK tilpasses samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte når tema for samtalen er domfeltes sosiale problem. Og hvilke grunner profesjonsutøverne har for den måten BRIK anvendes i praksis.

Det andre forskerspørsmålet handler om hvilke erfaringer profesjonsutøvere har med hvordan BRIK som standardisert skjema bidrar til å forstå og håndtere sosiale problem i et maktperspektiv.

1.2 Koblingen til psykososialt arbeid

Psykososialt arbeid er en fagdisiplin som har sitt opphav i kritisk teori. Det er et vitenskapsteoretisk felt som stiller seg kritisk til positivismen (Skærbæk & Nissen, 2014, s. 13, Askeland, 2011, s. 26- 27). Filosofen Hans Skjervheim stiller seg kritisk til hvordan positivismen har som ideal at handlinger i praksis *alltid* må baseres på den tekniske mål/ middel- modellen, der kunnskap basert på nøyaktige gjennomførte eksperiment skal fungere som instrument i samtalen i den hensikt å nå forhåndsbestemte mål med samtalen. Skjervheim viser til at en slik teknisk, instrumentell rasjonalitet har sin plass i praksis. Men at det å absoluttere en form for teori som et middel for å nå mål også har sine grenser. Som når bruk av forhåndsbestemt kunnskap går på bekostning av det praktiske i samtalsituasjonen, respekten for mennesket og det normativt konstituerte (Skjervheim, 1996, s. 245- 248). Hva Skjervheim legger i det praktiske i situasjonen kommer jeg tilbake til i del 2.1. av denne studien.

I et psykososialt perspektiv og med henvisning til bla. Skjervheim kritiseres at den tekniske rasjonaliteten kan lede til at mennesket bli redusert til noe annet enn det er, og sett og snakket til som objekt dersom det ensidig blir møtt i lys av den forhåndsbestemte kunnskapen. Det kan virke inn på menneskets fortelling om seg selv og egen selvforståelse. Våre offentlige tjenester er spisset inn mot behov, som skal betrakte deler eller sider ved et menneske. Den tekniske rasjonaliteten gjør at vi risikerer å miste av syne at mennesket alltid er mer enn sin lidelse eller situasjon. Bruk av evidensbasert kunnskap er nødvendig for å forstå hva mennesker trenger i møte med det offentlige. Samtidig er ethvert menneske unikt, og trenger å bli sett som subjekt. I psykososialt arbeid fremholdes at like viktig som å bringe inn teoretisk kunnskap i samtaler, er den felles forståelse som kan oppstå i åpen dialog i møte med den andre. Samtaler i det offentlige rom er alltid innenfor en

kontekst som representerer system innfiltrert i hierarkier av makt og avmakt. Det psykososiale perspektivet har til hensikt å stille seg kritisk reflekterende til etablerte «sannheter» og metoder, og hvilke implikasjoner de kan ha for praksis (Skærbæk & Nissen, 2014, s. 11- 21).

Denne studien tar utgangspunkt i en sosialfaglig praksis i friomsorgen som offentlig virksomhet. I et psykososialt perspektiv, har studien til hensikt å gi økt kunnskap om hvordan BRIK som standardisert metode virker inn på samtalen i møte med mennesker med sine unike sosiale problem. Det er kunnskap som kan komme tjenester til gode bruker BRIK i sin praksis.

1.3 Studiens oppbygning

I 1. kapittel innleder jeg med en redegjørelse av problemstilling og forskerspørsmål. Hensikten med kapittel en er å gi et grunnlag og en ramme for studien. Jeg beskrev studiens kobling til psykososialt arbeid som er det studiet denne masteroppgaven inngår i.

I kapittel to redegjør jeg for studiens bakgrunn og kontekst. Jeg starter med å gi en beskrivelse av bruk av BRIK i friomsorgen som kontekst, før jeg gjør en nærmere redegjørelse av Hva BRIK er. Det vurderes som relevant å gjøre rede for hvilke teoretiske perspektiv som ligger til grunn for utvikling av BRIK som standardisert skjema, og hvordan BRIK er ment at skal benyttes i samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen som kontekst. Videre redegjør jeg for noen tanker som ligger til grunn for innføring av BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i kriminalomsorgen. Avslutningsvis gis en kobling til det forskningsfeltet studien inngår i.

I kapittel tre redegjør jeg for de teoretiske perspektivene som jeg har valgt for å forstå, fortolke og analysere intervjumaterialet. Valg av teoretiske perspektiv er gjort på bakgrunn av hva som kom frem av intervjumaterialet ved bruk av tematisk analyse. Her presenteres en kort avklaring av begrepet profesjonsutøver som er relevant for denne studien. «Det instrumentalistiske mistak» Bruk av dette perspektivet i oppgaven er relevant for å kunne si noe om hvordan ulike måter å tenke om kunnskap, som instrumentell- og praktisk rasjonalitet kan virke inn på samtalen mellom mennesker som har til hensikt å håndtere sosiale problem. Deretter har jeg valgt teori om «wicked problems». Sentralt i studien er at samtalen ved bruk av BRIK handler om å forstå og håndtere sosiale problem av profesjonelle i friomsorgen som kontekst. Denne teorien har nettopp til hensikt å si noe om hvordan sosiale problem kan forstås og håndteres i samtaler av ansatte i offentlig byråkrati som har i oppgave å håndtere sosiale problem. Til slutt i dette kapitlet skriver jeg om teorien «kommunikativ handling» som representerer en måte å gå frem på i samtalen basert på det Skjervheim benevner som praktisk rasjonalitet.

I kapittel fire redegjør jeg for metode og de valg jeg har tatt for hvordan jeg har kommet frem til funn. Det har også til hensikt å sikre studiens gjennomsiktighet. Underkapitlene er som følger: Design og vitenskapelig tilnærming, her under også egen for forståelse. Datainnsamling, her under også transkribering av intervju. Tematisk analyse, forskningsetikk, Reliabilitet og validitet.

I kapittel fem presenteres datafremstilling, fortolkning og analyse. De ulike temaer jeg har kommet frem til gjennom tematisk analyse representerer underkapitler og er nærmere presentert innledningsvis i kapitlet.

I kapittel seks drøftes dataene opp mot studiens problemstilling, empiri og bakgrunnskunnskap. Jeg kommer med konklusjoner, tanker om hvordan studiens verdi for praksisfeltet, og innspill til videre forskning.

2.0 STUDIENS BAKGRUNN OG KONTEKST

I det følgende vil jeg gi en kort beskrivelse av studiens kontekst. Jeg vil gi en kort beskrivelse av friomsorgens virksomhet og bruk av BRIK i friomsorgen. Jeg vil også presentere hvordan BRIK er utviklet og bakgrunn for innføring av BRIK som standardisert skjema i kriminalomsorgens virksomhet. Avslutningsvis, skriver jeg om forskning og bruk av standardiserte kartleggingsverktøy i offentlig sektor som kan ha relevans for denne studien.

2.1 BRIK i friomsorgen

Det er totalt 15 friomsorgskontor i Norge. Organisatorisk er friomsorgskontorene en del av Kriminalomsorgens statlige virksomhet. Friomsorgen er ansvarlig for gjennomføring av ulike straffereaksjoner utenfor fengsel. Informantene i denne studien benyttet BRIK i samtaler som del av innhold i straff ved dom på samfunnsstraff, program mot ruspåvirket kjøring, ved gjennomføring av møteplikt som vilkår ved prøveløslatelse fra fengsel, og som del av innhold i ungdomsstraffen som gjennomføres i regi av Konfliktrådet (kriminalomsorgen, 2023). At BRIK benyttes i samtaler ved gjennomføring av straff i friomsorgen, står i sammenheng med straffens formål. Det kommer frem av straffegjennomføringsloven og utdypes fra politisk nivå i stortingsmeldingene. Straff i denne sammenheng forstås som et onde staten tilføyer en lovovertræder. Den tilsiktede virkningen av straff kan deles inn i individualpreventiv- og allmennpreventiv virkning av straff og opprettholdelse av sosial ro (Meld. St. 39 (2020- 2021), s. 14). Individualpreventiv virkning av straff handler om frihetsberøvelse (*inkapasitering*), og *avskrekking og forbedring*. BRIK faller inn under *forbedring* som del av individualpreventiv virkning av straff. Det handler om å tilrettelegge for at domfelte kan gjøre en egeninnsats for å motvirke nye lovbrudd (Meld. St. 39 (2020- 2021), s. 14). Følge

straffegjennomføringslovens formålsparagraf er også straff ment utført på en måte som er betryggende for samfunnet. «Gjenopprettende prosesser» skal tilbys i tiden for gjennomføring av straff med mål om å gjenopprette skade offer er utsatt for (Meld. St. 39 (2020- 2021), s. 14, strgfll, 2021, § 2). Det er også ett av temaene i BRIK (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 30- 35).

Nå, som den gang BRIK var under utvikling, legger Kriminalomsorgen til grunn et humanistisk menneskesyn for sin virksomhet, som handler om at mennesket er unikt og ukrenkelig med rett til å ta egne valg. Det henvises blant annet til at den straffedømte skal være aktør i eget liv. De ansatte har til hensikt å motivere den enkelte til å endre sin situasjon gjennom- blant annet ansvarliggjøring. I det ligger det at individet ses på som ansvarlig for konsekvensene av sine valg (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 20-21).

Tildelingsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet til Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) for 2023 danner grunnlag for utarbeidelse av styringsmål ved de ulike enhetene i kriminalomsorgen. Tildelingsbrevet viser til riksrevisjonens anbefaling om økt bruk av BRIK. Det henvises til mål om bedre tilrettelegging i tilbakeføringsarbeidet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Målkrav om antall gjennomførte BRIK- kartlegginger utgjør et styringsmål i kriminalomsorgen. Målkravet for hele kriminalomsorgen for 2023 er totalt 3000 gjennomførte BRIK- kartlegginger, hvilket tilsvarer en forventet økning av gjennomførte BRIK- kartlegginger i hele kriminalomsorgen fra året før med 58% (Sannerud, 2022). Følge årsrapport gjennomførte ansatte i friomsorgen BRIK- kartlegging i 11,2 % av totalt 7560 straffesaker i 2021. I 2022 ble det totalt gjennomført 843 BRIK- kartlegginger i friomsorgen (Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI), 2022). Følge kriminalomsorgens virksomhetsstrategi for perioden 2021- 2026, er følgende delmål satt for å nå mål om lavere tilbakefall «*Vi kartlegger alle domfelte i forhold til behov, ressurser og risiko*». Hvilket indikerer at den frivilligheten som i dag er grunnleggende for bruken av BRIK er under press (Mjåland & Ugelvik, 2021, s. 227).

Hva er BRIK

BRIK er et standardisert kartleggingsskjema, utviklet av norsk kriminalomsorg til bruk i alle kriminalomsorgens enheter. Det ble innført i hele kriminalomsorgen i 2015. BRIK er regulert av forskrift, og kan benyttes av ansatte som er gitt opplæring. Å la seg kartlegge ved bruk av BRIK er frivillig og samtykkebasert (Meld. St. (2007- 2008), s 69- 70, 75, 79, 95) Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011, §§ 1 og 3 og 5 og 7).

En sentral hensikt med bruk av BRIK, er å avklare hva som utgjør behov og ressurser hos den enkelte domfelte på grunnlag av utvalgte livsområder eller tema. Disse er standardisert i skjema for å sikre at ansatte effektivt planlegger rehabiliteringstiltak som med størst mulig treffsikkerhet vil bidra til å

forebygge ny kriminalitet hos den enkelte domfelte. Og at tiltak følges opp i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere (Tallving, 2017, s. 15, Meld. St. 37, s. 79, Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 52). BRIK er digitalisert, det er ment at den som kartlegger og blir kartlagt sitter sammen fremfor skjerm ved utfylling av skjema (Tallving, 2017, s. 15).

Verktøyet har sitt teoretiske grunnlag i modellen «Risk- Need- Responsivity- assesment tool» (RNR-verktøy). «Risk» handler om risiko for residiv. Begrepet residiv viser både til risiko for farlige situasjoner under soning, og til risiko for tilbakefall til ny kriminalitet etter endt soning (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 79, Ploeg, 2006, Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 21). «Need» viser til *kriminogene* sosiale behov som forskning har vist ha sammenheng med tilbakefall til ny kriminalitet. Disse utgjør standardiserte tema i slike RNR- skjema. Eksempel på kriminogene behov i BRIK- skjema er bolig, utdannelse, arbeid eller helsehjelp (Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011, § 1, Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 78-79, Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 53). At domfelte kartlegges i henhold til objektive kriminogene behov («needs») ved bruk av BRIK, danner grunnlag for å vurdere risiko for residiv («risk»). Risiko for residiv vurderes ikke ved å telle hvor mange ganger eller i hvilken grad objektive risikofaktorer forekommer i den enkelte domfeltes liv, hvilket er tilfelle for RNR- verktøy som benyttes i andre europeiske land. (Tallving, 2017, s. 15, Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 79). Vurdering av risikofaktorer og hvordan disse skal følges opp, gjøres imidlertid i dialog med den enkelte domfelte (Tallving, 2017, s. 15, Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 29- 37). «Responsivity» som siste del av RNR- begrepet, henviser til at oppfølging av behov i praksis skal tilpasses den enkelte domfeltes subjektive karakteristikk og læringsstil (Meld. St. (2007- 2008), s. 79).

Forskning knyttet til positiv kriminologi ligger også til grunn for utvikling av BRIK. Det er teorier som sier noe om hva som bidrar til at folk holder seg lovlydige. Ett av temaene i BRIK er «Gjenoppretting». Temaet tar utgangspunkt i teorien «Restorative justice» fra positiv kriminologi. Spørsmåla under temaet retter søkelys mot å gjenopprette skade som evt. offer for lovbrudd er utsatt for (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 30- 35). «Desistance theory» er en annen teori fra positiv kriminologi. Og vektlegger individets egne ønsker om å slutte med kriminalitet. Relasjonen mellom samtalepartene ses som sentral i positiv kriminologi for at domfelte skal oppnå innsikt i egne ressurser og følgelig gis økt mulighet til å avstå fra kriminelle handlinger (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 36- 37). For å realisere tenkningen i positiv kriminologi ved bruk av BRIK, oppfordres kartlegger til bruk av samtalemetodikken Motiverende samtale (MI) (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 54-55). I MI vektlegges betydningen av å fremkalle og utforske personens egne argument for endring. Og at samtalen skal foregå i en atmosfære preget av aksept og medfølelse. I den hensikt å motivere for endring (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 73-74). Med henvisning til positiv kriminologi er BRIK ment å

være en samtaleguide der spørsmåla i BRIK- skjema fremstår som forslag som tilpasses samtalesituasjonen (Tallving, 2017, s. 15). På bakgrunn av den tenkning som ligger til grunn for utviklingen av BRIK, kan BRIK forstås å være et virkemiddel for å nå kriminalpolitiske mål.

Innledningsvis ble det nevnt at en sentral hensikt ved bruk av BRIK er å avklare hva som utgjør behov og ressurser hos den enkelte domfelte på grunnlag av utvalgte livsområder eller tema. Et annet sentralt tema er at det i løpet av kartleggingen skal tas stilling til evt. henvisning til andre interne og eksterne instanser som kan bistå med løysing av sosiale problem (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 37- 38). Mot slutten av i kartleggingsskjema legges det opp til planlegging av fremtidsønsker og tiltak (Ploeg, 2017, s. 15). BRIK har også til hensikt å bidra til økt samarbeid med forvaltningssamarbeidspartnere og andre med ansvar for tiltak, og bedre målstyring. Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011, §§ 1 og 5).

Bakgrunn for innføring av BRIK

I Kriminalomsorgsmeldingen ble kriminalomsorgen kritisert på flere punkter som manglende metodebruk, manglende bruk av systematikk i deres arbeid, og dårlig ressursutnyttelse. Meldingen argumenterer med at kartlegginger som da ble benyttet i Kriminalomsorgens ulike enheter som grunnlag for å vurdere residiv, ikke fulgte samme metode eller fremstod systematiske. Hvilket også kunne fremstå som vilkårlig behandling av domfelte og lede til rettsulikhet (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 95). Kartlegginger som ble gjennomført ved en enhet, fulgte heller ikke domfelte ved overflytting til nye enheter innad i kriminalomsorgen. Det ble bla. oppfattet som dårlig utnyttelse av ansattes tid, og dermed også kriminalomsorgens ressurser. Dette ble ansett som problematisk, og noe som utvikling og innføring av et nytt kartleggingsverktøy hadde til hensikt å løse (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 95, Ploeg, 2006).

BRIK som standardisert skjema er utviklet på grunnlag av anerkjent teori. Det ble ansett å gi et bedre grunnlag for å predikere residiv enn en åpen samtale alene. Denne tenkning ligger til grunn for «What-works»- bevegelsen som forskning på de kriminogene faktorene i BRIK er hentet fra. Forskingen bygger på studier med naturvitenskapelig forskningsdesign som gir kunnskap på gruppenivå (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 75). Tanken er, at benyttes spørsmåla i BRIK som er basert på anerkjent forskning i praksis, så vil det være en mer systematisk og sikker måte å vurdere residiv på enn en åpen samtale alene. Dermed er det tenkt at BRIK bidra til å «styrke treffsikkerheten» på rehabiliteringstiltak ved utøvelse av praksis (og treffsikkerhet på beslutning om riktig sikkerhetsnivå under soning) (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 19, 75, 95, Ploeg, 2006) og dermed gi økt kvalitet på kartlegginger.

I et organisasjonsteoretisk perspektiv er styrket rettslikhet et argument for at offentlige virksomheter innfører systematiske prosedyrer og standardiserte måter å gjøre arbeidsprosesser på (Kilde: Vebø s, 21). Systematiske prosedyrer, standardiserte skjema og målkrav er også eksempel på insentiver som har til hensikt å motivere og disiplinere ansatte til økt økonomisk effektivitet og faglig kvalitet. I den hensikt å nå politiske mål (Ekeland, 2015, s. 106, Vabø & Vabo, 2014, s. 21) BRIK er også regulert av forskrift (Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011).

2.2 Relevant forskning

BRIK er et evidensbasert skjema. Evidensbevegelsens tenkning om overføring av evidensbasert kunnskap til praksisfeltet for å sikre intervensjoner som «virker», er en diskurs som har pågått over flere tiår. Også innenfor sosialfaglig praksis. Blant annet handler diskursen om hvilken betydning bruk av standardiserte skjema kan ha for beslutningstaking og det relasjonelle samspillet mellom profesjonelle og den hjelpesøkende ved utøvelse av praksis (Levin, 2004, s. 40, 130, 131, Fossestøl, 2013, s. 1, 57- 63, Finne & Malmberg-Heimonen, 2023, Vindegg, 2009, s. 65, Hansen & Rieper, 2009, s. 17, Bergmark et. al., 2011, s 12). Denne studien retter søkelys mot samtalen om sosiale problem ved bruk av BRIK som standardisert skjema.

I det følgende vil jeg gjøre rede for allerede eksisterende forskning som jeg har funnet frem til ved søk på nett. De søkemotorer jeg har benyttet meg mest av er Oria, Idunn, Google scholar. Jeg har også benyttet ulike nettsider som eksempel krus.no, rop.no. Søkordene som ble hyppigst brukt var: kartlegging, standard, skjema, friomsorg, sosialt arbeid, profesjon og sosiale problem. Det har de siste årene vært utført flere studier på bruk av standardiserte verktøy i sosialfaglig praksis, eksempel (Bakkeli & Breit, 2022; Gillingham, 2017; Skillmark, 2020 og Sletten, 2021). Disse studiene ser primært på bruk av standardiserte verktøy i beslutningsprosessen. Jeg har funnet frem til noen studier som retter søkelys mot samtalen ved bruk av standardiserte skjema, og som jeg vil presentere i det følgende.

Sletten & Ellingsen (2020) fant i sin studie at bruk av standardiserte verktøy kan påvirke den profesjonelles fokus i samtalen ved håndtering av sosiale problem. Det kom blant annet frem at standardiserte skjema, profesjonsutøver sin ekspertise og klientens preferanser noen ganger kunne sprike. Det kan dermed oppstå et spenningsfelt mellom bruk standardiserte verktøy og den profesjonelles ekspertise som gjør at den profesjonelle tilpasser verktøyet til praksis (Gillingham et. al., 2017; Sletten og Bjørkquist, 2020). Ulike profesjonsutøvere sin opplevelse av om skjema tilfører praksis nytte eller ikke, kan virke inn på om profesjonsutøvere velger å tilby bruk av standardiserte skjema i samtaler (Årstad, Nesvåg & Landheim 2015). Forskning på standardisering i sosialfaglig praksis viser positive gevinster ved bruk av standardiserte skjema, som at det kan lede til økt

bevisstgjøring av tema, bidra til refleksjon og gi struktur i samtaler (Årstad, Nesvåg & Landheim, 2015, Folkehelseinstituttet, 2010). Videre har bruk av standardiserte skjema vist å bidra til å lukke for samtaler uten videre refleksjon, og lede til objektivering av den andre (Andenes, 2019; Steig & Andersen, 2013). Det opplevdes å være av betydning for samtalen at samtalepartene hadde en god relasjon preget av tillit, at ansatte fikk god opplæring i bruk av verktøyet, gav god informasjon til klienten i forkant av at kartleggingen og førte en dialog underveis under de ulike tema i skjema. Andenes (2019) viste til at det kunne bidra til å åpne for samtale og bidra til subjektivering, refleksjon og normalisering i motsetning til at samtalen lukkes, bidrar til objektivering, kontroll og sykeliggjøring. Det viste seg imidlertid at skjema ikke lenger var tilrådelig å bruke da det viste seg å avdekke for mange «falske positive». Skillmark (2018) fant i sin studie at sosialarbeiderne brukte det standardiserte verktøyet som en kunnskapskilde i vurderinger. Det varierte om det var kunnskap fra skjema, eller sosialarbeiderens egen kunnskap som ble vurdert til å være den mest hensiktsmessige kunnskapen å benytte i samtalsituasjonen på bakgrunn av klientens situasjon. Steig & Andersen (2013) fant i sin studie at ansatte fylte ut det standardiserte kartleggingsverktøyet fortløpende, uten videre refleksjon med pasientene selv om det innledningsvis i kartleggingsskjema fremkom at skjema ikke skulle fylles ut sammenhengende, men benyttes som en samtaleguide tilpasset situasjon og person. BRIK er et digitalisert kartleggingsverktøy. En studie som omhandler digitalisering av fagsystem hos NAV, viste at kontroll- og styringsverktøy som ble koblet til fagsystemet, ledet til at ansatte mistet kontroll over sin arbeidssituasjon. Styringsmålene gjenspeilet ikke hverdagens realiteter for de ansatte. Det resulterte i at ansattes handlingsrom, som er en forutsetning for å kunne utøve faglig skjønn og derav tilby individualiserte tjenester, ble svekket og undergravet av systemet (Røhnebæk, 2016).

Jeg har funnet en tidligere studie som handler om BRIK. I 2014 gjennomførte Høgskolen i Østfold i oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet en evaluering av BRIK. Den viser til at BRIK fungerer annerledes i friomsorg enn fengsel. Informantenes erfaring med bruk av BRIK må forstås i sin sammenheng grunnet organisatoriske forskjeller. Friomsorgsansatte har en sosialfaglig praksis, og jobber med straffegjennomføringsformer som kan ha gjennomføringstid. Rapporten anbefaler å la det være opp til ansattes faglige skjønn når og ovenfor hvem BRIK bør velges som kartleggingsverktøy. BRIK bidrar til bedre kartlegging av sosiale behov forskning har vist står i sammenheng med tilbakefall til kriminalitet. Skjema erfares som rigid grunnet manglende bokser for frie kommentarer, slik at det ble vanskelig å fange opp individuelle forskjeller hos de domfelte ligger i skjema ikke utnyttes tilfredsstillende (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014).

3.0 TEORETISK PERSPEKTIV

I min studie vil jeg se hvordan BRIK som standardisert skjema bidrar til samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen, der tema for samtalen er håndtering av den domfeltes sosiale problem. Jeg vil kort si noe om profesjonsutøver som i en senere analyse knyttes til rollen i friomsorgen. En teori vil jeg bruke er Skjervheim sin teori om det instrumentalistiske mistak. Denne teorien gjør seg relevant når jeg undersøker hvordan rasjonell tenkning og bruk av kunnskap som ligger til grunn for BRIK kan virke inn på samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen i et maktperspektiv. I tillegg er teori om «wicked problems» relevant for å forstå og videre analysere hvordan bruk av BRIK kan bidra til å forstå og håndtere sosiale problem. En annen sentral teori er teori om samtalen. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i «kommunikativ handling» Samtalen om sosiale problem foregår i en sosial interaksjon mellom profesjonsutøver og domfelte. hvordan BRIK er et standardisert skjema som innehar forhåndsbestemt språk. Teorien er relevant å benytte for å analysere hvordan BRIK muliggjør dialogen i samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte. Herunder også i et maktperspektiv. Samtlige teorier vektlegger betydningen av dialog som en måte å forstå og håndtere menneskelige uregjerlige problem og hensynet til at dialogen foregår i en sosial intervensjon.

3.1 Profesjonsutøver

Sentralt i denne studien er profesjonsutøvelse. Det finnes ingen klar definisjon av begrepet profesjon. For å forstå profesjon skiller Molander & Smedby (2013, s. 11) mellom det performative aspektet og det organisatoriske aspektet.

Det performative aspektet sier noe om hva profesjoner gjør ved utøvelse av praksis. I et performativt aspekt fremholder forfatterne at «Profesjoner yter eksperttjenester. De anvender teoretisk kunnskap i tillitsbaserte interaksjoner med en annen part som er avhengig av denne kunnskapen for å løse praktiske problem» (Molander & Smeby, 2013, s. 11). I et organisatorisk aspekt handler profesjonsbegrepet om kontroll over adgang til å utføre arbeidsoppgavene. Denne delen av profesjonell «jurisdiksjon» etableres når politiske myndigheter gir en yrkesgruppe mandat til å utføre visse arbeidsoppgaver. Mandatet kan ses som en samfunnskontrakt, som forplikter profesjonene til å sørge for en ansvarlig profesjonsutøvelse. Det handler om at profesjonsutøvere i offentlige etater er utøvere av offentlig myndighet. Profesjonene er dermed i sin praksis ikke styrt av sin kunnskap eller standard alene. De er også systemavhengige, og påvirkes av organisatoriske krav (Molander & Smeby, 2013, s. 11).

3.2 Det instrumentalistiske mistak

Skjervheim viser til hvordan kunnskap om menneskelige sosiale fenomen basert på teknisk rasjonalitet, kan lede til at akademiske fag i praksis kan misforstås som teknikk. Det kan gjøre at en mister syne det mellommenneskelige og unike i situasjonen (Skjervheim, 1996, s. 241). Ved utøvelse av praksis, skiller Skjervheim (1996, s. 245) analytisk mellom pragmatiske/ tekniske handlinger og praktiske handlinger.

Praktisk handling dreier seg om handlinger i det sosiale feltet mellom mennesker som reflekterer over seg selv. Rettesnor i handlingene er da allmenngyldige normer. Målsettingen er ikke resultatorientert, men forankret i det praktiske i situasjonen og det relasjonelle og tillitsfulle forholdet mellom mennesker. I praktisk handling fremholder Skjervheim, handler aktørene ut fra Kant's kategoriske imperativ. Hvilket dreier seg om å alltid handle med grunnleggende respekt for andre mennesker og det normativt konstituerte (Skjervheim, 1996, s. 246, 248, 268). Da er det av betydning å ikke komme i konflikt med moraliteten og respekt for det normativt konstituerte. Ovenfor ting er det mulig å utelukkende handle teknisk, men ikke ovenfor mennesker (Skjervheim, 1996, s. 246).

Bruk av pragmatiske/ *tekniske handlinger* i praksis har et mål samt en kalkyle basert på verifisert eksperimentell kunnskap. Der kalkylen gir retningslinjer på hvordan den enkelte aktør best kan nå sitt mål. Den tekniske handlingen er vellykket når en når målet en har satt seg (Skjervheim, 1996, s. 246).

Mistaket handler følge Skjervheim om synet på rasjonelle handlinger i pragmatismen som filosofisk retning. Det grunnleggende prinsippet i pragmatismen er instrumentalisme. Hvilket går ut på at rasjonelle handlinger *alltid* må baseres på den tekniske mål/ middel- modellen, der kunnskap basert på nøyaktige gjennomførte eksperiment fungerer som instrument. Det viktigste målet for rasjonelle handlinger blir dermed at den tekniske handlingen blir gjort i den hensikt å nå mål utenfor selve samtalsituasjonen (Skjervheim, 1999, s. 245- 248). Skjervheim viser til at den tekniske, instrumentelle rasjonalitet har sin plass i praksis. Men at det å absoluttere en form for teori som et middel for å nå mål også har sine grenser. Som når tekniske handlinger går på bekostning av det praktiske i situasjonen og respekten for mennesket og det normativt konstituerte (Skjervheim, 1996, s. 245- 248).

«*Det instrumentalistiske mistaket*» er, når en overser skillet mellom tekniske og praktiske handlinger. Og dermed gjør tekniske mål/ middel- handlinger til grunnmodell for rasjonelle handlinger generelt (Skjervheim, 1996, s. 246).

Ved utvikling av BRIK, er skjema utformet som et «*screening- verktøy*». Slik jeg forstår BRIK, bygger BRIK i dette perspektivet på en teknisk rasjonalitet. Som screeningverktøy innehar skjema en «kalkyle» bestående av anerkjent forskning skal bidra til å gi et bilde av den enkeltes problemer og ressurser. Bruk av språket i skjema, gir grunn til å tenke at dialogen med den enkelte domfelte vil bidra til forebygging av ny kriminalitet. Ut fra en slik teknisk rasjonalitet, er mål med bruk av BRIK nådd når det planlegges rehabiliteringstiltak. Det forventes at tiltaka følges opp i senere samtaler mellom profesjonsutøver og domfelte, eller i samarbeid med andre instanser ettersom (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 18, 38, 53- 54, Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011, §§ 1 og 5).

Ved utvikling av BRIK er også skjema ment at skal benyttes som en «*samtaleguide*». Slik jeg forstår det, er tekningen ved utvikling av BRIK i dette perspektivet basert på en praktisk rasjonalitet. Med henvisning til positiv kriminologi, vises det til at relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte står sentralt i samtalen ved bruk av BRIK (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 36- 37). I dette perspektivet er mål med bruk av BRIK nådd når skjema benyttes som støtte i en mer åpen samtale. Der spørsmåla i skjema fremstår som forslag som tilpasses det relasjonelle og tillitsfulle forholdet mellom profesjonsutøver og domfelte i samtalen. Dialogen er også ment å bidra til at domfelte får økt motivasjon til å endre sin situasjon (Tallving, 2017, s. 15, Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 36- 355, Meld. St. 37, s. 73-74).

Relatert til denne studien, kan det instrumentalistiske mistaket eksempelvis handle om at bruk av BRIK som screeningverktøy går på bekostning av å benytte BRIK som samtaleguide. Dette dersom målet om å ha gjennomført BRIK og planlagt rehabiliteringstiltak som handler om å nå mål som er utenfor samtalesituasjonen, gjør at en mister av syne å benytte BRIK som samtaleguide. Der språket i skjema er ment å tilpasses det situasjonelle i den enkelte samtalesituasjonen med mål om å alltid handle med grunnleggende respekt for mennesket og det normativt konstituerte. Der dialogen også er ment å bidra til at domfelte får økt motivasjon til å endre sin sosiale situasjon.

3.3 Å forstå og håndtere «wicked problems»

Begrepet «wicked problems» eller «uregjerlige problem» henviser til særskilte kjennetegn ved sosiale problem, og som statlige byråkrati har i oppdrag å løse (Rittel & Webber, gjengitt i Vabø & Vabo, 2014, s. 16). Teorien viser til hvordan sosiale problem over tid på politisk og byråkratisk nivå er forsøkt forstått og løst som om de alltid var «tamme problem» med mål om effektiv problemløsning med lavest mulig innsats av ressurser. Uregjerlige sosiale problem har imidlertid særegne kjennetegn som har betydning for hvordan profesjonelle i offentlig sektor kan forstå, og gå frem for å håndtere disse (Rittel & Webber, 1973, s. 161).

Jeg vil i det følgende si noe om hva som kjennetegner uregjerlige problem til sammenligning med tamme problem og deretter, hvordan uregjerlige sosiale problem kan håndteres i dialog mellom profesjonsutøver og domfelte.

Forståelsen og håndteringen av tamme sosiale problem er basert på en teknisk rasjonalitet. Det som kjennetegner *tamme sosiale problem* som eksempel tannverk, er at de lar seg definere og avgrense fra andre problem. Det er åpenbart når problemet er løst, og løsningen lar seg årsaks- forklare på en lineær og entydig måte. Kunnskapen om løsningen kan overføres til et tilsvarende problem på et senere tidspunkt i en annen kontekst. Det er imidlertid ikke tilfellet ved *uregjerlige sosiale problem* som eksempel kriminalitet (Rittel & Webber, 1973, s. 155- 161). Uregjerlige problem lar seg ikke beskrive i detalj. De består av komplekse årsakskjeder. Et problem står i sammenheng med et annet problem som igjen står i sammenheng med et nytt problem osv. Uregjerlige problem lar seg dermed ikke klart definere eller avgrenset fra andre sosiale problem, men må forstås i sin kontekst og meningssammenheng. Forståelsen av problemet er mangfoldig og avhenger av hvilke ideer en har for å løse problemet. Mennesker har sin unike livssituasjon og historie, hvilket gjør hvert enkelt individs sosiale problem unikt. Det finnes dermed ikke en korrekt løsning som kan fungerer likt eller like effektivt for alle mennesker med lignende sosiale problem. Det finnes ingen objektive kriterier som forteller når uregjerlige problemer er løst. Det gjør det vanskelig å vite når uregjerlige problemer med sine komplekse årsakskjeder er løst. Og eventuelle løsninger fremstår tidsavgrenset. En kan velge å si at løsningen er «bra nok» innenfor gitte rammer, som eksempel tid og ressurser til rådighet. Løsninger på uregjerlige problem er også normative, hvilket betyr at de kan være gode eller dårlige ut fra løsningsforslagenes konsekvenser. Og kan variere i samsvar med personlige- eller grupperes interesser og verdsett (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169).

Forsøk på å *håndtere* uregjerlige sosiale problem krever at den som planlegger å løse problemet, også er villig til å fullt ut ta ansvar for konsekvensene av sine handlinger. Konsekvensene av å teste ut løsninger i praksis kan sette «spor» i menneskers liv og miljø som ikke kan reverseres. Dermed teller hvert forsøk på å løse uregjerlige problem. Det er heller ikke mulig å vite konsekvensene av en løsning før det har gått en tid. Dersom en ikke anvender nok tid på å forstå komplekse årsakskjeder, kan det lede til at en iverksetter løsninger som ikke er til hjelp og som kan få etiske konsekvenser. En del av kunsten med å håndtere uregjerlige problem er dermed å ikke vite for tidlig hvilke løsninger som bør iverksettes. Å forstå og håndtere uregjerlige problem krever følge forfatterne en argumentasjonsprosess der bilder av problem og løsning gradvis trer frem mellom samtalepartene i en tillitsfull relasjon. Det finnes alltid mer enn en forklaring på et uregjerlig problem (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169). Om forklaringen vurderes som hensiktsmessig, avhenger av dialogen mellom planlegger og klient, det enkelte subjekts perspektiv, hva samtalepartene i fellesskap har tro

på at vil fungere som mulig løsning, og hva den enkelte er motivert for å gjøre. Det er dermed en vurderingssak hvilke løsninger som bør inngå i en plan (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169, Eriksen & Weigård, 1999, s. 13- 14).

Teorien gjør seg relevant når jeg skal undersøke hvordan sosiale problem kan forstås og håndteres i dialog mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen som offentlig virksomhet.

3.4 Teori om kommunikativ handling

I det følgende vil jeg å belyse filosofen Habermas sin teori om kommunikativ handling. Teorien om kommunikativ handling er relevant når jeg skal undersøke hvordan dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen muliggjør å forstå og håndtere sosiale problem.

Habermas forstår rasjonell handling som menneskets evne til å la sine handlinger bli styrt av en felles virkelighetsforståelse som aktørene har kommet frem til gjennom språklig dialog (Eriksen & Weigård, 1999, s. 15). Denne form for rasjonalitet forstår jeg som kjernen i Habermas sin teori om kommunikativ handling. Måten å samtale på, eller diskursen i kommunikativ handling, er formålstjenlig i seg selv. Det er tale om *prosedural rasjonalitetsforståelse* (Eriksen & Weigård, 1999, s. 13, 14, Thomassen, 2007, s. 53). Teorien tar utgangspunkt i språket som talehandlinger (Skirbekk & Gilje, 2000, s. 613). Språket er en del av kommunikasjonen mellom mennesker der vi naturlig har til hensikt å komme frem til gjensidig forståelse om et felles tema i den sosiale virkeligheten (Eriksen & Weigård, 1999, s. 39, Thomassen, 2006, s. 114). De språklige ytringene i samtalen kan forstås som talehandlinger ettersom de er et resultat av at aktørene tar stilling til tre virkelighetsområder eller «verdener» som er henholdsvis *den objektive, sosiale og subjektive verdenen* (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14- 15, 46, Habermas, 1999, s. 22).

Før jeg presenterer de tre virkelighetsområdene, vil jeg først si noe om hvordan Habermas benytter seg av livsverden- begrepet slik det er beskrevet hos Husserl. Begrepet viser til hvordan mennesker lever sine daglige liv i den private sfæren. Det enkelte mennesket har sine egen historie og kulturelle arv meislet inn i normer, språk, kroppslige væremåter osv. (Aamodt, 2014, s. 102). Livsverdenen finnes alltid der, forut for enhver talehandling og teoretisk eller vitenskapelig forståelse. Ettersom samtalepartene i stor grad deler en felles livsverden, kan samtalepartene også ta mange ting for gitt i samtalen. De trenger dermed ikke å måtte begrunne eller i fellesskap søke å forstå enhver talehandling som fremsettes i samtalen. Livsverden- begrepet bidrar dermed til å gjøre felles forståelse mulig (Thomassen, 2006, s. 84- 85, Aamodt, 2014, s. 113). Hvilket også vil være tilfelle i dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte ved bruk av BRIK. Det er innenfor livsverdenen at

Habermas henter frem beskrivelse av de tre virkelighetsområdene som er henholdsvis *den objektive, sosiale og subjektive verdenen*.

Aktørene i en samtale er avhengig av at de vurderer hverandres utsagn som gyldige opp mot de tre gyldighetskravene fra den objektive, sosiale og subjektive verdenen. Opplevs ikke talehandlingene som gyldige opp mot disse, faller samtalen sammen (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14- 15, 46, Habermas, 1999, s. 22, Thomassen, 2006, s. 114). Gyldighetskrava kan oppnås ved bruk av argumenter, eller gode grunner i en samtale. Eller bekreftes eller avkreftes rasjonelt (Habermas, 1999, s. 23). Det første gyldighetskravet handler om at vi forholder oss til en *objektiv verden* av kjensgjerninger som omfatter alle naturlige, sosiale og subjektive saksforhold. I samtalen inntar aktørene en objektiverende innstilling til saksforholda. Påstander som fremsettes i en samtale må gi en *sann* skildring av virkeligheten (*objektivt gyldighetskrav*). Handlinger i forhold til denne verdenen kan også ha karakter av å være målrettet eller drevet av en teknisk rasjonalitet for å effektivt oppnå ønsket tilstand (Eriksen & Weigård, 1999, s. 46- 49, Habermas, 1999, s. 22, Skirbekk & Gilje, 616- 617). Videre forholder vi oss til en *sosial verden* av intersubjektive eller mellommenneskelige regler og normer. Aktørene i en samtale er medlemmer av en sosial gruppe og orienterer sine handlinger i forhold til felles verdier. Den sosiale virkelighetsoppfattelsen fra egen og felles livsverden, sier noe om hvilke former for samhandling som er berettiget i den mellommenneskelige relasjonen. Påstander som fremsettes i en samtale må kunne regnes som *legitime* eller *normativt riktige* handlinger i forhold til samtalepartnerne sin felles sosiale verden (*sosialt gyldighetskrav*) (Eriksen & Weigård, 1999, s. 46- 49, Habermas, 1999, s. 22, Skirbekk & Gilje, 616- 617). Til sist, forholder vi oss til en subjektiv indre verden av tanker, følelser, hensikter, holdninger osv. Påstander som fremsettes i samtalen må være et *oppriktig* uttrykk for egne indre opplevelser (*subjektivt gyldighetskrav*) (Eriksen & Weigård, 1999, s. 46- 49, Habermas, 1999, s. 22, Skirbekk & Gilje, 616- 617). *Oppriktighet* i motsetning til de andre to gyldighetskrava innløses ikke ved bruk av argument, men i måten vi opptretr på over tid (Habermas, 1999, s. 23).

Forutsetningene for at diskusjonspartnerne inngår i en diskurs og kan komme frem til samforståelse, er at diskusjonen er tilstrekkelig åpen, at partene har nok tid, og søker allmenngyldige (universelle) sannheter, normer eller verdier (Skirbekk & Gilje, 2006, s. 616- 617, Eriksen & Weigård, 1999, s. 14). Samtalen er ment å være «herredømmefri» der to eller flere likestilte subjekt benytter språket til å konstatere, vurdere, undersøke, problematisere, tematisere, definere osv. (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14, Thomassen 2006, s. 115). Prosessen må bygge på en åpen argumentasjon uten bruk av ytre eller tilslørte former for tvang. Der åpenhet handler om å være aktivt lyttende til, og spørre etter den andres gode grunner for hvorfor en mener som en gjør, og være villig til å la seg overbevise. Og om å være åpen for at den andres perspektiv og erfaringer kan lede til at egne perspektiv både klargjøres

og utfylles (Eriksen & Weigård, 1999, s. 56, 57, Thomassen, 2006, s. 85, 114). Det rasjonelle blir det som de sterkeste argument kan framføre til fordel for (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14, Aakvag, 2008, s. 173). Kommunikativt handlende forutsetter også at samtalepartene er enige i hvilken situasjon de befinner seg i, og hva som er «saken» de sammen søker å forstå (Aamodt, 2014, s. 115, 164).

Relasjoner i offentlig sektor mellom profesjonelle som har tilgang til å kunne gi hjelp og hjelpesøkende vil aldri kunne bli «herredømmefri». Det vil alltid råde en asymmetrisk maktbalanse mellom dem. Samtalen kan også være preget av uklare situasjonsdefinisjoner, og felles forståelse kan også være forbigående. Til dette sier Habermas at kommunikative prosesser allikevel er et ideal vi hele tiden gjør nye anstrengelser for å vedlikeholde (Eriksen & Weigård, 1999, S. 57). Det vil også alltid råde en asymmetrisk maktbalanse mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen som kontekst. I samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte ved bruk av BRIK har også disse en felles livsverden av normer, språk, kroppslige væremåter osv. som gjør det mulig å kommunisere og søke samforståelse som deres talehandlinger springer ut fra. Samtidig innehar BRIK som standardisert skjema språk som betvinger dialogen og argumentene i samtalen.

I likhet med Skjervheim, viser Habermas til at bruk av instrumentell handling har sin plass i offentlige byråkrati. Det er når instrumentelle handlinger får for stor plass, at dens formålsrasjonalitet risikerer å «kolonisere» områder der kommunikativ rasjonalitet burde dominere kan lede til utøvelse av makt (Eriksen & Weigård, 1999, s. 12, 15). Når relasjoner og sosialt samspill som burde baseres på felles forståelse, personlig forpliktelse og engasjement, blir regulert, kan det lede til fremmedgjøring og legitimere utøvelse av makt (Eriksen & Weigård, 1999, s. 15, Aamodt, s. 102-103). I dette perspektivet kan bruk av teorien om kommunikativ handling i analysen av denne studien gjøre det mulig å avdekke eventuell legitimering av makt.

4.0 METODE

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for valg av metode og hvordan jeg har gått frem for å besvare problemstillingen «*Hvordan bidrar BRIK til samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen når tema for samtalen er domfeltes sosiale problem?*» Å redegjøre for hvilken fremgangsmåte jeg har valgt for å besvare problemstillingen, handler om transparens (gjennomsiktighet).

4.1 Design og vitenskapsteoretisk tilnærming

For å besvare problemstillingen har jeg valgt et kvalitativt forskningsdesign da jeg studerer et lite antall profesjonsutøvere sine erfaringer med bruk av BRIK i praksis i friomsorgen som kontekst. Jeg ønsker innsikt i hvordan profesjonsutøvere erfarer at BRIK bidrar til samtalen med domfelte når tema

for samtalen er domfeltes sosiale problem. Da trenger jeg som forsker økt innsikt i deres meninger oppfatninger og holdninger om bruk av BRIK i sin praksis (Johannessen et al., 2021, s. 22), hvilket gjør at jeg trenger dybdekunnskap. Og for å forstå meningssammenhenger, trenger jeg som forsker nærhet til det materialet jeg søker å forstå (Dalland, 2020, s. 17, 55). Jeg har derfor valgt å intervju profesjonsutøvere med egen erfaring med bruk av BRIK i sin praksis. Jeg ønsker en best mulig beskrivelse av erfaringene med bruk av BRIK fra ulike perspektiv, for slik å oppnå en så grundig, eller «tykk» beskrivelse som mulig, innenfor grensene av en masteroppgave. Jeg har derfor valgt å intervju syv informanter (Repstad, 2007, s. 17, Dalland, 2020, s. 55).

I tillegg til å være fortolkende, har jeg valgt et induktivt forskningsdesign for å starte analysen primært basert på data snarere enn eksisterende empiri. Grunnen var at jeg ønsket å holde meg så nær betydningen av dataene som mulig og holde meg åpen for meningssammenhenger, vel vitende om at jeg som forsker alltid bringer inn min forforståelse i tolkning av dataene (Clark et al., 2015, s. 225).

Studien er forankret i et hermeneutisk vitenskapssyn. I intervjusituasjonen forteller den enkelte profesjonsutøver om sine erfaringer og meninger med bruk av BRIK i praksis til meg som forsker. Hermeneutikk handler om å tolke og analysere meningssammenhenger. Hermeneutikk utgjør en tradisjon med teorier som har endret seg over tid, fra å tolke tekster til å forstå og fortolke menneskelige ytringer, oppgaver og handlinger (Thomassen, 2006, s. 157). Innenfor et hermeneutisk vitenskapssyn, la Gadamer vekt på at vi ikke møter verden fordomsfritt. Menneskelige liv befinner seg alltid i en historisk og kulturell sammenheng. Som forsker bringer jeg med meg min historiske og kulturelle forståelse, min personlige historie, livserfaringer, formelle kompetanse m.m. inn i intervjusituasjonen. Og dermed også inn i min forståelse og fortolkning av hva som fortelles i intervjuet og ved analyse av materialet. Sammen med informantene sin forforståelse utgjør samtalen i intervjusituasjonen vår forståelseshorisont der vi forstår, fortolker og finner ny mening sammen. Vår felles og vår unike historiske og kulturelle sammenheng er det som gjør det mulig for oss å forstå og danne mening sammen (Thomassen, 2006, s. 83- 90). Gadamer beskriver denne forståelsesprosessen som en hermeneutisk spiral og dialog med det fenomen vi søker å forstå. Slik fortolkning gir mening. Den kan aldri bli absolutt riktig, men kan begrunnes ved å vise videre til andre fortolkninger eller lesinger relatert til det fenomenet jeg søker å forstå. Den hermeneutiske sirkel betegner *«hvordan forståelsen utvikler seg gjennom en stadig bevegelse frem og tilbake mellom helhet og del i det materialet vi søker å forstå»* (Thomassen, 2006, s. 89-91).

Fortolkningsprosessen pågår på ulike nivå (Thagaard, 2018, s. 38). I intervjuene deltok jeg som forsker i utvikling av datamateriale i samhandling med den enkelte informanten. Der samtalen er et

prosjekt der en i fellesskap søker å forstå og fortolke og komme frem til samforståelse av de ulike delene/ tema i samtalen som utgjorde et større hele/ informantenes erfaring med bruk av BRIK.

Det transkriberte materialet er eksempel på et annet fortolkningsnivå. Der jeg som forsker interagerer med å lese materialet, tolker del og helhet i materialet, og søker å forstå, og videre fortolke opp mot empiri. Som igjen gir ny innsikt og forståelse av del og helhet i materialet som i en hermeneutisk spiral. På sammen måte som jeg som forsker deltok i utvikling av datamateriale i samhandling med mine informanter, er også informantene sine unike erfaringer med å bruke BRIK i praksis utviklet i samhandling med den enkelte domfelte. Der BRIK ble benyttet og fortolket på sin unike måte i den enkelte samtalsituasjonen.

4.1.1 Egen forforståelse

Som forsker er jeg medvirkende i å skape mitt materiale. Min forforståelse er både det som muliggjør tolkning av materiale, og det som setter begrensninger for hva jeg evner å se (Thomassen, 2006, s. 83- 90). Av hensyn til transparens, vil jeg i dette avsnittet redegjøre for noen perspektiv som jeg i min bevissthet bringer med meg inn i forskningsfeltet for denne studien.

Jeg har over 25 års arbeidserfaring som sosionom. I 1997, som del av min grunnutdanning, var jeg i praksis i kriminalomsorgen i California. Der fikk jeg innblikk i hvordan California benyttet strenge straffereaksjoner, avskrekkende tilnærminger og moralisering som virkemiddel med mål om å få ungdom til å velge et mer lovlydig liv. Denne erfaringen gav meg økt bevissthet omkring betydningen av grunnleggende verdier i min yrkesrolle og i samtaler med mennesker som er under straffegjennomføring. Som betydningen av bruk av makt, respekt for den enkeltes integritet og verdien av dialog og samarbeid.

Jeg har over 15 års arbeidserfaring fra Kriminalomsorgen som saksbehandler ved et friomsorgskontor. I denne stillingen fikk jeg egen erfaring med bruk av ulike metoder eller måter å gjøre kartleggingssamtaler på. Med mål om å finne innhold i straffereaksjoner som kunne fremstå kriminalitetsforebyggende for den enkelte domfelte. BRIK var en slik måte. Andre fremgangsmåter kunne variere fra helt åpen samtale på grunnlag av egen kompetanse, kartleggingsverktøy hvor det kom frem forslag til tema som kan benyttes i en mer åpen samtale, til mer standardiserte kartleggingsverktøy som BRIK. Jeg benyttet blant annet ulike kartleggingsskjema tilknyttet ulike kognitive program. Jeg erfarte nytteverdien av de ulike måtene å gjøre kartleggingssamtaler på som variert. Bla. av hensyn til den enkelte domfelte sine sosiale behov, situasjon og motivasjon, hvordan jeg forstod måten å bruke de ulike samtaleverktøyene på, og ut fra hva en i fellesskap hadde som mål med samtalen. Jeg undret meg over at det på et organisatorisk nivå ble oppfordret til å alltid gi tilbud om BRIK- kartlegging til personer som var under straffegjennomføring. En forståelse av når, ovenfor

hvem og på hvilken måte ulike kartleggingsverktøy kan vurderes hensiktsmessig å benytte i friomsorgen som kontekst, er dermed en del av det kritiske blikket jeg har med meg inn i forståelsen av informantenes erfaringer med bruk av BRIK i praksis.

Jeg har flere videreutdanninger og har gjennomgått en rekke kurs i regi av friomsorgen. Blant annet har jeg opplæring i samtalemetodikken Motiverende Intervju (MI). I denne samtalemetodikken vektlegges relasjonelle ferdigheter hos den profesjonelle. Som at den profesjonelle i en samtale er innstilt på den andres absolutte verdi og respekt for den andres autonomi. Det forventes at den profesjonelle viser evne til empati og medfølelse, og søker å anerkjenne den andres styrker og utfordringer. Det antas at mennesket har iboende ressurser som kan fremkalles og gjøre mennesker i stand til selv å endre sin situasjon. Å motivere til endring handler om hva den profesjonelle velger å vektlegge av det som fortelles i samtaler, og på hvilken måte (Miller & Rollnick, 2013, s. 30- 41, 84- 92). Denne samtalemetodikken står sentral ved bruk av BRIK i praksis. Og er en metodikk jeg verdsetter og fortsatt er opptatt av å benytte i min nåværende praksis som behandler i ruspoliklinikk.

Min bakgrunn og kunnskap taler for å se på relasjonen mellom samtalepartene og kommunikativ rasjonalitet som det sentrale for samtalen. Sammen med egen erfaring med bruk av BRIK kan dette- og mer til- være en verdifull innsikt med mål om å forstå informantenes meningsytringer. Og for å stille oppfølgingsspørsmål om bruk av BRIK i praksis. Samtidig kan min forforståelse også lede til misforståelse. Og føre til en skjevhet i det å forstå informantenes bruk av BRIK i praksis. Ved at jeg legger mer merke til, og retter fokus mot tema som jeg selv er opptatt av å forstå bedre. Og i mindre grad blir oppmerksom på og retter fokus mot erfaringer som jeg i utgangspunktet ikke er like engasjert i, eller har kjennskap til fra tidligere.

Det var derfor viktig for meg å reflektere over min forforståelse gjennom hele forskningsprosessen. Men spesielt ved utvikling av intervjuguide og i intervjuene. Og videre gjennom analysen for slik å ikke tvinge datamaterialet og informantenes svar i en retning. Det har også vært nyttig å diskutere materialet på masterseminar og med veileder som kan bidra til økt troverdighet.

4.2 Utvalgsriterier og rekruttering av informanter

For å besvare problemstillingen valgte jeg å rekruttere informanter ansatt i friomsorgen med bachelor i sosialt arbeid som hadde erfaring med å bruke BRIK. Profesjonsutøvere ansatt i friomsorgen har direkte erfaring med bruk av BRIK fra et førsteperspektiv, hvilket sikrer en så nøyaktig gjengivelse av erfaringer med bruk av BRIK som mulig.

I Norge er det 15 friomsorgskontor. Av hensyn til anonymitet, hadde jeg ønske om å rekruttere informanter fra 2 eller 3 ulike friomsorgskontor. For å få tillatelse til å forske på ansatte i

kriminalomsorgen sine erfaring med bruk av BRIK og for tilgang til rekruttering av informanter, søkte jeg kriminalomsorgen om godkjenning på forskningsprosjektet den 05.09.22

(Kriminalomsorgsdirektoratet, 2023, s. 4) (vedlegg 5). I søknaden skrev jeg at det av hensyn til anonymitet var ønskelig å rekruttere informanter fra tre ulike friomsorgskontor. Jeg ble muntlig informert om at søknaden var innvilget av representant i kriminalomsorgen pr. telefon den 05.10.22. Regionalt nivå i kriminalomsorgen hadde da allerede valgt ut to friomsorgskontor som jeg kunne rekruttere informanter fra. Jeg mottok kontaktinformasjon til to personer ansatt ved respektive friomsorgskontor.

Det var nå klart for å starte arbeidet med å rekruttering av informanter. Jeg tok raskt kontakt med respektive kontaktpersoner pr telefon for planlegging av rekruttering. Jeg ble da gjort oppmerksom på at informasjon om studien allerede var gitt på allmøte ved kontorene. Og det var sendt ut e- post til alle ansatte der de ble oppfordret til å melde sin interesse om å delta i studien til respektive kontaktpersoner. Informasjonsskriv til ansatte (vedlegg 2), var sendt som vedlegg i e- post til alle ansatte. Det var totalt 5 informanter som allerede hadde meldt sin interesse for å delta i studien til de respektive kontaktpersonene. Rekrutteringsprosessen frem til nå hadde jeg ikke hatt kontroll på. Min innvirkning på rekrutteringen så langt, var informasjon som kriminalomsorgen hadde mottatt i min søknad. Vedlagt søknaden var prosjektbeskrivelse og informasjonsskriv til ansatte (vedlegg 2). Det var behov for å rekruttere ytterligere noen informanter. Jeg avtalte at kontaktpersonene sendte ut e- post til alle ansatte. Av hensyn til anonymitet, ble ansatte oppfordret til å kontakt meg direkte for evt. deltagelse i studien. Jeg formulerte et «innsalg» som kontaktpersonen la ved e- posten. («Innsalg», vedlegg 3). Etter dette mottok jeg direkte henvendelse fra to personer pr. e- post som ønsket å delta i studien. Dermed var det totalt 7 informanter som ble rekruttert til å delta i studien. Og som alle gav sitt skriftlige samtykke til å delta. Jeg hadde satt som mål å intervju mellom 5 og 8 informanter av hensyn til kapasitet innenfor denne masteroppgaven. Av informantene var 5 kvinner og to menn. Alle informantene var sosialfaglig utdannet på bachelornivå og hadde vært ansatt i friomsorgen i mer enn to år. En person hadde vært ansatt mellom 2- 5 år, to personer 5- 11 år og fire personer over 15 år. De jobbet alle med straffegjennomføring i direkte kontakt med domfelte. De hadde erfaring med å benytte BRIK ved ulike straffegjennomføringsformer i samfunn som: Samfunnsstraff, Program mot ruspåvirket kjøring, Prøveløslatelse med møteplikt for friomsorgen, og Ungdomsstraff. Sistnevnte er en straffegjennomføringsform som gjennomføres i regi av Konfliktrådet. En person hadde i tillegg til å være saksbehandler, ansvar for å følge opp bruk av BRIK ved kontoret.

For en så nøyaktig gjengivelse av erfaring med bruk av BRIK som mulig, var det ønskelig at informantene hadde egen erfaring med bruk av BRIK i løpet av de siste to åra. En person, Kristi, hadde gjennomført en BRIK- kartlegging. Den var gjennomført i løpet av de siste to åra. Resterende

informanter hadde i løpet av de siste to åra gjennomført mellom 4- 9 kartlegginger hver. Og totalt sett, siden oppstart av BRIK i 2015, mer enn 7 kartlegginger per person. Av hensyn til anonymitet, er det ikke gitt mer nøyaktige tall. Informantene er gitt nye navn under transkribering av materialet av hensyn til anonymitet.

4.3 Datainnsamling

Formålet med det kvalitative intervjuet er å forstå eller beskrive noe sett fra intervjupersonene sitt perspektiv. Det handler om å få frem betydningen av menneskers erfaringer og opplevelser av noe i verden. Intervjuet foregår som en dialog (Johannessen et al., 2021, s. 105, Kvale & Brinkmann, 2009, s. 20). Jeg hadde et klart formål med intervjuet i form av en problemstilling. Tema for intervjuet var informantenes erfaringer med å benytte et bestemt standardisert kartleggingsverktøy i praksis. Jeg hadde et ønske om å la informantene i størst mulig grad få tale fritt om sine erfaringer innenfor tema. Og jeg hadde til hensikt å tillegge innsamlingen av data så få føringer som mulig. Jeg etterstrebet dermed en så åpen intervjuguide som mulig. Men ettersom jeg hadde egen erfaring med bruk av BRIK, fryktet jeg at en helt åpen samtale i for stor grad kunne bli styrt av min forforståelse. Og at svare kunne risikere å sprike i en grad som kunne gjøre det vanskelig å i et hermeneutisk perspektiv se sammenhenger i materialets ulike deler opp mot et felles hele. Jeg ville også sikre at jeg stilte spørsmål tilknyttet hvert av forskerspørsmåla. Derfor valgte jeg en semistrukturert intervjuguide. Jeg laget en overordnet intervjuguide med relativt få, åpne spørsmål og noen mer spissede underspørsmål (Johannessen et al., 2021, s. 105- 106).

Ved utvikling av intervjuguide var jeg tidlig opptatt av at intervjuguiden ikke skulle bli så omfattende at intervjuet risikerte å vare ut over en time. Det tenkte jeg kunne gå ut over konsentrasjonen til informantene og meg som forsker i intervjusituasjonen.

Innledningsvis i intervjuguiden valgte jeg å ha to spørsmål som ikke var for personlig. Hensikten var å sikre en trygg intervjusituasjon. Spørsmåla sikret samtidig bakgrunnsinformasjon og forståelse av den enkelte informant sine erfaringer med bruk av BRIK i kontekst. Spørsmåla var: Hvilke straffegjennomføringsformer jobber du med? Bruker du andre kartleggingsverktøy samtidig med BRIK? Min erfaring ved gjennomføring av intervjuene ble at informantene hadde lett for å svare på spørsmåla, og at spørsmål fungerte godt som en måte å sette i gang samtalen, bli litt kjent med mål og å skape en trygg samtalsituasjon.

Hovedspørsmåla i intervjuguiden var: Hva buker du BRIK til? Når bruker du BRIK? Hvordan bruker du BRIK? Og hvilke erfaringer har du med å bruke BRIK i samtaler. Hensikten med så åpne spørsmål var å få frem hva informantene mente var viktig, og hadde planlagt å formidle om tema i intervjuet.

Jeg utformet mellom ett og fire underspørsmål for hvert av hovedspørsmåla i den hensikt å sikre at intervjuene spisset seg inn mot hovedtema i studien. Ett slikt hovedtema var strukturelle rammer og kontekst, som hvilken betydning det har at det er i friomsorgen samtalen foregår og at det er profesjonsutøvere som benytter BRIK- skjema. Hovedtema videre i intervjuet var samtale om å håndtere sosiale problem og språk. At språk som benyttes i samtalen med mål om å håndtere sosiale problem ikke er helt fritt i samtalesituasjonen, men standardisert. Rekkefølgen på spørsmåla lot seg variere, slik at jeg kunne tilpasse meg den konkrete samtalsituasjonen under intervjuene.

Da jeg utarbeidet hovedspørsmåla og underspørsmåla i intervjuguiden hadde jeg også til hensikt å sikre svar på forskerspørsmåla. Jeg laget en tabell der jeg i høyre kolonne skrev inn forskerspørsmål og i venstre kolonne skrev inn hoved- og underspørsmål. For slik å få en oversikt over at spørsmåla i intervjuguiden fordelte seg hensiktsmessig mellom de ulike forskerspørsmåla.

Jeg forsøkte å legge opp intervjuguiden på en måte som kunne fremstå naturlig for informantenes narrativ i intervjusituasjonen. Jeg hadde en forventning om at informantenes fortellinger kunne handle om å lede meg gjennom deres erfaringer fra det å gi tilbud om BRIK- kartlegging, til å benytte skjema i kronologisk rekkefølge. Intervjuguiden starter derfor med spørsmål som: Hvordan introduserer du BRIK for domfelte? Hvem gir du tilbud om BRIK- kartlegging til? Før jeg gikk videre og stilte spørsmål som: Hvilke deler av BRIK bruker du? Hvordan opplever du språket i BRIK- skjema? Jeg var også opptatt av å formulere korte spørsmål som skulle fremstå lettfattelige.

Jeg planla at oppfølgingsspørsmål jeg stilte underveis, skulle ha fokus på å få mer utdypa informasjon om det tema informantene var opptatt av å fortelle noe om. For slik å synliggjøre og oppnå økt forståelse av hva de ønsket å formidle. Og få frem ulike perspektiv på tema. Og jeg ville spørre etter konkrete eksempler fra praksis som jeg kunne knytte deres erfaringer opp mot i en senere analyse. Jeg planla også at oppfølgingsspørsmål skulle handle om hvordan tema som kom frem av intervjuet opplevdes som nyttig og mindre nyttig for samtalen og håndtering av sosiale problem. Jeg noterte ned følgende hjelpespørsmål som kunne være til støtte: Hva var nyttig? Hva var mindre nyttig? Hva gjorde du? Kan du si noe mer om.... Har du eksempel....

Det råder et asymmetrisk maktforhold mellom informantene og meg som forsker. Det er jeg som forsker som starter samtalen, velger tema, stiller spørsmål, velger hvilke svar som videre skal følges opp og avslutter samtalen. Informantens rolle er å svare (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 51-51).

Informantene valgte sted for intervju. Samtlige valgte å gjennomføre intervju i friomsorgens lokaler. Det tenkte jeg var en naturlig ramme for intervjuet, ettersom tema for intervjuet handlet om deres rolle som profesjonsutøvere. Der var informantene i vante omgivelser og kunne ha regi.

Intervjuene ble gjennomført over fire dager i perioden medio oktober måned til primo desember måned 2022. Ingen av intervjuene ble gjennomført rett etter hverandre i tid. Av hensyn til anonymitet, ønsket jeg å avslutte ett møte for så å komme tilbake til kontoret for et nytt møte. Og det var selvsagt nyttig med pause mellom intervjuene.

Alle som gav sitt samtykke til å la seg intervju, gjennomførte intervju og er representert i den endelige analysen. Jeg gjennomførte ett intervju pr. informant som varte ca. en time. Til en begynnelse i intervjusituasjonen, før bruk av intervjuguide og diktafon, ble informantene bedt om å fylle inn bakgrunnsinformasjon på eget ark. Deretter foreslo jeg å gjennomgå skrevet «Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt» på nytt. Særlig ettersom jeg personlig ikke hadde gitt informasjon om studien i forbindelse med rekruttering av informanter. Og som en måte å sammen forstå hva som var hensikt med studien og tema for samtalen. Samtlige av informantene takket «nei» til tilbudet. Noen spurte om det var det samme skrevet som de hadde mottatt på et tidligere tidspunkt, hvilket jeg bekreftet. Ingen av informantene stilte ytterligere spørsmål om hensikt med studien, eller gav uttrykk for å være usikker på hva som var tema for intervjuet. Skrevet «Informert samtykke til deltagelse i forskningsprosjektet: (...)» ble deretter gjennomgått sammen og undertegnet.

Jeg valgte å informere om at jeg har egen erfaring med bruk av BRIK som tidligere ansatt i frimorsorgen. Jeg tenkte det var av betydning for informantene når vi sammen skulle forstå informantens erfaringer med bruk av BRIK

Jeg opplevde atmosfæren under denne første delen av intervjuene som naturlig og god. Og at vi sammen «tunet» oss inn sosialt, på tema og det å skulle gjøre et vitenskapelig intervju. Samtidig fikk jeg lite viten om hvordan den enkelte informanten hadde forstått hensikten med studien.

Nå tok jeg frem intervjuguide og diktafon. Samtlige av intervjuene ble tatt opp på lydfil. Jeg foretok noen notater underveis i intervjusituasjonen. Intervjuene ble transkribert, som gjøres rede for nedenfor.

Jeg valgte å benytte teknikker fra samtalemetodikken Motiverende intervju (MI) som refleksjoner og oppsummeringer underveis i intervjuet. Bruk av MI var en måte å holde fokus mot den andre i samtalen, og vise tilbake hva jeg hadde forstått av det som ble sagt. Det gav informantene mulighet for å utdype eller oppklare eventuelle misforståelser. Og det var en måte for meg å styre samtalen inn mot tema jeg ønsket at informanten skulle gi utdypet informasjon om. Det erfarte jeg som nyttig. Eksempel:

Informant: «Også tenker jeg da også at hvis det er ... ingen indikasjoner på at det er noen store.. problemer, klienter har en kort dom, som ikke er så veldig alvorlig, eeh. kjenner på behov for å "bare få gjort dette", og ikke gå så mye inn i ting, så tenker jeg; det skal det være full respekt for, men det skal man jo ha, selvfølgelig

... det er jo en frivillighet! Men jeg tenker at "frivillig" i gåseøyne, fordi at.. det kan jo være mange som vil "please" oss også. Og som sier: "ja, men det er greit det". De er jo på en måte ... det er jo en sånn maktubalanse. Eeh. og da er det ikke helt sikkert at de er helt innforstått med hva de begir seg ut på heller, selv om de får informasjon og sånn. Såå.. ja».

Intervjuer: *«Ja, fordi at det å være en person som kommer hit. Det er en person som har fått en dom, og som da per definisjon ikke har kommet hit helt frivillig,»*

Informant: *«mm»*

Intervjuer: *«og da tenker du på at.. det er en maktbalanse her»*

Informant: *«en maktubalanse»*

Intervjuer: *«En maktubalanse som du er bevisst, som gjør at... eeh det å gi informasjon om at det her er det frivillig å bli med på [BRIK], så er det jo allikevel innenfor en slags maktubalanse den informasjonen.. gis, da».*

Informant: *«mm Ja, jèg tenker dèt!»*

Jeg hadde også bestemt meg i forkant av intervjuet for ikke å si så mange små ord underveis mens informantene pratet. Jeg var bevisst på å benytte non- verbal kommunikasjon underveis som en måte å bekrefte den andres utsagn. Ettersom jeg ikke ønsket å virke forstyrrende på informantens resonnement og på lyd kvaliteten på opptaket. Jeg sa imidlertid ofte «mm».

Jeg brukte ikke intervjuguiden stramt, men veiledende. Jeg fokuserte på å utforske deres positive så vel som mindre positive erfaringer med bruk av BRIK. Da det nærmet seg avslutning av intervjuet, stilte jeg spørsmål som hadde til hensikt å «lukke» samtalen. Jeg gjorde også informantene oppmerksom på at vi nærmet oss slutten av intervjuet. Jeg spurte etter fordeler og ulemper med å bruke BRIK i samtaler. Det var en måte å sjekket ut om det var noe informantene ønsket å formidle som de ikke hadde fått frem på et tidligere tidspunkt i intervjuet. Noen sa at dette var spørsmål de allerede hadde besvart i løpet av intervjuene. Andre valgte å lage sin egen lille oppsummering av hva de allerede hadde fortalt, mens andre igjen kom med utfyllende informasjon som de ikke tidligere hadde sagt noe om. Jeg opplevde at spørsmåla fungerte som jeg hadde planlagt. Avslutningsvis spurte jeg om det var forhold ved bruk av BRIK de ønsket å trekke frem som vi ikke hadde snakket om.

Jeg opplevde at det var en trygg og god atmosfære i alle intervjuene. Den ene informanten valgte å stille lese igjennom egne notater i løpet av intervjuet for å se om hun hadde formidlet alt hun hadde planlagt å si, hvilket hun kom frem til at hun hadde. Jeg opplevde at informantene i hovedsak forstod spørsmåla jeg stilte. Jeg ble ikke bedt om å stille spørsmålet på nytt. Svarene jeg fikk fremstod relevant

opp mot spørsmåla. De gangene de ikke forstod, utdypet jeg spørsmålet. De kom etter min oppfatning med kritiske refleksjoner.

Transkribering av intervjuene

Å transkribere handler om å oversette fra talespråk til skriftspråk. Det krever en rekke vurderinger og beslutninger som i seg selv er en fortolkningsprosess (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 204, 212).

Mitt utgangspunkt for transkribering var totalt fem og en halv time med lydfil. Jeg valgte først å transkribere alle intervjuene ordrett. Med unntak av at jeg innimellom endre enkelte dialektord.

Det var god lyd kvalitet på lydfilene med unntak av ett intervju der lyden var lav. Jeg lyttet igjennom lydfilene gjentatte ganger i forskjellig tempo ved behov. Noen steder skrev jeg at jeg ikke hørte hva som ble sagt. Jeg valgte å ikke gjette dersom jeg ikke klarte å høre det som ble sagt. Etter å ha transkribert et intervju ferdig, lyttet jeg på nytt gjennom lydfilen og rettet opp «feil».

Som eksempel på tegnsetting under transkribering ble pauser markert med tre punktum. Lyder eller små ord som «mm» ble skrevet inn. Særskilte trykk på ord skrev jeg i kursiv. Jeg noterte det ned dersom jeg og informanten snakket oppå hverandre. Lyder som eksempel knips ble skrevet i parentes. Ord som ikke ble uttalt ble satt i klemme. Eksempel [BRIK]. Hensikten med å transkribere på denne måten var å ikke gå glipp av de ulike fortolkningsalternativene.

I neste steg, da jeg hadde oversikt over helheten i intervjuet, så tillot jeg meg å slette doble ord, halve setninger ol. I den hensikt å synliggjøre meningssammenhenger. Men jeg kunne la enkelte tegn for pauser, lyder, små ord m.m. stå igjen for slik å ikke gjøre om på meninger. Eksempel:

første gangs transkribering:	andre gangs transkribering:
«på de de emnene da, så går jo jeg gjerne litt mer i dybden også, hvis jeg føler at det er.. det er.. naturlig (...)»	«på de emnene [tema i BRIK] da, så går jo jeg gjerne litt mer i dybden også, hvis jeg føler at det er naturlig (...)»

I forbindelse med at jeg sendte ut forespørsel til informantene om de ønsket å få tilsendt det transkriberte intervjuet til gjennomlesing, påminnet jeg igjen om at de når som helst kunne velge å trekke seg fra studien. Jeg forklarte samtidig noe om at det er skille mellom muntlig og skriftlig språk for slik å forberede dem på språket i det transkriberte intervjuet.

6 av 7 informanter ønsket å få tilsendt intervjuet til gjennomlesing. En informant takket «nei». Ingen informanter gav uttrykk for at de ønsket å endre noe, eller gav negative tilbakemeldinger etter å ha mottatt transkribert intervju. En informant kommenterte at det var litt rart å se eget muntlig språk transkribert.

4.4 Tematisk analyse

Jeg har valgt å gjøre en tematisk analyse. Det er en metode som kan benyttes for systematisk gjennomgang av kvalitative intervju når en har til hensikt å se etter meningsmønstre (Clarke et al., 2015, s. 222). Jeg vil i det følgende gjøre rede for hvordan jeg har tatt utgangspunkt i Braun & Clarke (2006, gjengitt i Clarke et al., 2015, s. 230) sin trinn- for- trinn- guide.

Fase 1, gjøre meg kjent med temaer: Til å begynne med, leste jeg igjennom hvert enkelt intervju gjentatte ganger. Noen ganger samtidig med at jeg lyttet til lydfil. Jeg skrev også en kort oppsummering av intervjuene. Dette gav meg en god oversikt og kjennskap til materialet. Og ble en start på det å gjenkjenne noen åpenbare tema for analysen og likheter og særtrekk i intervjuene opp mot problemstillingen.

Fase 2, finne koder: Deretter begynte jeg å kode hvert enkelt intervju og aktuelle sitater ble markert. Jeg benyttet mest mulig gjengivelse av informantenes ord i koding av materialet for å sikre at meningssammenhenger i datamaterialet ikke ble gjort om på. Jeg skrev gjerne setninger for å få frem mine tolkninger opp mot problemstillingen. Jeg «stilte spørsmål til teksten», så etter hvilke uttalte grunner informantene hadde for at de gjorde eller mente som de gjorde, eller hvilke grunner som lå «bak» talehandlingene som ikke ble uttalt, men som allikevel fremstod som «drivere» for informantenes praksishandlinger. På dette stadiet i analysen var fokus på å være mest mulig åpen for materialet, og ikke være for konsentrert om å tenke tolkning opp mot empiri.

Eksempel på koding:

Transkribert tekst	Koder
Intervjuer: Blir det for mye å følge opp etter endt kartlegging?	
Informant: «Vi venter ikke til vi er ferdige heller. Hvis det kommer opp på den første samtalen, «Oi her trengs det kontakt med lege», så: ta kontakt med legen, og «Når kan du gjøre det? Gjør du det selv?» for de fleste klarer jo slikt selv».	venter ikke, henviser andre underveis i kartleggingen, motiverer, håndtere sosiale problem

Hvert kodet intervju kom på ca. 8 sider.

Fase 3, Lete etter temaer: Nå så jeg på nytt etter mønstre på tvers av de kodede intervjuene, og innad i ett intervju. Nå var analysen i større grad teoretisk. Jeg laget et skjema med noen foreløpige tema, som var: -Å tilby BRIK, -Bruk av skjema i samtalen, -Å møte den andre i samtalen ved håndtering av sosiale problem. Jeg kategoriserte kodene, og sorterte dem under hvert av tema. Kategoriseringen kan forstås som en mellomting mellom å kode og finne frem til tema og er til hjelp for å få bilde av helhet. Kategoriene bestod av enstavelsesord eller noen få stikkord. Denne delen av

analysen gjorde at det utkrystalliserte seg noen- eller mange tema opp mot problemstillingen, totalt 19 stykker.

Fase 4, Gjennomgang av temaer: Nå benyttet jeg disse 19 kategoriene til å sortere meningsinnholdet i det enkelte intervjuet. Jeg jobbet mye med materialet i denne fasen. Jeg så på hvert intervju, om viktig meningsdannelse ble borte i måten jeg sortere materialet på, og om meninger som utkrystalliserte seg lot seg sammenligne på tvers av intervjuene, og jeg merket meg hvilken empiri som kunne være hensiktsmessig og tolket dataene opp mot. Jeg valgte også ut hvilke sitat som kunne fungere best til å illustrere meningssammenhenger.

Fase 5, definere og navngi temaene: Jeg kom først frem til at jeg hadde fire hovedtema. Men etter en gjennomgang av hvordan temaene stod mot hverandre, gjorde jeg endringer. Det var underkategorier som fremstod delvis som gjentakelser, og alle underkategorier var ikke like relevant opp mot problemstillingen. Det ledet også til at jeg justerte navn på hovedtemaene. De endelige hovedtemaene ble: 1. *Åpen samtale om sosiale problem* 2. *Struktur i samtalen om sosiale problem* 3. *Ytre press på bruk av BRIK som kartleggingsverktøy*. Med hver sine underkategorier. Disse blir presentert i neste kapittel.

Fase 6, Skrive rapport. Da begynte jeg å skrive selve rapporten som handler om å presentere en sluttanalyse og en analytisk narrativ som er tilgjengelig for leseren. Jeg har benyttet både direkte sitat fra informantene og gjengitt i tekst hva informantene har fortalt. Fremstillingen av data har også til hensikt å gi et rammeverk for analysen. I neste kapittel presenteres funn, før jeg deretter drøfter funn opp mot utvalgt teori og empiri.

4.5 Forskningsetikk

Studien behandler personopplysninger om ansatte i friomsorgen, og ble derfor meldt inn til Personverntjenesten for forskning (SIKT- tidligere NSD) den 29.06.22. Jeg mottok bekreftelse fra SIKT om lovlig behandling av personopplysninger den 25.07.22 (Vedlegg 4). Jeg ble samtidig bedt om å oppdatere informasjonsskriv til informantene ettersom jeg hadde avglemt å skrive inn kontaktopplysninger til Høgskolen i Østfold sitt personvernombud og SIKT. Som informasjonsskriv til ansatte viser, ble manglende kontaktopplysninger tilføyd på side 2 (Vedlegg 2).

Jeg søkte Kriminalomsorgen om tillatelse til å gjennomføre forskningsprosjektet den 05.09.22. (Vedlegg 5) Jeg mottok muntlig tilbakemelding fra Kriminalomsorgen, regionalt nivå om at studien var innvilget den 05.10.22. Skriftlig vedtak om at søknaden var innvilget ble ettersendt av kriminalomsorgen den 25.10.22 (Vedlegg 1).

Studien er gjennomført i tråd med Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sitt regelverk (Torp, 2021). Etikk og etiske refleksjoner er av betydning i alle deler av forskningsprosessen fra valg av problemstilling til rekruttering av informanter, intervjusituasjonen, transkribering, analyse og skriving av rapport (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 238). Ut over det allerede beskrevne i dette kapittelet, vil jeg særlig trekke frem betydningen av å ivareta anonymitet og informert samtykke. Dette kommer også frem av samtykkeskjema til informantene (Vedlegg 6).

For å sikre anonymitet, har jeg valgt å rekruttere informanter fra flere friomsorgskontor. I den hensikt å minske sannsynligheten for gjenkjennelse av informantene. Som det kommer frem av søknad til kriminalomsorgen, ba jeg om å bli invitert inn på allmøte ved respektive friomsorgskontor for å informere om studien og for rekruttering av informanter. I den hensikt å sikre informert samtykke og frivillig deltakelse. Som tidligere nevnt, hadde imidlertid 5 informanter allerede meldt sin interesse for å delta i studien da jeg kontaktet respektive friomsorgskontor. Ovennevnte informasjonsskriv til informantene ble imidlertid sendt informantene pr. e- post ifm. rekruttering og foreslått gjennomgått på nytt med den enkelte informant under intervjuet.

Av hensyn til videre ivaretagelse av anonymitet i forbindelse med rekruttering, ba jeg derfor om å få tilsendt e- postadresse til interesserte for at den videre dialogen skulle gå direkte mellom meg og den enkelte informant. Uavhengig av andre eventuelle informanter og oppnevnt kontaktpersoner. Jeg ba kontaktpersonene ved de respektive kontorene om å gi ut min e- postadresse direkte til samtlige ansatte i den videre rekrutteringen. I den hensikt å sikre anonymitet. Men også av hensyn til informert samtykke ved at jeg var involvert i hvilken informasjon som ble gitt om studien pr. e- post. Etter dette var det ytterligere to informanter som meldte sin interesse direkte til meg om å delta i studien.

Ved transkribering av materialet og videre i den endelige rapporten benyttet jeg fiktive navn. Jeg benyttet meg ikke av fortellinger eller navn som kunne lede til at informanter, friomsorgskontor o.l. ble gjenkjent.

At det er frivillig å delta, og at den enkelte informant når som helst kunne velge å trekke seg fra å delta i studien ble presisert ved flere anledninger. Det ble gjentatt skriftlig ifm. rekruttering av informanter pr. epost, muntlig og skriftlig ovenfor den enkelte informant ved underskrivelse av samtykkeskjema om deltakelse i studien i intervjusituasjonen, og skriftlig ifm. utsendelse av intervju til gjennomlesing. I intervjusituasjonen presiserte jeg at lydfilene ville bli lagret i egen database hos Tjenester for Sensitive Data (TSD) i regi av Universitetet i Oslo og slettet senest juni måned 2023. Og at samtykkeskjema fra informantene som innehar personalia ville bli oppbevart i egen skuff med lås, adskilt fra øvrige data.

4.5 Reliabilitet og validitet

I det følgende vil jeg oppsummere noen momenter som handler om å vurdere kvaliteten på studiens forskningsdesign. Følge forfatterne Johannessen et al. (2021, s. 256) handler forskningens pålitelighet (reliabilitet) om nøyaktigheten av undersøkelsens data. I forhold til hvilke data som er benyttet, og hvordan disse er samlet inn og bearbeidet. I denne studien, og slik det ofte er i kvalitativ forskning, er det samtalen mellom forsker og den enkelte informant som styrer datainnsamlingen. Der forskeren benytter seg selv og sin forforståelse som instrument i forståelsen av dialogen mellom forsker og informant og i den videre tolkningen av datamaterialet. Hvilket gjør at observasjonene er verdiladet og kontekstavhengig. Det er grunnen til at jeg i dette metodekapitlet har gitt en så åpen og detaljert beskrivelse av fremgangsmåte som mulig, og reflekter over min rolle som forsker. Og at jeg i teori-delen av denne oppgaven har gitt en så detaljert beskrivelse av kontekst som mulig for slik å styrke forskningens pålitelighet (Johannessen et al., 2021, s. 256). Det handler også om å styrke studiens transparens, at den skal være etterprøvbart.

Som del av kontekst har jeg valgt å gi en detaljert beskrivelse av BRIK som samtaleverktøy forankret i empiri, en beskrivelse av BRIK i kriminalomsorgen og friomsorgen som system, beskrivelse av informantene, min forforståelse som forsker og min motivasjon for å gjøre denne studien. En sentral hensikt er å gi leseren innsyn i noe av det som virker inn på meg som forsker og informantene sin felles forståelseshorisont i samtalen i intervjusituasjonen. Og innsyn i den forforståelse jeg som forsker bringer med meg inn i den videre tolkningen av materialet.

Johannessen et al. (2021, s. 256- 258) deler opp begrepet validitet (gyldighet) i *troverdighet* som betegner intern validitet og *overførbarhet* som betegner ekstern validitet. Med troverdighet mener forfatterne i hvilken grad jeg som forsker måler det jeg tror jeg måler. Om det er en sammenheng mellom det fenomenet jeg undersøker og data som samles inn.

Tema for studien er å utforske profesjonsutøvere i friomsorgen sine erfaringer med bruk av BRIK i samtaler når tema for samtalen er å kartlegge og håndtere domfeltes sosiale problem. Jeg har valgt å intervju profesjonsutøvere som har erfaring med bruk av BRIK i samtaler i friomsorgen fra et førsteperspektiv. At jeg valgte å rekruttere informanter fra flere friomsorgskontor, var en måte å sikre informantenes anonymitet. Og dermed legge til rette for en så åpen og ærlig beskrivelse av profesjonsutøvere sine erfaringer med bruk av BRIK som mulig. Valg av kvalitativt forskningsdesign og bruk av semistrukturert intervju er metode jeg mener også har vært godt egnet til å få data som er relevant for problemstillingen. At jeg valgte å ta opp intervjuene på lydbånd og transkriberte materialet i to omganger, bidro til å sikre meningssammenhenger og tolkningsalternativ. Denne måten å samle inn data på har hatt til hensikt å styrke studiens troverdighet.

Egenskaper som kjønn, alder, etnisk tilhørighet o.l kan skape avstand eller nærhet mellom forsker og informant (Johannessen et al., 2021, s. 116). Egen erfaring med bruk av BRIK som ansatt i friomsorgen og at jeg stod informantene sosialt nær mener jeg kan ha bidratt til økt forståelse for den andres opplevelser og perspektiv. Og dermed økt troverdighet.

Nærhet til tema kan også ha vært til hinder for å legge merke til beskrivelser som ikke lignet mine egne erfaringer, eller de perspektiv jeg har en ekstra nysgjerrighet på å utforske. Ved gjennomgang av det transkriberte materialet oppdaget jeg at nettopp det ledet til at jeg ved et par tilfeller gikk glipp av å legge merke til informantenes refleksjoner. Jeg gikk dermed glipp av å utforske relevante perspektiv. På opptaket av det ene intervjuet var lyden lav, hvilket kan ha ledet til at jeg gikk glipp av meningssammenhenger, hvilket kan ha redusert studiens troverdighet.

Gjennom analyse av materialet gis et forenklet, men typisk bilde av den opprinnelige virkeligheten. Analysen i denne studien har hatt til hensikt å belyse hvordan BRIK bidrar til samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen når tema for samtalen er domfeltes sosiale problem. Forfatterne Johannessen et al. (2021, s. 257) viser til at undersøkelsens *overførbarhet* dreier seg om hvor vidt studiens beskrivelser, begrep, fortolkninger og forklaringer er nyttige å overføre på andre områder enn det som studeres. Følge forfatterne kan en studies overførbarhet styrkes gjennom en fylldig beskrivelse av detaljer som inngår i en kultur eller et fenomen (Johannessen et al., 2021, s. 258).

Studien tar utgangspunkt i et utvalg på 7 informanter. Deres opplevelser og erfaringer om bruk av BRIK i praksis har gitt innsikt og økt forståelse av tema relevant for problemstillingen. Analyseresultat på grunnlag av et utvalg på 7 informanter kan imidlertid ikke generaliseres eller sier å være gjeldene i andre kontekster, eller for alle andre profesjonsutøvere utenfor studien og som benytter BRIK i sin praksis i kriminalomsorgen. Eller for andre profesjonelle som benytter andre standardiserte kartleggingsverktøy som har til hensikt å håndtere sosiale problem i sin praksis.

Denne studien har imidlertid tatt utgangspunkt i en kontekst som det er gitt en fylldig og detaljert beskrivelse av. Resultater fra denne studien mener jeg derfor kan gi økt refleksivitet for profesjonsutøvere som bruker BRIK i sin praksis i kriminalomsorgen, særlig friomsorgen som kontekst. Samtidig som resultatene må benyttes kritisk av den enkelte profesjonsutøver ved utøvelse av praksis. Som Johannessen et al. (2021, s. 257- 258) viser til, vil kvalitative tilnærminger alltid møte en type generaliseringsproblemer og dermed få problemer med begrep som overførbarhet.

Som Skjervheim (1959/2000, s. 7-13) viser til, kan en bare få tilgang til kunnskap om sosiale fenomen ved å forstå det sosiale samspillet aktørene imellom. En må forstå hvordan subjektene tolker seg selv, det de gjør og den situasjonen som de er en del av. Der hver situasjon er unik. Hva som er nyttig

forskning å dra veksel på ved bruk av BRIK og håndtering av sosiale problem, vil dermed variere. Ettersom dialogen som oppstår i det sosiale samspillet mellom subjektene ved bruk av BRIK vil variere.

5.0 DATAFREMSTILLING OG ANALYSE

I dette kapittelet vil jeg presentere funn fra datainnsamlingen. Problemstillingen for studien er:

«Hvordan bidrar BRIK til samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen når tema for samtalen er domfeltes sosiale problem?». Funnene blir presentert gjennom hovedtemaene som er i) *Åpen samtale om sosiale problem* ii) *Struktur i samtalen om sosiale problem* og iii) *Ytre press på bruk av BRIK som kartleggingsverktøy*

Åpen samtale om sosiale problem

Samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen om den domfeltes sosiale problem, har til hensikt å finne et innhold i straff som kan fremstå kriminalitetsforebyggende for den enkelte domfelte. I samtalen benyttes språket i en åpen dialog mellom samtalepartene. BRIK- skjema innehar standardisert språk som både kan berike og utfordre en felles samtale og dialog om sosiale problem. I analysen identifiserte jeg fire hovedkategorier som handler om åpen samtale om sosiale problem. Disse var: i) Språket i BRIK, «screeningsverktøy» og «samtaleguide» ii) Bruk av skjema kan utfordre samtalsituasjonen iii) Tilrettelegging for innsikt i, og håndtering av sosiale problem iv) Å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv i relasjon til profesjonsutøver v) Å samtale om

Språket i BRIK, «screeningsverktøy» og «samtaleguide»

Når informantene i denne studien viser til det å bruke BRIK som «screening- verktøy», viser de til det å «følge malene» og bruke språket i skjema i størst mulig grad slik det står i skjema. Dette med mål om å «screene» eller få oversikt over den enkelte domfeltes sosiale problem, henviser andre med ansvar for tiltak, og planlegge tiltak. Når informantene i denne studien viser til det å bruke BRIK som «samtaleguide», viser de til det å bruke BRIK som støtte i en åpen samtale mellom profesjonsutøver og domfelte. Der det i større grad åpens for dialog om hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte med utgangspunkt i språket i skjema. De fleste av informantene i denne studien foretrekker å benytte BRIK som «samtaleguide. Ettersom språket og spørsmåla i BRIK- skjema erfares å ikke i tilstrekkelig grad bidra til å få en oversikt over hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte. Samtidig som det å bruke BRIK som «samtaleguide» også kan utfordre samtalen.

Samtlige respondenter sier noe om balansen mellom å bruke BRIK som «screeningsverktøy» og «samtaleguide» slik Unndis forteller

«jeg synes generelt at dette er litt sånn... ”handlings- prega” verktøy. Nå skal vi samarbeide med andre! Så nå må vi få ned.. action action action! Jeg synes ikke det er så mye.. åpning for gode samtaler som jeg gjerne vil ha underveis for at folk skal kunne åpne seg, og si noe.. om hva som er. Og gjerne hvorfor de opplever det som vanskelig»

Analysen viser at det standardiserte språket i BRIK- skjema kan gjøre det utfordrende å få til en åpen dialog om hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte.

Nesten halvparten av informantene kritiserte at BRIK- skjema innehar lukkede spørsmål og avkryssninger som risikerer å lukke for dialogen om sosiale problem. Slik Sjur beskriver

«Det kan jo fort føre til en tendens til at man svarer ”ja og nei” og ”vet ikke” eh når spørsmålene blir veldig konkret, så det er jo en utfordring, tenker jeg, når man bruker den her type skjema å på en måte utdype svara sine da»

Tre av informantene som uttalte seg kritisk til bruk av BRIK som «screening- verktøy», sa noe lignende som Adam

«Hvis du skal jobbe med det problemet senere, så kan du ikke bare gjøre det ut fra BRIK- en (...) Det er mer en sånn sjekkliste (...) Den skraper i overflaten på mange spørsmål uten å klare å gå i dybden på det»

Sitatet illustrere at å samtale utelukkende på grunnlag av språket og spørsmåla i BRIK- skjema ikke nødvendigvis gir tilstrekkelig kunnskap om hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte. Når målet med samtalen er å forstå domfeltes sosiale problem og hvilken oppfølging domfelte er i behov av etter endt BRIK- kartlegging.

I motsetning til hva flere andre informanter har gitt uttrykk for, beskriver to av informantene at de ikke opplever det som utfordrende å oppnå en mer åpen samtale ved å benytte språket i skjema slik det står. Slik Møyfrid viser til

«det er jo egentlig de domfeltes behov som er i fokus når en gjennomfører BRIK. Om de ser at det er behov for å kartlegge ressurser og utfordringer. Noen tar jo bare å svarer på spørsmålene og krysser av det, og krysser av det, men de aller fleste, de utdyper jo litt mer også, så det blir jo et fint utgangspunkt for en samtale (...) Dersom de ikke har opplevd noe vold, eller.. begått noe vold, så klart, da er det ganske få kryss»

Sitatet illustrerer hvordan noen profesjonsutøvere forstår fravær av videre utdypning og dialog om et tema ut over spørsmåla i BRIK som et uttrykk for at tema ikke angår domfelte, og at domfelte dermed ikke er i behov for ytterligere samtale om tema. Og ikke som uttrykk for at det er språket i seg selv hindrer en videre dialog om et tema. Dersom domfelte selv ønsker å åpne for ytterligere dialog om et tema ut over språket i BRIK- skjema, så erfares det at domfelte kan velge å gjøre det.

Funn viser at flesteparten av informantene i denne studien foretrekker å benytte BRIK som «samtaleguide», eller som støtte i en mer åpen samtale mellom profesjonsutøver og domfelte. Ettersom språket og spørsmåla i BRIK- skjema erfares å ikke i tilstrekkelig grad bidra til å få en oversikt over hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte. At skjema innehar en del lukkede spørsmål, oppleves å utfordre samtalen.

Bruk av skjerm virker inn på samtalen om sosiale problem

BRIK er et digitalt kartleggingsverktøy som fylles ut ved bruk av skjerm. De fleste informantene viste til erfaring med at det å sitte ved siden av domfelte i samtalen der begge har ansiktene vendt mot en mindre dataskjerm, kunne utfordre samtalen. Ved at det ble utfordrende å få domfelte til å flytte fokus bort fra å «følge malen», og utelukkende svare på spørsmåla i BRIK- skjema. Ved å sitte mer vendt mot hverandre i samtalen og flytte fokus fysisk bort fra skjermen, erfartes det som lettere å få domfelte til å samtale mer åpent om tema fra BRIK i relasjon til profesjonsutøver. Informantene viste til ulike måter å løse dette på. Som alle handlet om å fysisk vende seg bort fra skjermen i samtalen og rette oppmerksomheten mer mot dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte i samtalen.

Unndis beskriver hvordan bruk av skjerm kan utfordre samtalen

«... men jeg føler at.. hvis jeg skal gjøre det [se på skjerm sammen], så må jeg følge malen litt mer, for han sitter og ser på de samme spørsmålene. Og hvis jeg begynner å stille andre spørsmål sånn, ja: «hvorfor spør du om det? Det står jo ikke her!»

Halvparten av informantene fortalte at de som oftest bruker dataskjerm som står på pulten. De sitter ved siden av domfelte i samtalen ved bruk av BRIK. Sjur forklarte hvordan han da tilpasser måten å sitte på i rommet for å sikre en mer åpen dialog med domfelte.

«du må på en måte gå litt ut og inn av det der å sitte å krysse av og fylle ut (...) du må jo sjekke ut litt hvor de er hen på de ulike punktene da og eh at man stiller oppfølgingsspørsmål.. altså kan du si litt mer om det. Altså når du sier at.. Men hva er det som oppleves som greit (...) da må du jo flytte deg bort fra skjermen for å gå mer inn i det og få vedkommende til å utdype litt mer, da»

Analysen viste hvordan informantene vekselvis rettet oppmerksomheten mot skjermen og utfylling av skjema og fysisk beveget seg bort fra skjermen og vendte seg mot domfelte i samtalen. I den hensikt å i større grad løsrive seg fra språket i skjema oppnå en mer åpen dialog om hvordan aktuelle tema var gjeldende for den enkelte domfelte.

De andre informantene valgte en annen måte å tilpasse bruk av skjerm til samtalsituasjonen. Tre av informantene fortalte at de foretrakk å bruke møterom. Møyfrid forklarer

«... og så har vi litt avstand. Også har vi en stor skjerm å kikke på sammen. [peker på en TV-skjerm på veggen] I stedet for en liten pc skjerm, da må en sitte ganske tett for å se det som står på skjermen. (...) Det føles ikke så naturlig»

Bruk av møterom og større TV- skjerm erfartes at gjorde muliggjorde å sitte med mer naturlig avstand i samtalen. Det informanten da kunne oppnå, var at domfelte fikk mer ro til å tenke igjennom hva han skulle svare.

«Også får han jo litt mer ro på å svare, egentlig, hvis en sitter litt mer sånn avslappet. Ja. Og kan se på en skjerm og ha litt avstand til hverandre»

Fire av informantene fortalte at de noen ganger vurderte det som mer hensiktsmessig å la domfelte få sitte ved siden av profesjonsutøver i samtalen og ha mulighet til å ha blikket vendt mot skjermen. Slik Unndis beskriver

«Jeg ser at noen ganger kan det å ikke skulle stirre hverandre ned.. være en fin ting. Og det kan hende at noen hadde lettere svart, hvis.. Det har vært en hvor jeg vurderte det, faktisk. At han er ikke så veldig åpen, så vi starter opp med å se [se på skjermen] sammen (...) ha noe konkret vi skal jobbe sammen om»

Informantene viste til erfaring med at domfelte kan ha forskjellige behov. Av hensyn til hvordan de foretrekker å sitte i rommet ved bruk av skjerm for at profesjonsutøver skal oppnå en mest mulig åpen dialog med domfelte i samtalen. Profesjonsutøverne opplever at noen domfelte trenger å fysisk bevege seg bort fra skjermen og mot profesjonsutøver i samtalen for å kunne samtale åpent om sin situasjon. Mens andre lettere samtaler åpent om sin situasjon dersom de kan sitte vendt mot skjermen og ha et felles prosjekt om å fylle ut skjema sammen.

Tilrettelegging for innsikt i, og håndtering av sosiale problem

BRIK- skjema tar utgangspunkt i 13 ulike tema eller deler av sosiale problem. Funn viser at en bred og systematisk kartlegging av sosiale problem på bakgrunn av mange tema kan bidra til synliggjøring av sosiale behov som dermed videre kan håndteres. Samtidig er profesjonsutøvere forskjellige som

fagpersoner og domfelte har ulike behov og interesser, hvilket gjør at det er behov for å tilpasse språket og strukturen i skjema til den enkelte samtalsituasjonen. Den digitale løsningen kan utfordre dette.

Det var et gjennomgående funn at BRIK bidrar til å kartlegge sosiale behov som ikke nødvendigvis hadde kommet frem ved bruk av andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på uten bruk av BRIK. Møyfrid forteller

«en finner fram til behov som en kanskje ikke ville avdekket ellers. For eksempel i forhold til utdanning. Det har jo vært mange som har sagt noe i forhold til det å ha blitt henvist til [navn på tiltaksarrangør]»

Flere av informantene trakk særlig frem kartlegging av utdanning som nyttig ved bruk av BRIK.

Sjur forteller hvordan bruk av BRIK bidrar til samtalen om sosiale problem

«når man går igjennom alle spørsmålene og reflekterer rundt de spørsmålene som er der, så kan man jo se at hen.. har kanskje større rusutfordringer enn det hen.. ja hadde tenkt, jeg har for mye kredittkortgjeld som jeg egentlig kan rydde opp i»

Sitatet illustrere hvordan bruk av BRIK kan bidra til en felles refleksjon og økt innsikt i sosiale problem. Hvilket gjør at en også kan komme på sporet av videre håndtering av sosiale problem.

Det var en gjengs oppfatning hos informantene at det opplevdes nyttig at BRIK tar utgangspunkt i mange tema som kan bidra til å gi en helhetlig kartlegging av sosiale problem. Som Møyfrid gir eksempel på

«Også plutselig så sier de noe om at: jo, de har da opplevd noe vold i oppvekst, for eksempel, som vi ikke har vært innom i det hele tatt. Par ganger, faktisk at jeg har opplevd det. Ja. Så da kan jo det bli et samtaletema (...) det setter jo ting litt i sammenheng det da, og at jeg da forklarer litt. Og håper det kanskje er noe de egentlig bør ta opp med noen andre.. At det er derfor en har utfordringer med rus fordi at.. det ligger noe bak»

Vold og rus er eksempel på to av de 13 tema i BRIK- skjema. Sitatet illustrerer hvordan BRIK kan bidrar til bevisstgjøring av sammenhenger mellom tilsynelatende forskjellige sosiale problem. Som igjen får betydning for hvordan profesjonsutøver og domfelte forstår at det er mulig å videre håndtere sosiale problem

To av informantene var kritisk til at BRIK bidrar til en bred kartlegging av sosiale behov. Som Kristi sier det

«Det blir kanskje en overdreven innhenting av informasjon der hvor vi ikke trenger så mye informasjon, for eksempel. Også tenker jeg at.. det kan gi kanskje for noen falske forhåpninger om hjelp. Hvis vi har dratt fram flere.. områder hvor det er behov for tiltak for eksempel, og det er ikke sikkert vi kan oppfylle de!»

Som sitatet illustrerer, kan noen profesjonsutøvere oppleve at en bred kartlegging av sosiale behov er i strid med hvordan de som fagpersoner ønsker å samtale om sosiale problem, eksempelvis dersom det kan lede til at en risikerer å kartlegge mer om den domfeltes behov enn de evner å følge opp i praksis.

Flere av informantene gav også uttrykk for ønske om å kunne velge å bruke deler av skjemaet. Men at den digitale løsningen i BRIK- skjema kunne utfordre dette. Slik Vilde her gir eksempel på.

«Men jeg synes ikke det er bare enkelt å bruke den [BRIK] til bare rus, for eksempel, da. Siden.. du må liksom styrer sånn for å få han [BRIK- skjema] igjennom, få han godkjent og lagret, liksom»

Analysen viste at profesjonsutøvere kan ha ulike meninger om hva som er nyttig fokus i kartleggingssamtaler. Et par av informantene formidlet at de erfarte språket i BRIK- skjema som for problemorientert og for lite ressursorientert. Unndis forteller

«selv om det skal være ressursfokus, så synes jeg det mest er problemfokus. Og hvis det hadde vært meg, så hadde jeg følt at det var for mye av meg som problem som skal kartlegges (...) Man kommer ikke til det punktet hvor man føler at “jeg mestrer” “Jeg er noe verdt” “Jeg er noe mer enn kriminaliteten min”.

Noen profesjonsutøvere kan oppleve det som problematisk at språket i BRIK- skjema kan ha mer søkelys mot kartlegging av sosiale problem enn ressurser. Som sitatet viser, kan det lede til at noen er kritisk til språket i skjema, og hvilket bilde som kan gis av den domfelte i samtalen ved bruk av BRIK.

Reservasjon

Som nevnt er BRIK et digitalt kartleggingsverktøy. Ved introduksjon til et nytt tema i BRIK- skjema, skal domfelte svare «ja» eller «nei» på ønske om «reservasjon». Dersom domfelte velger å takke «ja» til å samtale om et tema, må alle spørsmål eller avkryssninger innenfor gjeldene tema besvares for at det skal være mulig å avslutte skjema. Dersom profesjonsutøver eksempelvis ønsker å utelukkende bruke ett av temaene i samtalen, må domfelte takke «ja» til spørsmål om reservasjon for hvert av de 12 andre temaene. Det beskrive som tungvint. Språket i skjema legger opp til at det utelukkende er domfelte som skal ta stilling til om det er ønskelig å åpne for å besvare tema i BRIK- skjema til

samtalen, hvilket også informantene var kritisk til. Som analysen viser, erfares den digitale løsningen i BRIK- skjema som utfordrende å tilpasse til praksis.

Over halvparten av informantene i studien ønsket å ha større innvirkning på valg av tema for samtalen. En av informantene, Sjur, fortalte at han hadde funnet en måte å løse denne utfordring på i praksis

«så ser vi at dette- nei, dette er ikke hensiktsmessig her. Eh.. sammen, og vurdere det, også... krysser da bare av på reservasjonen»

Informanten har funnet en måte å bruke BRIK i praksis. Ved å ikke la domfelte alene ta stilling til spørsmålet om reservasjon, men heller velge å inngå i en felles dialog med domfelte der de sammen tar stilling til spørsmål om reservasjon, oppnår informanten å få frem begge sitt ønske om hva de skal ha som felles tema i samtalen.

Flere av informantene fortalte at de har funnet en måte å omgå den tekniske løsningen på for slik å tilpasse språket i BRIK til praksis. Adam forteller

«det kan jo være områder der man reserverer seg for å si noe rundt det, og at man sånn går inn og lukker igjen bare med å.. ikke med noe utfyllende tekst, men det å sett et tegn inn i boksen da»

Det fremkommer at domfelte kan ønske å velge bort å besvare spørsmål under det enkelte tema. Men underveis i ett tema gir ikke den digitale løsningen rom for å unnlate å svare på spørsmål.

Bruk av BRIK gjør at profesjonsutøverne gjennomgår mange sider ved sosiale problem. Og kartlegger sosiale behov som ikke nødvendigvis hadde kommet frem ved bruk av andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på. Analysen viste at bruk av BRIK bidrar til økt innsikt i en rekke sosiale problem. Og økt bevisstgjøring om sammenhenger mellom tilsynelatende urelaterte sosiale problem.

Informantene som fagpersoner peker også på ulike grunner til at BRIK kan hemme samtalen om sosiale problem. Profesjonsutøvere ønsker å i større grad å kunne velge ut hvilke sosiale behov og på hvilken måte sosiale behov tematiseres i samtalen ved bruk av BRIK. Språket i skjema og den digitale løsningen som handler om «reservasjon» utfordrer dette. Analysen viser at noen profesjonsutøvere kan velge å tilpasse språket som handler om å ta stilling til «reservasjon», og overstyre den digitale løsningen.

Å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv i relasjon til profesjonsutøver

De fleste informantene hadde fortellinger som handlet om at spørsmåla og tema i BRIK- skjema berører noe i domfeltes liv. Og at det kan utfordre samtalen i relasjon til profesjonsutøver. Når jeg spurte hvilke tema fra kartleggingsskjema som kan berøre noe i domfeltes liv, fikk jeg til svar at det avhenger av person og situasjon. Jeg har valgt å først si noe om betydningen av å skape en trygg og tillitsfull relasjon ved bruk av BRIK før jeg viser funn som sier noe om ulike måter å nærme seg den domfelte i samtalen. Eller «føle seg frem» i samtalen om tema som berører noe i domfeltes liv ved bruk av BRIK. Analysen viser at profesjonsutøverne har ulike opplevelser av om bruk av BRIK bidrar til å fremme eller hemme samtalen om tema som berører noe i domfeltes liv.

Tillit

«noen ganger så svarer de jo ikke ærlig, fordi at de er jo ikke trygge nok i relasjonen»

Tillit i relasjon til profesjonsutøver oppgis av mange å være en forutsetning for at domfelte skal fortelle åpent og ærlig om seg selv og sin situasjon i relasjon til profesjonsutøver i friomsorgen. Flere av informantene gav eksempel på at det kunne være utfordrende å samtale åpent og ærlig om tema fra BRIK- skjema før domfelte hadde fått en god forståelse av profesjonsutøvers rolle i friomsorgen. Unndis forteller

«Det er litt brått på hvis man skal starte andre samtale med å snakke så “heavy” om ting, uten å kjenne meg. Eh særlig her hvor folk er litt skeptisk til å utgi informasjon, fordi de har litt negative erfaringer fra politiet. Også tror de at vi jobber så tett med dem.

Vilde gav følgende eksempel på opplysninger domfelte kan frykte at politiet får kjennskap til

«De er redd for at det skal komme ut [informasjon til politiet om] at de ruser seg mer enn de har sagt i retten, eller at de driver mye med salg, ikke sant? Eller at de faktisk driver med kriminalitet hele tiden»

Analysen viste at en grunn til at samtlige informanter med unntak av en informant alltid gjennomfører annen kartlegging før bruk av BRIK, handlet om å bygge en trygg og tillitsfull relasjon til domfelte før bruk av BRIK for at domfelte skal kjenne seg trygg nok til å samtale åpent og ærlig om sin situasjon i relasjon til profesjonsutøver. Den ene informanten som ikke bruker annen kartlegging før bruk av BRIK, forteller hva hun da kan gjøre for å skape en trygg og tillitsfull relasjon når BRIK benyttes i samtaler.

«Så jeg starter med alle de her sånn... språk, eh er det noe kultur, altså sånne ufarlige ting. Og så snakker jeg om skole og fritid eh om ressurser, eh hva de selv synes»

Informanten forteller at hun er bevisst på hvordan hun legger opp samtalen ved bruk av BRIK, mht. når hun samtaler om hva i BRIK- skjema. Det gjør at hun ikke bruker skjema kronologisk, men endrer rekkefølgen på spørsmåla. Og starter gjerne med litt «ufarlige» spørsmål med mål om å skape en trygg og tillitsfull relasjon.

Å «føle seg frem i samtalen» om sosiale problem som berører noe i domfeltes liv

Analysen viser at samtalen om sosiale problem som berører noe i domfeltes liv, handler om å «føle seg frem i samtalen» Hvilket beskrives som en måte å gå frem på i samtalen der profesjonsutøver er oppmerksom mot og hensyntar hva, når, hvor mye og hvordan domfelte ønsker å samtale om et tema i relasjon til profesjonsutøver i friomsorgen som kontekst. Men også som handler om å ta å hensynta hva profesjonsutøver ønsker å ta opp av sårbare tema i relasjon til den domfelte i et etisk perspektiv. Analysen viste at språket i BRIK gir føringer som kan begrense dette. Hvilket leder til at enkelte velger bort BRIK som kartleggingsverktøy til fordel for en helt åpen kartleggingssamtale. De fleste informantene i denne studien viste til at de forsøker å kombinere det å «føle seg frem» med bruk av BRIK. Ved å tilpasse språket i skjema til den enkelte samtalesituasjonen. Ved å endre på rekkefølgen på temaer og spørsmål og dermed «time» hva de spør om, og når. Og bruke BRIK som «samtaleguide». Det er også et funn at flere av informantene erfarte at BRIK kan fungere som en inngangsport til å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv.

Flere av informantene pekte på viktigheten av å hensynta hva domfelte ønsker å ta opp i samtalen i relasjon til profesjonsutøver. Slik Vilde har erfart knyttet til å samtale om temaet vold fra BRIK-skjema.

«.. ønsker ikke å snakke om det de har opplevd selv. At det blir for tøft eller "nei, det snakker jeg med noen på et annet senter om»

Sitatet illustrerer at domfelt kan vegre seg mot å samtale mer åpent om tema fra BRIK- skjema i relasjon til profesjonsutøver i friomsorgen som kontekst. Noen av informantene formidlet at også profesjonsutøvere kan vegre seg mot å gå inn på ulike tema fra BRIK- skjema i samtalen i relasjon til den enkelte domfelte. Slik Sjur forteller

«når man går inn i dette her og begynner å stille spørsmål og åpner opp for at folk kan begynne å fortelle om eh traumene sine eller ting de har vært utsatt for (...) Det er noen slike prinsipper i alt sosialt arbeid. Altså du skal på en måte ikke åpne opp for ting uten at du kan håndtere det eller ta det videre. Og det tror jeg jo er ting som gjør at vi kan vegre oss for å gå inn på de tingene der også»

Sitatet illustrerer at profesjonsutøvere gjør en vurdering av hva de mener er en god handling å gjøre i et etisk perspektiv når de tar stilling til om de skal åpne for å samtale om et tema fra BRIK- skjema eller ikke. Ut fra hvilke konsekvenser det kan få for den domfelte.

Mange informanter har fortellinger om det å «føle seg fram i samtalen» med og uten bruk av BRIK. Det handler om en måte å gå frem på i samtalen som har til hensikt å ta utgangspunkt i hva domfelte ønsker å samtale om i relasjon til profesjonsutøver i friomsorgen. Men også hva profesjonsutøver ønsker å ta opp av sårbare tema i relasjon til den domfelte. For profesjonsutøverne handler det om å balansere mellom ulike hensyn. Kristi beskriver å «føle seg fram i samtalen» på følgende måte

«det er liksom noe med den der balansegangen, da. Når er det riktig å spørre, hva skal man spørre om? Hvor mye skal man kartlegge? Eh som jeg tenker er enklere å gjøre uten et sånt omfattende skjema. For der er det føringer eh som gjør at man kanskje mister litt den der.. egne, intuitive eller profesjonelle, "kall det hva vi vil" eh.. måten å nærme seg folk på, da»

Som sitatet illustrerer, handler det å «føle seg fram i samtalen» om «timing». Denne informanten peker på at språket i BRIK- skjema kan oppleves som føringer som utfordrer det intuitive språket i samtalen. Og dermed risikerer å gripe inn i den måten som profesjonsutøver ønsker å samtale på om sosiale problem i relasjon til den enkelte domfelte. I intervjuet oppgav Kristi ovennevnte som grunn til at hun valgte bort å gi tilbud om BRIK- kartlegging i samtaler til fordel for en åpen kartleggingssamtale uten forhåndsbestemt språk.

Analysen viser at de fleste av informantene forsøkte å ivareta det å «føle seg fram» i samtalen ved bruk av BRIK, ved å de benytte BRIK som «samtaleguide». Slik Sjur gir eksempel på

«jeg vet at jeg på en måte har eh altså sett på klokka og unnlat å gå inn på noen tema. Gått videre i BRIK- kartleggingen.. for da har du i hvert fall muligheten til å trekke deg litt ut av det selv, og tenke; skal jeg ta det, eller skal jeg ikke ta det. Eh Også kan en gå tilbake til det ved neste samtale (...)

Sitatet illustrerer hvordan informanten har valgt ut spørsmål og «timer» spørsmål fra BRIK- skjema ut fra hva som utspiller seg i samtalen og i relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte.

Som sitatet nedenfor viser til, kan hensynet til domfeltes dagsform og sinnstilstand være eksempel på at behov oppstår «der og da» i samtalesituasjonen. Og får betydning for hvordan profesjonsutøvere velger å bruke BRIK- skjema i samtalen. Eller velger bort å bruke BRIK- skjema til fordel for andre samtaletema som domfelte ønsker eller er i behov av å samtale om «der og da». Som Sjur gir eksempel på

«.. er det dagen vi skal gå inn å snakke om eh. den gangen du ble voldsutsatt eller eh utsatt for et seksuelt eh overgrep. Er “settingen” der i dag eller er du opptatt av noe helt annet (...) vi skal være bevisst når vi går inn på de ulike temaene da, at eh altså er du allerede godt aktivert og sint eller urolig eller nedstemt når du kommer hit, så er det kanskje ikke det vi skal begynne å snakke om i dag»

Sitatene samlet viser hvordan profesjonsutøvere kan «føle seg frem» i samtalen om sosiale problem som berører noe i domfeltes liv når BRIK benyttes i samtalen ved å benytte BRIK som «samtaleguide». Det kan gjøre at profesjonsutøver velger å endre på rekkefølge på tema, eller velger bort tema og spørsmål i skjema til fordel for andre samtaletema.

Analysen viste at flere av informantene opplevde at BRIK fungerte godt som en måte å samtale om tema som berører. Som Adam viser til

«det ufarliggjør litt spørsmålene også (...) kommer inn på et tema da som kan være litt vanskelig å få dem på glid i, eh. som ved å spørre i [åpne] samtaler, da. Da.. må du spørre mer direkte (...)

Flere av informantene har erfart at BRIK bidro at de fikk en inngangsport til å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv ved bruk av BRIK. Og at språket i skjema bidro til å holde i den videre dialogen om tema åpen.

En informant, Pernille, fortalte at hun alltid benytter BRIK kronologisk. Og opplever det som en fordel å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv ved å bruke BRIK til fordel for en helt åpen samtale.

«Jeg opplever det [å bruke BRIK] som lettere for min del, og at det kanskje kan være lettere for dem òg, fordi det er ikke bare jeg som er nysgjerrig. Dette er noe som vi jobber med. Det er sånn vi gjør det her. Og vi spør om det av en grunn, og så forklarer jeg gjerne det. Dersom de synes det er vanskelig å snakke om denne informasjonen, så forklarer jeg jo det [hensikt med bruk av BRIK].

Av sitatet kommer det frem at profesjonsutøver opplever bruk av BRIK som enklere å benytte enn en åpen samtale ettersom informanten da kan oppfordre domfelte til å svare på spørsmål ved å vise til at det er den måten profesjonsutøver jobber på i friomsorgen. Og med å vise til hva som er hensikten med å benytte BRIK i samtalen.

Struktur i samtalen om sosiale problem

Det er totalt 13 sosiale behov som tematiseres ved bruk av BRIK. For hvert av tema skal profesjonsutøver ta stilling til om aktuelle sosiale behov utgjør et sosialt problem for den enkelte domfelte. En vurdering domfelte deretter kan si seg enig eller uenig i. Deretter skal det tas stilling til hvilke instanser som evt. kan bistå med å løse aktuelle sosiale problem. Før det i samtalen ved bruk av BRIK legges opp til planlegging av mål og tiltak. Informantene jeg snakket med gav ulike beskrivelser av hvordan de erfarte å samtale om sosiale problem på den måten som skjema legger opp til som beskrevet i dette avsnittet. I analysen identifiserte jeg to hovedkategorier som handler om struktur i samtalen. Det var i) *Avklare, henvise, planlegge og utføre* ii) *Å ta stilling til hva som utgjør sosiale problem i samtalen ved bruk av BRIK.*

Avklare, henvise, planlegge og utføre

Strukturen i skjema som handler om å avklare sosiale problem, henvise andre instanser, planlegge og gjennomføre tiltak ble beskrevet som parallelle eller sirkulære prosesser i samtalen ved bruk av BRIK. Og ikke som en lineær prosess, slik strukturen i BRIK- skjema legger opp til som vist over. Sammen med at det beskrives som utfordrende å samtale om en del, eller ett tema fra BRIK ad gangen, ble det gitt som grunner til at strukturen i skjema oppleves repeterende. Det var et gjennomgående funn at informantene fulgte opp samtalen om sosiale problem som de hadde påbegynt under BRIK-kartleggingen etter endt kartlegging.

Over halvparten av informantene beskrev at bruk av BRIK kunne lede til gjentakelser i samtalen. Vilde beskrive hvordan strukturen i BRIK- skjema oppleves i praksis

«da har du først hatt en kartlegging i første- samtalen som ikke er BRIK. Også går du inn [og påbegynner en BRIK- kartlegging](...) skal på en måte fylle inn alt da, også skal de ha en uttalelse selv, og så skal jeg skrive min.. [vurdering av om aktuelle tema utgjøre et problem for domfelte] Eh også skal det eventuelt henvises, og «hvorfor det?», altså sånn: det blir litt mye likt, da»

Som sitatet viser, har informantene ofte vært innom noen eller flere av temaene i BRIK i kartleggingssamtaler før påbegynt BRIK- kartlegging. Spørsmåla i skjema kan dermed oppleves som gjentakende for både profesjonsutøver og domfelte. Analysen viste at domfelte kan samtale om flere av tema i BRIK- skjema samtidig ettersom sosiale problem gjerne står i sammenheng med hverandre. Og at det også er grunn til at det kan oppleves betvingende å måtte svare på alle spørsmål under temaene i BRIK- skjema og måtte ta stilling til behov for henvisning til andre instanser på nytt for hvert enkelt tema i BRIK- skjema.

Møyfrid svarte følgende på spørsmål om når i samtalen hun lager planer som skal følge opp behov for henvisning til andre instanser

«hvis at det kommer opp på den første samtalen, så.. oi her trengs det kontakt med lege, så.. Ta kontakt med legen, og «når kan du gjøre det? Gjør du det selv?» For de fleste greier jo slikt selv. Og det er jo det beste, dersom de greier å ta kontakt med andre instanser selv. De bare trenger å vite prosessen. (...) noen kan jo dra litt på det, og da kan en jo komme tilbake til det dersom en ikke er helt motivert “der og da” Eh.. sånn at en ser at- her handlet det bare om litt råd og veiledning, og sette litt fokus på det. Dersom de er klare for det, så trenger en jo ikke å vente»

Som sitatet illustrerer, venter ikke profesjonsutøver nødvendigvis til slutten av BRIK- kartleggingen med å lage tiltaksplaner for hvordan sosiale behov skal håndteres eller følges opp i praksis. Sitatet illustrerer hvordan profesjonsutøver bruker samtalen underveis i BRIK- kartleggingen til å motivere og argumentere for hvordan domfelte selv kan ta kontakt med andre instanser for videre håndtering av sosiale problem. Og dersom domfelte ikke er motivert, kan de komme tilbake til å samtale om samme tema på nytt igjen i en senere samtale. Hvilket viser at det å motivere domfelte til å selv håndtere sosiale problem kan være en prosess som går over tid. Dersom de i samtalen kommer frem til at domfelte ønsker kontakt med andre instanser i den hensikt å håndtere sosiale problem, venter ikke profesjonsutøver og domfelte med å iverksette et tiltak til alle deler av sosiale problem er ferdig kartlagt. Kartleggingssamtalen ved bruk av BRIK fremstår dermed som en sirkulær prosess der de kan bruke både kort og lang tid på å komme frem til tiltak. Og ikke en lineær prosess, «på tross av» at det er det som er strukturen i BRIK- skjema.

At tiltak planlegges og gjennomføres underveis i kartleggingssamtalen, kan dermed være grunn til at informantene kan oppleve det som gjennomført når de kommer til den delen av BRIK- skjema som handler om å formulere mål og tiltak.

Når jeg spurte informantene hvordan de fulgte opp BRIK- kartleggingen etter endt kartlegging, var det ingen av informantene som oppgav å fysisk ta den frem i ettertid. Eller som sa at de hadde formulere en skriftlig tiltaksplan. Jeg spurte Sjur på hvilken måte BRIK- skjema benyttes etter endt BRIK- kartlegging

«jeg husker på en måte tilbake til hva vi snakket om, og hva som var utfordringene dine. Eh og uten at jeg på en måte legger fram BRIK'en og; “skal vi se” Hva sa du om det nå. Så klarer jeg å hente inn det som eh du ønsker å gjøre noe med, da»

Eller som Adam forklarer som svar på samme spørsmål

«både vold, rus, kriminalitet. Det er jo det vi jobber med hele veien. Så det er ikke tema som forsvinner».

Sitatene viser at profesjonsutøver og domfelte kan fortsette dialogen om å forstå og videre håndtere sosiale problem som er påbegynt under en BRIK- kartlegging også etter avsluttet BRIK- kartlegging.

Et annet funn i analysen som kan være grunn til manglende skriftlige tiltaksplaner etter endt BRIK- kartlegging, var at samtlige informanter oppgav at behov for oppfølging av andre instanser etter endt kartlegging fremstod som lavt. På tross av at det var en gjengs oppfatning at kartlegging av behov for henvisning til andre instanser er en sentral hensikt ved bruk av BRIK. Unndis forteller

«det er jo ikke så ofte jeg henviser videre heller. Fordi det ikke trengs, eller de er allerede i systemet»

Eller som Pernille forteller

«det er jo ikke alltid at de er enige i at de skal henvises noen plass, men de får i hvert fall informasjon om hvor det går an å be om hjelp. Hvor er det mulig å bli henvist da, senere, dersom det skulle blir et problem. (...) Akkurat nå klarer du å ikke røyke hasj, men.. ja»

Etter endt BRIK- kartleggingen viste seg at domfelte enten allerede var i kontakt med andre instanser, eller ikke ønsket eller var motivert for å bli henvist til andre internt og eksternt på det tidspunktet hvor det ble gjennomført en BRIK- kartlegging.

Å ta stilling til hva som utgjør sosiale problem i samtalen ved bruk av BRIK

Følge strukturen i skjema, skal profesjonsutøver tar stilling til følgende spørsmål for hvert av de 13 temaene i BRIK- kartleggingen: «Kan domfelte ha problemer knyttet til...» (aktuelle tema, eksempel økonomi, rus). Svaret kan utdypes i egen fritekst- felt. Deretter kan domfelte krysse av for om hen er enig eller uenig i profesjonsutøvers vurdering. Vurderingen skal blant annet danne grunnlag for vurdering av behov for henvisning til andre interne og eksterne samarbeidspartnere med ansvar for tiltak.

Analysen viste at over halvparten av informantene var kritisk til å gjøre en slik vurdering og at den gjentas 13 ganger. Som Unndis viser til

“Han har nok et litt for høyt alkoholforbruk ut fra det som er vanlig” (...) men det, og så tidlig i relasjonen, og bare ut fra de spørsmålene få en sånn at; “tror du meg ikke” eller; “og hvorfor mener du noe annet?” (...) Jeg synes at det er litt vanskelig da.

Som sitatet viser til, kan profesjonsutøverne oppleve det som problematisk å skulle informere domfelte om hva som utgjør sosiale problem i deres liv på grunnlag av spørsmåla i BRIK- skjema.

For det andre, kritiserte halvparten av informantene at det er profesjonsutøver alene som først skal ta stilling til om det på grunnlag av hva som har kommet frem av dialogen så langt kan indikere at domfelte har et sosialt problem. Som Sjur her sier noe om

«hvis jeg opplever at de, ut ifra det de sier- at det er et problem, men de selv ikke opplever det som et problem, så sitter ikke jeg med noe definisjonsmakt på hva er det som er et problem»

Sitatet illustrerer at informantene er kritiske til å alene, uten hensyn til domfeltes perspektiv, skulle definere hva som er en «sann» virkelighetssildring av domfeltes sosiale problem.

Dersom informantene vurderte at det er for tidlig i samtalen å gjøre denne vurderingen, forteller nesten halvparten av informantene å gjøre som Unndis forteller

«Så.. når man sånn sett er tryggere og tør å åpne seg opp, da kan vi diskutere litt.. eller.. gå i dialog på om kanskje det er litt større problem enn det du har sett før, og så kan man kanskje få en erkjennelse av det, og så kan man ta en vurdering; “Ja, jeg vurderer sånn at du kanskje burde henvises til eh rusbehandling»

Sitatet viser at informantene kan avvente å gjøre en vurdering til de har hatt en lengre åpen dialog og evt. har kommet til innsikt eller samforståelse om hva som utgjør et sosialt problem.

Flere av informantene trakk frem hva som kan være positivt for samtalen ved at profesjonsutøver skal ta stilling til hva som kan utgjøre sosiale problem for den domfelte. De trakk frem at det kan være en måte å få fram ulike perspektiv på tema de samtaler om. Møyfrid:

«man får litt sånn helhetlige vurderinger, og ikke bare den domfelte selv, men fra saksbehandler òg. Da kan en jo sette det litt i perspektiv, for det kan jo hende at en er uenig med det den domfelte selv sier om at; er det et problem, eller er det ikke et problem.

Med rus, for eksempel. Så kan en jo si litt hvorfor at jeg tenker at her er det noe, kanskje noe større utfordringer enn hva det er. Så lenge jeg forklare det, og ikke bare skriver. Nei.. har et problem, men bare utdyper det litt. Så skjønner dem som regel det»

Som sitatet illustrerer, kan samtalen om hva som utgjør et sosialt problem lede til perspektivtaking og økt innsikt i sosiale problem. Jeg forstår sitatet slik, at det forutsetter i samtalen at domfelte er trygge i relasjon til profesjonsutøver og dermed kan være åpen for argument som kan være i strid med eget ståsted.

Ytre press på bruk av BRIK som kartleggingsverktøy

Informantene i denne studien fortalte at det var rutine ved deres kontor at «alle domfelte skal» gis tilbud om BRIK- kartlegging, det var måltall om antall gjennomførte BRIK- kartlegginger, og ledelsen ved de respektive kontorene premierte ansatte som hadde gjennomført flest antall BRIK- kartlegginger. Det var en gjengs oppfatning blant informantene at de opplevde press på å gi tilbud om BRIK- kartlegging til fordel for andre måter å kartlegge sosiale problem. Målkrav om antall gjennomførte BRIK- kartlegginger ble også beskrevet å gi press på at påbegynte BRIK- kartlegginger skulle sluttføres. Ytre press på bruk av BRIK som kartleggingsverktøy, var et eget tema som jeg identifiserte i analysen. Og som jeg presenterer her.

Flere av informanten gav uttrykk for å være kritisk til gjeldende rutine, målkrav og premiering. Som Kristi forteller

«det er liksom så mye fokus fra oven på at her.. nå må, alle skal ha og alle skal spørres, og alle skal tilbys BRIK, dette må dere gjøre, kom igjen! Det blir premiering for de som har flest “brikker”, har brikka flest, som man sier. Det skal liksom bli så automatisert, og det er jeg veldig skeptisk til (...) Og for meg blir det litt rart, for jeg ser på BRIK som et verktøy vi saksbehandlere kan ta i bruk der vi ser det er hensiktsmessig (...) det innbyr jo på en måte ikke til så mye kritisk tenkning rundt det. Det er bare sånn om å gjøre å få det til. Og jeg tenker at det passer ikke overfor alle klienter»

Som sitatet illustrer, kan ledelsens ulike måter å oppfordre til bruk av BRIK, lede til press på at BRIK benyttes som kartleggingsverktøy uavhengig av når, og ovenfor hvem profesjonsutøverne vurderer det som hensiktsmessig å gi tilbud om BRIK- kartlegging. I sitatet vises det til at profesjonsutøverne har erfaring med at BRIK ikke passer ovenfor alle domfelte.

I intervjuet reflekterte Kristi over hvilken betydning det kan ha for praksis at rutinen legger opp til at det er domfelte i samtykkesituasjonen som skal avgjøre ovenfor hvem og når BRIK skal benyttes. I motsetning til å la det være opp til profesjonsutøver å vurdere når, og ovenfor hvem det skal gis tilbud om BRIK- kartlegging

«jeg tenker at “frivillig” i gåseøyne, fordi at.. det kan jo være mange som vil “please” oss også. Og som sier: “ja, men det er greit det”. De er jo på en måte.. det er jo en sånn maktubalanse. Og da er det ikke helt sikkert at de er helt innforstått med hva de begir seg ut på heller, selv om de får informasjon og sånn»

Å ta imot tilbud om BRIK- kartlegging er frivillig og samtykkebasert. Sitatet viser hvordan domfelte kan risikere å samtykke til bruk av BRIK mot sin vilje, på tross av informasjon som gis i samtale. Grunnet den asymmetriske maktbalansen i relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte når domfelte skal gi sitt samtykke til bruk av BRIK.

Møyfrid gir eksempel på grunner til at det kan være behov for å benytte ulike måter å gjøre kartleggingssamtaler på i friomsorgen, både med og uten BRIK. Det vises til at domfelte har ulike behov som skal hensyntas ved planlegging av innhold i straff. Og at det kan velges mellom forskjellig innhold i straff som også krever egne måter å gjøre kartlegging på. Møyfrid forteller

«.. så driver vi jo programvirksomhet, og der er det jo annen type kartleggingsskjema for dem som er aktuelle for det (...) Vi tilbyr gjenopprettende prosesser. Og vi har kartlegging i forhold til behov for tilrettelegging [ved gjennomføring av straff]; helse, rusproblematikk, omsorg for barn. Ja. Også er det jo i forhold til selve lovbrudds- problematikken også da; om en har noen sinnemestringsutfordringer for eksempel, økonomiske utfordringer, trenger.. NAV..i de andre tiltakene vi har i forhold til program [nevner navn på ulike kurs og program] Det er sånne utfordringer som ligger til grunn. Så mye av de spørsmålene som en er innom ved BRIK, det kan en jo ha toucha innom på forhånd»

Sitatet illustrerer at profesjonsutøvere i friomsorgen møter mennesker med ulike behov. Hvilket gjør at det varierer hva som kan være hensiktsmessige temaer i- eller formål med en kartleggingssamtale. I analysen vises det også til at profesjonsutøvere kan benytte helt åpen samtale, eller andre kartleggingsverktøy ut over BRIK- skjema I den hensikt å planlegge og legge til rette for innhold i straff.

Informantene fortalte også at de gjorde individuelle vurderinger av når de gav tilbud om BRIK- kartlegging. Over halvparten av informantene fortalte noe lignende som Sjur

«Altså du har jobb, du har bolig, du har familie, eh vi ser ikke de store livsutfordringene dine eh og du har en kort dom med få timer og kort gjennomføringstid»

I ovennevnte tilfelle, vurderes det ikke nytte av å gi tilbud om BRIK- kartlegging.

Samtlige av informantene med unntak av en informant, oppgav at de ofte benyttet seg av andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på før bruk av BRIK. Slik Sjur forteller, benyttes ofte en bestemt kartleggings- mal

«den kartleggingsmalen som ligger i KOMPIS, bruker vi ofte (...) tidlig i samfunnsstraffen»

Det vises til en kartleggings- mal som er tilgjengelig i kriminalomsorgens datasystem «KOMPIS». Som Sjur forteller i intervjuet, innehar denne malen mange av de samme temaene som BRIK har, men uten oppfølgingsspørsmål.

Unndis foreller hvordan hun begynte å bruke BRIK grunnet press om å bidra til å oppnå målkrav. Som gjorde at hun tilpasset bruk av BRIK til praksis.

«Jeg er fortsatt ikke super- begeistret, men jeg er litt for pliktoppfyllende (...) jeg tenkte at det er en del av arbeidsoppgavene mine. Det er på en måte forventet at jeg skal øke det antallet. Eh.. men da må jeg gjøre det på min måte skal jeg ikke klikke. Etter det har jeg brukt det på de fleste av klientene mine»

Noen av informantene jeg intervjuet fortalte som Vilde. At de brukte BRIK på en annen måte enn ønsket grunnet press om å nå måltall.

«Hadde det ikke vært sånn at vi skulle blitt telt på det hele tiden, og at det skulle vært statistikk, og at vi gjør det for statistikken sin del også, så kunne vi jo ha brukt det som det det var; et kartleggingsverktøy. Og bare brukt rus i dag. Eller det du har som utfordringer, hører jeg. Altså, da tar vi bare den biten. Eh men det blir så vidløftig når du må igjennom alt»

Årsaken til at informantene i dette eksemplet brukte BRIK på en annen måte enn ønsket, var press om å fullføre hele BRIK- kartleggingen. Ettersom det er fullførte BRIK- kartlegginger som bidrar til å nå måltall.

På tross av rutine som sier at «alle skal» gis tilbud om BRIK- kartlegging, viste analysen at ledelsen ved de respektive kontorene var åpen for at profesjonsutøver gjorde individuelle vurderinger. Og analysen viser ta informantene gjør mange tilpasninger. Som Kristi gir eksempel på

«så er det vel en forståelse for at vi må se det litt an i forhold til lengde på dom, men at vi i veldig stor grad tilbyr det [BRIK]»

Ytre press om at profesjonsutøvere skal bidra til å følge rutine om å gi «alle» domfelte tilbud om BRIK- kartlegging, og press om å nå måltall om antall gjennomførte BRIK- kartlegginger, gjorde at profesjonsutøvere i mindre grad opplevde å ha rom for å gjøre en selvstendig vurdering av når, og ovenfor hvem de ønsker å gi tilbud om BRIK- kartlegging til fordel for andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på. Det gjør at profesjonsutøvere risikerer å bruke BRIK i større grad enn ønsket. Og krav om å nå måltall, og dermed fullføre påbegynte BRIK- kartlegginger kan lede til press om å benytte BRIK på en annen måte enn ønsket. Samtidig viste analysen at ledelsen ved de

respektive kontorene til en viss grad er åpen for at profesjonsutøvere kan gjøre en individuell vurdering av når og ovenfor hvem det skal gis tilbud om BRIK- kartlegging.

Rutinene at «alle skal» gis tilbud, betyr i praksis at det blir opp til domfelte å ta stilling til når BRIK skal benyttes som kartleggingsverktøy. I så måte ble det vist til at det også er risiko forbundet med å flytte ansvaret over på domfelte om når BRIK skal benyttes som kartleggingsverktøy til fordel for andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på. Ettersom domfelte kan risikere å samtykke til BRIK- kartlegging mot sin vilje. Grunnet den asymmetrisk maktbalanse som er i samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte når domfelte skal gi sitt samtykke til å ta imot tilbud om BRIK- kartlegging.

Oppsummering

Funn viser at profesjonsutøverne foretrekker å benytte BRIK som «samtaleguide», eller som støtte i en mer åpen samtale om domfeltes sosiale problem. Ettersom samtalen utelukkende basert på språket i BRIK- skjema kan begrense det å få en forståelse av hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte. Det vises til at skjema innehar en del lukkede spørsmål og utkrysninger som kan hindre en mer åpen dialog. Mens en informant påpekte at lukkede spørsmål kan inviterer til åpen dialog, dersom domfelte ønsker videre samtale om et tema.

Et annet sentralt funn er at bruk av dataskjerm kan hindre en mer åpen dialog mellom profesjonsutøver og domfelte. For noen domfelte kan det å sitte nært og se mot en mindre dataskjerm gjøre at domfelte i større grad fokuserer på utfylling av skjema. Ved å tilpasse måten de sitter på i rommet, som å benytte større skjerm og sitte med større avstand og mer vendt mot hverandre i samtalen, kan det åpne for dialog. Ved at domfelte dermed i større grad retter oppmerksomheten mot dialogen i samtalen om mindre mot utfylling av skjema. Å sitte med større avstand kan også gi mer ro og tid til refleksjon. Samtidig som profesjonsutøverne vurderer fra samtale til samtale hvordan de best kan plassere seg ved bruk av skjerm. De erfarer at enkelte domfelte i større grad foretrekker å kunne ha blikket vendt mot skjema og ha et felles prosjekt i samtalen som handler om å fylle ut skjema. At det gir tryggere rammer og i større grad åpner for dialog i relasjon til profesjonsutøver.

Et sentralt funn er at kartlegging av sosiale problem på grunnlag av mange temaer, bidrar til økt innsikt i en rekke sosiale problem og økt bevisstgjøring om sammenhenger mellom tilsynelatende urelaterte sosiale problem. Hvilket gir økt innsikt i hvordan profesjonsutøver og domfelte kan håndtere sosiale problem. En slik bred kartlegging av sosiale problem oppgis at skiller BRIK fra andre kartleggingsverktøy som benyttes i friomsorgen.

Et annet sentralt funn er at den digitale løsningen i liten grad åpner for å kunne velge bort å benytte deler av skjema, hvilket gjør at språket i skjema betvinger samtalen. Profesjonsutøverne gav ulike grunner til at de ønsket større fleksibilitet, som alle handlet om at BRIK kunne være i strid med hvordan den enkelte fagpersonen ønsket å samtale om sosiale problem i relasjon til den enkelte domfelte. Profesjonsutøverne trakk også frem at spørsmålet om å ta stilling til reservasjon mot å ta opp enkelte tema i samtalen var forbeholdt den domfelte alene, og ikke profesjonsutøver og domfelte i fellesskap. De ble vist til ulike måter å tilpasse valg av temaer og spørsmål i samtalen. Som handlet om å omformulere spørsmålet om reservasjon til at det er både profesjonsutøver og domfelte i fellesskap som tar stilling til hva som velges som tema for samtalen. Og det handlet om måter å overstyre den digitale løsningen på i den hensikt å velge bort spørsmål domfelte ikke ønsket å besvare.

Det er funn som viser at profesjonsutøverne ofte benyttet andre kartleggingsverktøy i samtalen før bruk av BRIK. Der en grunn er å bygge en trygg og tillitsfull relasjon til den enkelte domfelte før bruk av BRIK. For slik å legge til rette for en åpen og ærlig dialog om tema som kan berøre noe i domfeltes liv fra BRIK- skjema. Analysen viste at språket i BRIK gir føringer som kan begrense det å «føle seg frem» i samtalen og vurdere hvilke temaer, og på hvilken måte temaer skal tas opp i samtalen med den enkelte domfelte i et etisk perspektiv. De fleste profesjonsutøverne forsøker dermed å tilpasse språket i skjema til den enkelte samtalesituasjonen. Ved å endre på rekkefølgen på temaer og spørsmål og dermed «time» hva de spør om, og når. Og samtidig bruke BRIK som «samtaleguide». Det er også et funn at flere av informantene erfarte at BRIK kan fungere som en inngangsport til å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv.

Det er også et sentralt funn at strukturen i skjema som handler om å avklare sosiale problem, henvise andre instanser, planlegge og gjennomføre tiltak ble beskrevet som parallelle eller sirkulære prosesser i samtalen ved bruk av BRIK. Det handler om hvordan profesjonsutøverne samtaler om sosiale problem og videre håndtering av disse i relasjon til den enkelte domfelte. Det gjør at den lineære strukturen oppleves repeterende. Det var et gjennomgående funn at informantene fulgte opp dialogen om sosiale problem som de hadde påbegynt under BRIK- kartleggingen etter endt kartlegging.

Funn viser at språket og strukturen i skjema, der profesjonsutøver gjentatte ganger skal vurdere hva som kan utgjøre sosiale problem i den domfeltes liv, kunne oppleves å både berikende og hemmende for samtalen om sosiale problem. Profesjonsutøverne var kritisk til at profesjonsutøver alene skulle ta stilling til dette spørsmålet uavhengig av domfeltes perspektiv. Dersom spørsmålet ble stilt for tidlig, før tilstrekkelig innsikt i aktuelle sosiale problem og evt. før domfelt var trygg nok i relasjon til

profesjonsutøver, kunne det hemme samtalen. Ved at profesjonsutøver opplevde det som å informere domfelte om hva som utgjør sosiale problem i domfeltes liv. Og at domfelte ikke var tryggnok i relasjon til profesjonsutøver til å kunne imøtegå argument med utgangspunkt i hva domfelte selv mente om sine sosiale problem. Og det kunne få konsekvenser for videre håndtering av sosiale problem som at domfelte henvises andre instanser på for tynt grunnlag. Det kunne lede til at profesjonsutøverne tilpasse spørsmålene til samtalen. Og valgte å komme tilbake til disse spørsmåla etter en lengre åpen dialog om temaene og til de i fellesskap var kommet til større innsikt og samforståelse av hva som utgjør sosiale problem for den enkelte domfelte. Hvilket innebærer at dersom «timingene» for å stille disse spørsmålene i samtalen mellom profesjonsutøver og domfelte opplevdes som god, kunne spørsmålene berike samtalen og lede til økt perspektivtaking og innsikt i sosiale problem.

Funn viser at rutine, måltall og premiering ledet til press om å gi tilbud om BRIK- kartlegging. Som ledet til at profesjonsutøvere i mindre grad opplevde å ha rom for å gjøre en selvstendig vurdering av når, ovenfor hvem og på hvilken måte de ønsker å gi benytte BRIK som kartleggingsverktøy til fordel for andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på i friomsorgen.

6.0 DRØFTING OG RESULTAT

Formålet med denne studien er å gi økt kunnskap om hvordan dialogen om sosiale problem muliggjøres når profesjonsutøvere bruker BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i samtaler med domfelte i friomsorgen. Jeg har gjort en kvalitativ studie der jeg har valgt å intervju ansatte i friomsorgen som har egen erfaring med bruk av BRIK i sin praksis. I analyse av materialet har jeg benyttet teori som handler om hvordan menneskelige sosiale problem kan forstås og håndteres i dialog. I et psykososialt perspektiv, har studien et kritisk søkelys på bruk av makt. Jeg har benyttet teori om det instrumentalistiske mistak som sier noe om hvilken betydning instrumentell- og praktisk rasjonalitet som ligger til grunn for kommunikasjonen om sosiale problem kan virke inn på dialogen om sosiale problem og bidra til å legalisere makt. Jeg har også benyttet teori om kommunikativ handling for å belyse hvordan sosiale problem kan forstås og håndteres i relasjonen og dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte. Jeg har også kort sett på teori om profesjonsutøvers rolle. Basert på funnene i denne studien, er det tre overordnede temaer som viser hvordan bruk av BRIK bidrar til samtalen om sosiale problem. Disse er i) BRIK som standardisert kartleggingsverktøy bidrar til å forstå og håndtere sosiale problem ii) BRIK bidrar til å legalisere makt i dialogen om å forstå og håndtere sosiale problem iii) Press om bruk av BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i et organisatorisk perspektiv. Basert på funnene i denne studien vil jeg i det følgende drøfte disse tre temaene og mulige implikasjoner dette har for praksis.

6.1 BRIK som standardisert kartleggingsverktøy bidrar til å forstå og håndtere sosiale problem

Funnene i min studie viser at BRIK kan åpne for dialog om felles tema. Samtidig som mange av informantene erfarte at språket i BRIK kunne utfordre å åpne for dialog om et felles tema. Dette ettersom BRIK innehar en del lukkede spørsmål og avkrysninger. Noen informanter mente imidlertid at det ikke var til hinder for en åpen dialog. Det forutsatte at de aktuelle spørsmåla samsvarte med hva domfelte var i behov av- og ønsket å samtale om i relasjon til profesjonsutøver i friomsorgen. De standardiserte spørsmåla i BRIK representerer «ytrestyrte» objektive kriterier forskning har vist at står i sammenheng med å forebygge ny kriminalitet. I lys av kommunikativ handling, kan det forstås som at spørsmål fra BRIK kan åpne for dialog, forutsatt at språket i skjema bidrar til å belyse hva som samsvarer med domfeltes egne sosiale problem. Da vil også den påfølgende dialogen kunne bidra til å gi en sann skildring av hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte. Det er i tråd med språkets objektive gyldighetskrav Eriksen & Weigård, 1999, s. 46- 49) Samtidig foregår samtalen i et sosialt spill mellom profesjonsutøver og domfelte. Hva det er ønskelig å samtale om, avhenger blant annet av hva samtalepartene sammen mener det er berettiget å samtale om i relasjon til hverandre. Det kan forstås som at temaene i BRIK må være i henhold til språkets sosiale gyldighetskrav for at domfelte skal ha ønske om å samtale om temaene i relasjon til profesjonsutøver i friomsorgen (Eriksen & Weigård, 1999, s. 46- 49). At språket fyller samtalepartene sine krav om hva det er ønskelig- og behov for å samtale om i relasjon til hverandre, kan dermed forstås å være en forutsetning for dialog om et felles tema.

Videre viser funn at BRIK kunne fungerer som en inngangsport til å samtale om temaer profesjonsutøvere beskrev som vanskelig å ta opp i relasjon til den enkelte domfelte. Det ble gitt eksempler på temaer som kan vekke tanker og følelser og dermed berøre noe i domfeltes liv. I tråd med teori om uregjerlige sosiale problem, har dialogen om sosiale problem en etisk dimensjon da samtalen får normative konsekvenser for den det gjelder. Det kan forstås som grunn til at temaer fra BRIK kan oppleves som utfordrende å ta opp uten bruk av BRIK for den som planlegger å håndtere sosiale problem (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169). I tråd med kommunikativ handling kan det forstås at handlet om språkets sosiale gyldighetskrav. Temaer fra BRIK må oppleves som normativt riktige å samtale om i relasjonen mellom profesjonsutøver og den enkelte domfelte, ellers kan samtalen stoppe opp (Eriksen & Weigård, 1999, s. 46- 49). Funn viste imidlertid at objektive ytrestyrte tema fra BRIK kunne fungere som en inngangsport til å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv.

BRIK kan ha funksjon som screeningsverktøy så vel som samtaleverktøy, eller samtaleguide. Som samtaleguide, kan BRIK fungere mer som støtte i en åpen samtale. Min studie viser at bruk av BRIK som samtaleguide kan bidra til en åpen dialog med utgangspunkt i en rekke temaer eller livsområder fra skjema. Det ble gitt eksempel på at profesjonsutøver og domfelte kom til felles innsikt i sosiale problem på tvers av temaene i skjema. Som eksempel at en åpen samtale om tema vold bidro til innsikt i hva som var domfeltes grunner til rusproblematikk. Det bidro følgelig til dialog om henvisning til andre offentlige instanser. I tråd med teori om sosiale problem, bidro bruk av BRIK på denne måten til å belyse meningssammenhenger i komplekse sosiale problem og videre håndtering av uregjerlige sosiale problem (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169). I likhet med funn i denne studien viser forskning på standardisering i sosialfaglig praksis at bruk av standardiserte skjema kan lede til økt bevisstgjøring av tema og bidra til refleksjon og gi struktur i samtalen (Årstad, Nesvåg & Landheim, 2015, Folkehelseinstituttet, 2010).

I tråd med teori om sosiale problem og kommunikativ handling, kan håndtering av den enkelte domfelte sine sosiale problem forstås som en prosess som foregår i den åpne dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte. En åpen dialog er formålstjenlig i seg selv. Det er den som har potensiale til felles argumentasjon og kan bidra til felles forståelse og håndtering av sosiale problem (Rittel & Webber, 1973, s. 161- 169, Eriksen & Weigård, 1999, s. 13, 14). Språket benyttes fritt i en åpen dialog om et felles tema (Eriksen & Weigård, 1999, s. 56, 57). Samtalen ved bruk av BRIK som standardisert skjema tar utgangspunkt i en rekke livsområder. Samtalen har også fokus på henvisning til andre instanser og planlegging av tiltak. Dialogen ved bruk av BRIK har også til hensikt å motivere domfelte til selv å endre sin situasjon på grunnlag av hva som kommer frem av kartleggingen. Det er også i tråd med hva som er ment med innhold i straff (Meld. St. 39 (2020- 2021), s. 14, Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 73-74). Funnene i min studie viser at det standardiserte språket i BRIK ble tilpasset den åpne dialogens sirkulære særpreget en dialog har når BRIK ble benyttet som samtaleguide. Da viste funn at profesjonsutøverne kan endre på rekkefølgen på temaer i skjema i tråd med en åpen dialog mellom profesjonsutøver og domfelte. I tråd med kommunikativ handling beskrev informantene at den åpne dialogen eksempelvis kunne lede til utforsking av domfelte sin unike sosiale situasjon, innsikt i sosiale problem og ressurser, at profesjonsutøver gav informasjon om andre instanser med ansvar for tiltak, laget planer. Der planene kunne bli fulgt opp parallelt med at de ulike samtalene ved bruk av BRIK fortsatte å kartlegge sosiale behov. Å motivere domfelte til selv å endre sin situasjon ledet til forsøk på å iverksette mulige løsninger på sosiale problem. Dersom det viste seg å ikke fungere, ble det gjort nye forsøke på iverksetting av nye planer. Ved å tilpasse språket i BRIK til dialogens naturlige sirkulære særpreg, forstår jeg at bruk av BRIK bidro til å håndtere den enkelte domfelte sine uregjerlige sosiale problem (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14, 39, Thomassen

2006, s. 206). Dette er i tråd med kommunikativ handling, og teori om håndtering av uregjerlig sosiale problem. Funn viste også at en felles åpen dialog om domfeltes sosiale problem som ble påbegynt ved bruk av BRIK, også kunne fortsette etter endt BRIK- kartlegging. I tråd med kommunikativ handling, forstår jeg det som at BRIK bidro til videre håndteringen av sosiale problem også etter endt BRIK- kartlegging. At profesjonelle tilpasser BRIK til praksis, samsvarer med tidligere studier som viser at profesjonelle kunne tilpasse bruk av standardiserte verktøyet dersom standardiserte skjema, profesjonsutøver sin ekspertise og klientens preferanser kunne sprike (Gillingham et. al., 2017; Sletten og Bjørkquist, 2020; Sletten og Ellingsen, 2020).

6.2 BRIK kan bidra til å legalisere makt i samtalen om å forstå og håndtere sosiale problem.

I tråd med kommunikativ handling er profesjonsutøver og domfelte ment å opptre som likestilte subjekt i en åpen dialog med mål om samforståelse om et felles tema. Profesjonsutøver og domfelte vil imidlertid alltid være i en asymmetrisk relasjon. «Likestilt» forstår jeg handler om at profesjonsutøver og domfelte så langt det lar seg gjøre, engasjerer seg i hverandres argument og meninger som likeverdige argument i samtalen. At en dialog er åpen, handler om å la seg engasjere i den andres meninger og perspektiv, og være aktivt lyttende til hverandres gode grunner og vise vilje til å la seg overbevise (Eriksen & Weigård, 1999, s. 56, 57, Thomassen 2006, s. 85, 114). Funn viste at BRIK som standardiserte skjema legger opp til at profesjonsutøver skal definere hva som kan utgjøre sosiale problem ovenfor den enkelte domfelte i samtalen. Det kan utfordre en felles åpen dialog om domfelte sine sosiale problem. Ifølge Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov (2011, § 5), skal domfelte for hvert av de 13 temaene i BRIK besvare spørsmål om domfelte kan ha sosiale problem knyttet til det enkelte tema i skjema. *«De svar som den domfelte avgir, skal gjennomgås og gis en vurdering av kriminalomsorgen. Domfelte skal få se vurderingene og gis mulighet til å imøtegå dem»* (Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011, § 5). I tråd med en teknisk rasjonalitet i skjema, står vurderingen i sammenheng med at profesjonsutøver skal ta stilling til eventuell risiko for at domfelte kan begå ny kriminalitet i fremtiden (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 79, Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 21- 37). Funnene viser at de profesjonelle kunne oppfatte at deres vurdering kunne gi dem definisjonsmakt over hva som utgjør sosiale problem for den enkelte domfelte. Samtidig viste funn at noen informanter også opplevde det å gjøre denne vurderingen som nyttig. De erfarte at det kunne bidra til at profesjonsutøver og domfelte fikk økt perspektivtaking på domfeltes sosiale problem. Det kunne lede til økt innsikt i hva som utgjør domfelte sine sosiale problem. I lys av kommunikativ rasjonalitet, forstår jeg at språket i BRIK inviterer profesjonsutøver inviteres til å gjøre argumentene i dialogen mellom dem til fakta om

hva som er sosiale problem for domfelte. Samtidig som skjema legger opp til at domfelte ikke kan komme med motargument. Det forstår jeg er i strid med hva som er forutsetning for kommunikativ handling. Det kan forstås som at BRIK legger opp til at domfelte sine argument og forståelse av sin sosiale situasjon ikke likestilles med profesjonsutøvers vurderinger og argument. Profesjonsutøver inviteres til å innta en objektiviserende innstilling til domfelte sin forståelse av egne sosiale problem. Dersom uttalelsen forstås av den domfelte som et angrep på sin rett til å ha sin egen selvforståelse, kan det lede til fremmedgjøring og legitimere makt. At denne vurderingen i praksis erfartes som nyttig, kan i tråd med kommunikativ handling forstås som at den domfelte i relasjon til profesjonsutøver er åpen for profesjonsutøvers perspektiv på domfelte sine sosiale problem. Dermed oppfattes uttalelsen som berettiget i tråd med språkets sosiale gyldighetskrav (Skirbekk & Gilje, 2006, s. 616- 617, Eriksen & Weigård, 1999, s. 15). Argumentet forstås ikke som objektivisering og et angrep på domfelte sin selvforståelse, men som del av en naturlig argumentasjonsprosess. Eriksen & Weigård, 1999, s. 56, 57). I lys av en praktisk fornuft er uttalelsen i tråd med respekt for den andre i samtalen (Skjervheim, s. 246- 248). Resultatet blir at bruk av BRIK, der profesjonsutøver inviteres til å gjøre en vurdering av den domfelte sine sosiale problem kan bidra til at domfelte sine egne perspektiv på sine sosiale problem klargjøres og utfylles (Eriksen & Weigård, 1999, s. 56, 57). Det forutsetter at profesjonsutøver sin vurdering inngår som del av en argumentasjonsprosess om et felles tema. Der relasjonen og dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte er tilstrekkelig åpen for kunne å ta imot den andres perspektiv, og la seg overbevise. (Eriksen & Weigård, 1999, s. 56- 57, Thomassen, 2006, s. 85, 114). Samtidig viste funn at de profesjonelle kunne oppfatte at ovennevnte vurdering kunne gi profesjonsutøverne definisjonsmakt over hva som utgjør sosiale problem for den domfelte. Det ble vist til at spørsmålet i skjema kunne komme på et tidspunkt i samtalen der de hverken hadde nok informasjon eller god nok kjennskap til domfelte for å kunne gjøre nevnte vurdering. I lys av kommunikativ fornuft kan det forstås som uttrykk for at diskursen mellom profesjonsutøver og domfelte i forkant av profesjonsutøvers vurdering ikke har vært tilstrekkelig åpen. Uttalelsen oppleves ikke som del av en argumentasjonsprosess. Domfelte fremstod ikke åpen for at profesjonsutøvers uttalelse kunne være et mulig perspektiv og innspill på et felles objektivt saksforhold i dialogen mellom dem. Slik jeg forstår kunne være tilfelle noen ganger ved bruk av BRIK. Vurderingen forstås da utelukkende som en objektivisering av den domfelte og dens rett til å ha sin egen selvforståelse. Dersom objektivisering av den domfelte blir det dominerende i samtalen, kan det lede til en opplevelse av at profesjonsutøver forstår den domfelte bedre enn domfelte forstår seg selv. Det kan være et uttrykk for legitimering av makt ved at bruk av språk leder til fremmedgjøring. Profesjonsutøver skaffer seg «herredømme» domfelte sin situasjon (Eriksen & Weigård, 1999, s. 15, Aamodt, s. 102- 103). I tråd med det instrumentalistiske mistak går den tekniske rasjonaliteten på bekostning av den praktiske og kommunikative rasjonaliteten i samtalen. Resultatet blir at dialogen

stopper opp og at BRIK ikke bidrar til å forstå og håndtere domfeltes sosiale problem (Martinsen, 2005, s. 25, Skjervheim, 1996, s. 71- 78 Martinsen, 2005, s. 25, Eriksen & Weigård, 1999, s. 15, Aamodt, s. 102-103, 164).

BRIK kan ha funksjon som screeningsverktøy så vel som samtaleguide. ettersom (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 18, 36-38, 53- 54). Min studie viser at når BRIK benyttes som screeningverktøy, leder ikke samtalen til innsikt i hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte. Det ble gitt som sentral grunn til at samtlige av informantene i denne studien benyttet BRIK som samtaleguide. Steig & Andersen (2013) fant i sin studie at ansatte fylte ut det standardiserte kartleggingsverktøyet fortløpende, uten videre refleksjon med pasientene selv om det innledningsvis i kartleggingsskjema fremkom at skjema ikke skulle fylles ut sammenhengende, men benyttes som en samtaleguide tilpasset situasjon og person. Ved bruk av BRIK som samtaleguide, beskriver informantene i denne studien at de tilpasser språket i skjema til den enkelte samtalesituasjonen. Funn viser at den tekniske rasjonaliteten som ligger til grunn for skjema som screeningverktøy, utfordret tilpasning av spørsmåla som er i BRIK til den enkelte samtalsituasjonen. Som screeningverktøy beskrives bruk av BRIK i praksis som en instrumentell bruk der mål med samtalen blir å ha besvart spørsmåla (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 18, 36-38, 53- 54). Som screeningverktøy er BRIK utviklet på grunnlag av en teknisk rasjonalitet. Der spørsmåla er ment å fungere som et middel i samtalen med mål om å sikre iverksetting av målrettede tiltak i et kriminalitetsforebyggende perspektiv (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 18, 38, 29- 54, Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov, 2011, §§ 1 og 5). De enkelte temaene eller livsområda i BRIK er det valgfritt om skal benyttes i dialog med den enkelte domfelte eller ikke. Den digitale løsningen gjør det imidlertid ikke mulig å velge bort spørsmål som er under de enkelte temaene i skjema (Tallving, 2017, s. 15). Funn i denne studien viser at profesjonsutøverne gav uttrykk for ønske om større frihet til å kunne velge bort å benytte spørsmål som er under det enkelte tema i skjema. Dette ettersom de ønsker å bruke BRIK som samtaleguide og støtte i en mer åpen samtale. Noen informanter fortalte at de valgte å overstyre den digitale løsningen som betvinger bruk av spørsmål i samtalen. De kunne velge å «*sette et tegn inn i boksen*». Det gjorde det mulig å avslutte skjema uten å tvinges til å ha besvart alle spørsmåla under valgte tema. Det kan forstås som at gav økt kontroll over valg av språk i en åpen dialog i tråd med en kommunikativ rasjonalitet (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 18, 36-38, 53- 54). At spørsmåla er standardisert, kan ut fra en teknisk rasjonalitet forstås som å ha til hensikt å sikre at ansatte kartlegger i tråd med de objektive kriteriene i skjema. Tenkingen handler som vist over å sikre et mål som er utenfor selv samtalsituasjonen. En forutsetning for åpen dialog er at språket benyttes fritt i en argumentasjonsprosess uten bruk av ytre former for tvang. For å forstå hva som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte, blir det

rasjonelle i samtalen hva det sterkeste argument mellom profesjonsutøver og domfelte kan framføre til fordel for (Eriksen & Weigård, 1999, s. 14, Thomassen, 2006, s.85, 114, Aakvag, 2008, s. 173). Å tvinge bruk av spørsmåla i skjema tvinger profesjonsutøver og domfelte til å innta en objektiverende innstilling til domfelte sin forståelse av egne sosiale problem. Når alle spørsmål må besvares, risikerer en at beskrivelsen av den domfeltes sosiale behov i lys av de objektive kriteriene i skjema å bli det dominerende i samtalen. Domfelte mister sin rett til å ha sine egne meninger og selvforståelse om sine sosiale problem. Det kan lede til fremmedgjøring. I tråd med det instrumentalistiske mistaket, regulerer den tekniske rasjonaliteten i skjema språket og dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte. Å betvinge at spørsmåla må besvares ved bruk av BRIK kan dermed forstås i lys av det instrumentalistiske mistak. Det kan bidra til å legitimere bruk av makt (Martinsen, 2005, s. 25, Eriksen & Weigård, 1999, s. 15, Skjervheim, 1996, s. 71- 78). Andenes (2019) og Steig & Andersen (2013) fant i sine studier at bruk av standardiserte skjema kan bidra til å lukke for samtalen uten videre refleksjon, og lede til objektivering av den andre. Hansen, Dahl & Samuelsen 2014, s. 10-11, 30) sin evaluering av BRIK viser til at ansatte mente BRIK- skjema var for rigid grunnet manglende bokser for frie kommentarer, slik at det ble vanskelig å fange opp individuelle forskjeller hos de domfelte.

Samtalen ved bruk av BRIK foregår ved bruk av skjerm (Tallving, 2017, s. 15). Funnene mine viser at det kan bidra til å hindre en åpen dialog. Det handlet om måten å plassere seg på når profesjonsutøver og domfelte skal sitte sammen ved bruk av skjerm. Bruk av skjerm kan bidra til en mer åpen dialog for noen domfelte, avhengig av person og situasjon. Informantene erfarte imidlertid at bruk av skjerm kunne risikere instrumentell bruk av de standardiserte spørsmåla i skjema. Dette ved at domfeltes oppmerksomhet ble ledet mer mot utfylling av skjema enn mot den åpne dialogen i relasjon til profesjonsutøver. Informantene viste til ulike måter å plassere seg på i rommet ved bruk av skjerm. I tråd med praktisk fornuft hadde informantene også da til hensikt å ta kontroll over måten å tilpasse det standardiserte språket til praksis og legge til rette for en mer åpen dialog i tråd med kommunikativ fornuft. I tråd med det instrumentalistiske mistak, kan det forsås som at utfylling av skjema ved bruk av skjerm i noen tilfeller kan hindre en mer åpen dialog med mål om å forstå og håndtere den enkelte domfelte sine unike sosiale problem. Mistaket er at den tekniske rasjonaliteten går på bekostning av det praktiske og kommunikativ handling. Det forstås som at kan gå på bekostning av dialogen som har til hensikt å komme frem til hav som er gjeldende sosiale problem for den enkelte domfelte.

Funn viser at trygghet i relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte er av betydning for hvor åpen domfelte valgte å være om sin sosiale situasjon i relasjon til profesjonsutøveren. Det forstår jeg handlet om grad av tillit i den sosiale relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte. Å vise tillit,

beskrives hos Løgstrup som «å utlevere seg, våge seg fram for å bli imøtekommet» (Aamodt s. 176, Martinsen s. 34). Slik Martinsen (2005, s. 34) forklarer Løgstrup, kan gjensidig tillit komme til uttrykk i samtalen ved at begge parter lar seg engasjere i et spørsmål som tas opp i samtalen. En har lit til hverandre og tror på den andres talehandlinger. I tråd med praktisk og kommunikativ rasjonalitet, kan tillit forstås å være en forutsetning for en åpen dialog mellom profesjonsutøver og domfelte. Som denne drøftingen tidligere har vist, kan også manglende åpenhet i dialogen ved bruk av BRIK hindre samtalen som er ment å bidra til å håndtere domfeltes sosiale problem. Manglende åpenhet kan som vist lede til at profesjonsutøvers vurdering av domfelte og objektiverende innstilling til en felles sak forstås som en objektivering av den andre, og ikke som mulig perspektivtaking om et felles objektivt saksforhold. For at domfelte skal være trygg nok til å våge seg frem og være åpen for profesjonsutøver sine perspektiv og meninger i samtalen om et felles saksforhold som angår den domfelte, forutsetter det en tillitsfull relasjon mellom partene. De fleste informantene i denne studien gjorde annen kartlegging før bruk av BRIK. Der en hensikt var å bygge en trygg og tillitsfull relasjon og bli kjent før bruk av BRIK som standardisert skjema. Andenes (2019) fant også i sin studie at det opplevdes å være av betydning for samtalen at samtalepartene har en god relasjon prega av tillit, at ansatte førte en dialog underveis under de ulike tema i skjema. Det kunne bidra til å åpne for samtale og bidra til subjektivering, refleksjon og normalisering i motsetning til at samtalen lukkes, bidrar til objektivering, kontroll og sykeliggjøring.

Samtalen ved bruk av BRIK kan handle om å samtale om tema som berører noe i domfeltes liv. Profesjonsutøverne erfarte at både domfelte og profesjonsutøverne kunne vegre seg for å ta opp spørsmål fra skjema. Profesjonsutøverne ønsket å tilpasse språket i BRIK «der og da» til i samtalsituasjonen. Dette av hensyn til hva, når, og hvor mye det enkelte tema skulle samtales om i relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte. At informantene opplevde det som tungvint å tilpasse spørsmål i skjema til praksis som tidligere belyst, utfordret dette. I lys av Løgstrup kan det at språket i BRIK berører noe i domfeltes liv også forstås som uttrykk for integritet. At spørsmåla i BRIK som standardisert skjema kan handle om noe som er urørlig og som bør forbli urørlig. Det kan følgelig true integritet, eller krenke mennesket dersom det røres ved (Martinsen, 2005, s. 32). Funn i min studie viser at det kunne resultere i at domfelte gav feilaktige opplysninger om sin situasjon i relasjon til profesjonsutøver. Dette grunnet manglende tillit i relasjon til profesjonsutøver, og at domfelte ikke ønsket å besvare spørsmål fra skjema av hensynet til sin integritet. Det kan forstås som at bruk av BRIK kan bidra til å legitimere makt ettersom profesjonsutøver risikerer å stille spørsmål som i tråd med en praktisk fornuft ikke hensyntar den andres integritet. Spørsmålene i BRIK kunne på dette grunnlag også oppleves som en trussel mot profesjonsutøvers faglige integritet, og som å gå på akkord med faglige/etiske prinsipper i sosialt arbeid. I lys av en praktisk rasjonalitet og kommunikativ

handling, kan det forstås som brudd på språkets sosiale gyldighetskrav. I lys av kommunikativ handling forstås også manglende tillit i relasjon til profesjonsutøver å kunne lede til at domfelte ikke gav et *oppriktig* uttrykk for egne tanker og følelser i henhold til språkets subjektive gyldighetskrav. I så tilfelle bidro heller ikke dialogen til å gi en *sann* skildring av domfelte sine sosiale problem i tråd med språkets objektive gyldighetskrav med det resultatet at BRIK ikke bidrar til å forstå hva som er domfelte sine sosiale problem (Habermas, 1999, s. 22). I tråd med det instrumentalistiske mistak kan bruk av spørsmåla i BRIK risikerer å legitimere makt dersom ikke språket i samtalen hensyntar det praktiske i situasjonen. Det handler om å alltid handle i tråd med hva som er normativt gode handlinger i den sosiale relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte. Som å handle med respekt for samtalepartene sin integritet kan være et eksempel på (Skjervheim, 1996, 246).

6.3 Press om bruk av BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i et organisatorisk perspektiv

Av studien fremkommer at det var klare føringer på at de ansatte skulle bruke BRIK i sin praksis. De profesjonelle opplevde denne føringer som et klart press om å gi tilbud om BRIK til «alle» domfelte. Det var måltall på hvor mange BRIK kartlegginger som ble gjennomført. Funnene viser at det ledet til at profesjonsutøvernes opplevde mindre handlingsrom for en faglig vurdering av når og ovenfor hvem de skulle gi tilbud om BRIK- kartlegging. Også til fordel for andre måter å gjøre kartleggingssamtaler på. Nilsson (2019) kritiserte i sin studie at mål- og resultatstyring i kriminalomsorgen tenderte til å fokusere på å måle antall gjennomførte BRIK- kartlegginger som en indikasjon på kvalitet uten å se på effektmålinger. I min studie var det imidlertid et element av frivillighet. Ledelsen ved de respektive kontorene var til en viss grad åpen for at informantene i kraft av sin stilling og profesjon gjorde en individuell vurdering av når og ovenfor hvem de skulle gi tilbud om BRIK- kartlegging. At profesjonsutøverne opplevde rutine og målkrav som et press om å gi tilbud om BRIK- kartlegging, kan forstås i lys av det instrumentalistiske mistak. BRIK som standardisert skjema, tilhørende rutine, målkrav og premiering kan forstås som insentiver fra ledelsen som har til hensikt å motivere og disiplinere ansatte til en ansvarlig utøvelse av praksis (Ekeland, 2015, s. 106, Vabø, 2014, s. 21). Mistaket ut fra en teknisk rasjonalitet er BRIK tenkt som en bedre måte å kartlegge sosiale behov på i et kriminalitetsforebyggende perspektiv enn en åpen samtale alene. Det står i sammenheng med at BRIK er et evidensbasert kartleggingsverktøy. Når BRIK benyttes i samtaler, er tenkningen at en sikrer en kartlegging av sosiale behov og ressurser i lys av hva forskning sier med størst sannsynlighet vil bidra til å forebygge ny kriminalitet for den enkelte domfelte (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 19, 75, 95, Ploeg 2006). Det er i tråd med kunnskapssynet i evidensbasert praksis og en kjent diskurs som handler om manglende tillit til fagfolks skjønn (Vindegg, 2009, s. 65) Å

ha utført en BRIK- kartlegging blir i dette perspektivet tolket som kvalitet på godt arbeid i et kriminalitetsforebyggende perspektiv. BRIK er også utviklet på grunnlag av kriminalpolitiske prinsipper som sier noe om hva straff er ment å være (Meld. St. 39 (2020- 2021), s. 14, strgjfl, 2021, §2, Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 20- 21). BRIK har også mål om å sikre effektiv ressursbruk (Meld. St. 37 (2007- 2008), s. 95) Profesjonsutøvere i offentlige etater er utøvere av offentlig myndighet. Det gjør at de ikke bare er styrt av sin kunnskap og yrkesetiske retningslinjer alene. De er også systemavhengige, noe som forplikter og påvirker deres praksis (Molander & Smeby, 2013, s. 11). Samtidig har profesjonsutøver et ansvar for å vite hvilken kunnskap som trengs for å forstå den enkelte domfelte sine unike uregjerlige sosiale problem og situasjon ved utøvelse av praksis. Det psykososiale perspektivet i tråd med kommunikativ fornuft holder oppe at kunnskap om det individuelle og unike blir til gjennom en felles forståelse som kan oppstå i dialogen mellom den enkelte profesjonsutøver og domfelte. (Skjervheim, 1999, s. 245- 248, Skærbæk & Nissen, 2014, s. 11- 21, Eriksen & Weigård, s. 15). Insentiver om bruk av BRIK kan forsås i lys av det instrumentalistiske mistak. Dette dersom press om å bruke BRIK risikerer å gå på bekostning av hva som kan være den mest hensiktsmessige måten å gjøre kartleggingssamtaler på av hensyn til den enkelte domfelte sine ønsker og behov. Evalueringsrapporten som omhandler BRIK anbefaler å la det være opp til den enkelte ansatte sitt faglige skjønn å vurdere når, og ovenfor hvem BRIK skal tilbys som et mulig kartleggingsverktøy til fordel for andre måter å kartlegge på (Hansen, Dahl & Samuelsen, 2014, s. 9- 10, 128- 129, 132). Følge kriminalomsorgens virksomhetsstrategi for perioden 2021- 2026, er følgende satt som delmål for å nå mål om lavere tilbakefall «*Vi kartlegger alle domfelte i forhold til behov, ressurser og risiko*». Det indikerer at BRIK som et frivillig og samtykkebasert kartleggingsverktøy er under press (Mjåland & Ugelvik, 2021, s. 227).

7.0 KONKLUSJONER

Forskerspørsmåla som ligger til grunn for hovedproblemstillingen er som følger:

- 1) Hvordan muliggjør BRIK dialogen om sosiale problem mellom profesjonsutøver og domfelte i friomsorgen sett fra profesjonsutøver sitt perspektiv?
- 2) Hvordan anvendes BRIK i den daglige praksisen av de profesjonelle?

Denne studien viser at bruk av BRIK kan bidra til innsikt og håndtering av sosiale problem når BRIK benyttes som kartleggingsverktøy i dialogen mellom profesjonsutøver og domfelte. BRIK kan fungere som en døråpner til felles samtaletemaer. Også temaer som profesjonsutøver opplever kan være vanskelig å komme inn på i en helt åpen samtale. Bruk av BRIK som standardisert skjema kan bidra til

å belyse meningssammenheng i komplekse sosiale problem. Det kan bidra til innsikt og håndtering av sosiale problem i en felles dialog mellom profesjonsutøver og domfelte.

Studien viser at det er noen forutsetninger som må være til stede for at BRIK skal bidra til en felles åpen dialog om domfeltes sosiale problem. Dialogen må også bygge på en tillitsfull relasjon. Temaer og spørsmål i skjema må samsvarer med hva domfelte er i behov av, og ønsker å samtale om i relasjon til profesjonsutøver. Dersom ikke forutsetningene er til stede, kan dialogen lede til fremmedgjøring og legitimere makt. Det er spørsmål i skjema som kan bidra til objektivisering av den domfelte og dens rett til å ha sin egen selvforståelse. Det kan også lede til fremmedgjøring og legitimere bruk av makt. Med det resultat at domfelte sine sosiale problem ikke forstås eller håndteres ved bruk av BRIK. Den digitale løsningen gjør det ikke mulig å velge bort spørsmål som er under de enkelte temaene i skjemaet. Det kan være til hinder for å bruke BRIK som samtaleguide i en mer åpen samtale. Ettersom spørsmåla i skjema berører noe i domfeltes liv, kan også spørsmål risikere å krenke domfeltes integritet og profesjonsutøvers faglige integritet.

Profesjonsutøverne legger til rette for å benytte BRIK som samtaleguide, eller støtte i en mer åpen samtale. Å bruke BRIK som «rent» screeningverktøy leder til instrumentell bruk av BRIK bidrar ikke til en åpen dialog og felles innsikt i den enkelte domfelte sine unike sosiale problem. Ved å endre på rekkefølgen på temaer i skjema, tilpasses BRIK til dialogen og det relasjonelle samspillet mellom profesjonsutøver og domfelte. Profesjonsutøverne benytter andre måter å kartlegge på før bruk av BRIK, som en måte å bygge en tillitsfull relasjon før bruk av BRIK. Profesjonsutøverne tilpasser bruk av skjerm til samtalesituasjonen for å legge til rette for en åpen dialog. De ønsker en større frihet til å kunne velge hvilke spørsmål som skal benyttes i dialogen med den enkelte domfelte. Noen kan velge å overstyre den digitale løsningen som betvinger bruk av spørsmål i samtalen for slik å tilpasse skjema til den enkelte samtalesituasjonen.

7.1 Indikasjoner for praksis og videre forskning

Både denne studien og andre studier viser at bruk av standardiserte kartleggingsverktøy kan åpne for dialog, felles forståelse for- og håndtering av sosiale problem. Samtidig kan slike verktøy risikere å hindre en åpen dialog, lukke samtalen som har til hensikt å forstå den enkelte sine unike sosiale problem, bidra til fremmedgjøring og legitimere bruk av makt. Det er derfor av betydning å være bevisst hvilke forutsetninger som må være til stede i møte med standardiserte kartleggingsverktøy som BRIK. Mennesker, både fagpersoner og mennesker i møte med det offentlige har alle forskjellig bakgrunn og historie. Hva som er en god måte å gjøre kartleggingssamtaler på kan variere. Denne og andre studier har vist at det bør vært opp til den enkelte profesjonsutøver sitt faglige skjønn å vurdere når, ovenfor hvem og på hvilken måte BRIK skal benyttes i praksis. Det hadde også vært en

fordel om den digitale løsningen som handler om at det ikke er mulig å velge bort spørsmål i BRIK endres.

Denne studien har hatt søkelys på bruk av BRIK fra profesjonsutøver sitt perspektiv. En studie fra domfeltes perspektiv hadde vært nyttig, med fokus på hvordan de erfarer samtalen ved bruk av BRIK. Å bruke BRIK er samtykkebasert. Ved bruk av BRIK forventes det at alle domfelte skal gis tilbud om BRIK. Det ligger dermed mye press på samtykkesituasjonen ved bruk av BRIK. Informantene i denne studien viste til at den asymmetriske maktbalansen som er i relasjonen mellom profesjonsutøver og domfelte kan ha betydning når domfelte skal gi sitt samtykke. Det gjorde at informantene stilte spørsmål ved om domfelte kan risikere å samtykke til bruk av BRIK mot sin vilje uavhengig av mottatt informasjon. Toreld (2016, s. 95) fant i sin studie at domfelte var usikre på hva de hadde skrevet under på i en samtykkesituasjon. Denne handlet om at domfelte skulle ta stilling til idømmelse av Program mot ruspåvirket kjøring som en frivillig straffereaksjon som alternativ til ubetinget fengsel. Dette på tross av at ansatte i friomsorgen mente de hadde gitt god informasjon om grunnlag for at domfelte skulle kunne gi et informert samtykke. Det kunne vært interessant og undersøkt samtykkesituasjonen ved bruk av BRIK og dens betydning for den videre samtalen. Andenes (2019) fant i sin studie at god informasjon til klienten i forkant av at kartleggingen var av betydning for dialogen ved bruk av standardiserte skjema.

Referanseliste

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Abstrakt forlag.

Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Andenes, E. (2019). Når skjema blir ein del av omsorga: Førebygging av barseldepresjon på helsestasjonen. *Tidsskrift for omsorgsforskning*, 2019 (Volum 5), 1-15.

<https://doi.org/10.18261/issn.2387-5984-2019-01-11>

Andenes, E. (2019). Når skjema blir ein del av omsorga: Førebygging av barseldepresjon på helsestasjonen. *Tidsskrift for omsorgsforskning*, 2019 (Volum 5), 1-15.

<https://doi.org/10.18261/issn.2387-5984-2019-01-11>

Askeland, G. (2011). *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. Universitetsforlaget.

Bakkeli, V., & Breit, E. (2022). From “what works” to “making it work”: A practice perspective on evidence-based standardization in frontline service organizations. *Social Policy & Administration*, 56(1), 87-102.

Bergmark, A., Bergmark, Å., & Lundstrøm, T. (2011) *Evidensbaserat sosialt arbete. Teori, kritikk, praksis*. Natur & Kultur.

Clarke, V. & Braun, V. & Hayfield, N. (2015). *Qualitative psychology A practical guide to research methods* (3. utg.). SAGE Publications Ltd.

Dahl, U., Samuelsen, F. & Hansen, G. V. (2014). *EVALUERING AV BRIK – Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen*. Høgskolen i Østfold Oppdragsrapport 2014:2. Halden.
<http://hdl.handle.net/11250/227154>

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal Akademisk.

Eriksen, E. O., & Weigård, J. (1999). *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati : Jürgen Habermas' teori om politikk og samfunn*. Fagbokforlaget.

Folkehelseinstituttet. (2010, 28. oktober). *European Addiction Severity Index (EuropASI) i en oppfølgingsstudie av narkotikabrukere i behandling*. Folkehelseinstituttet.
<https://www.fhi.no/publ/2010/european-addiction-severity-index-europasi-i-enoppfolgingsstudie-av-narkot/>

Forskrift om forsøksprosjekt kartlegging av domfeltes behov. (2013). *Forskrift om forsøksprosjekt om kartlegging av domfeltes behov for tiltak med sikte på å lette tilbakeføring til et kriminalitetsfritt liv* (FOR- 2011- 09- 30- 978). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-09-30-978?q=Forskrift%20om%20fors%C3%B8ksprosjekt%20om%20kartlegging>

Fossestøl, B. (2013). Evidens og praktisk kunnskap. *Fonteneforskning*, 2(13), s. 55-66
<https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/handle/11250/99049>

Gillingham, P., Harnett, P., Healy, K., Lynch, D., & Tower, M. (2017). Decision making in child and family welfare: The role of tools and practice frameworks. *Children Australia*, 42(1), 49-56.

Habermas, J. (1999). *Kraften i de bedre argumenter*. Ad Notam Gyldendal.

Hansen, H. F & Rieper, O, (2009). Evidensbevegelsens rødder, formål og organisering. I H. Grimen & L. I. Terum (Red.), *Evidensbasert profesjonsutøvelse* (s. 17- 38), Abstarakt forlag AS.

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P.A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2022). *Tildelingsbrev 2023 Kriminalomsorgen*. Justis- og beredskapsdepartementet. [tildelingsbrev-2023-2209232-002.pdf \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/tildelingsbrev-2023-2209232-002.pdf)

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2023). *Organisering av kriminalomsorgen*.

Kriminalomsorgsdirektoratet. ([Organisering av kriminalomsorgen - Kriminalomsorgen.no](https://www.kriminalomsorgen.no))

Kriminalomsorgsdirektoratet (2023). *Rundskriv om behandling av forskningssøknader i kriminalomsorgen* (KDI 2/2023) [Rundskriv]. [Rundskriv+KDI+2-2023+-](#)

[+Rundskriv+om+behandling+av+forskningssøknader+i+kriminalomsorgen. \(1\).pdf](#)

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2022). *Årsrapport 2022*. Kriminalomsorgsdirektoratet. [Statistikk og publikasjoner - Kriminalomsorgen.no](#)

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utgave). Gyldendal akademisk.

Levin, I. L. (2004) *hva er sosialt arbeid*. Universitetsforlaget.

Martinsen, K. (2005) *Samtalen, skjønnnet og evidensen*. Akribe.

Meld. St. 39 (2020- 2021). *Kriminalomsorgsmeldingen – fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring*. Justis- og beredskapsdepartementet. [Meld. St. 39 \(2020–2021\) - regjeringen.no](#)

Mjåland, K. & Ugelvik, T. (2021). STRAFF, RISIKO OG OMDØMME – en sammenliknende analyse av kriminalomsorgens strategidokumenter. *Idunn*, 38(3), 219-232.

Møller, A. M. (2018). Organizing knowledge and decision-making in street-level professional practice: A practice-based study of Danish child protective services. *SL Grafik*.

Neumann, C. B. & Snertingdal, M. I. (2013). Kunnskap, kartlegging og tidlig intervensjon ved helsestasjoner. *Rus & samfunn*, 2013(04), 28- 30.
https://www.idunn.no/rusos/2013/04/kunnskap_kartlegging_og_tidlig_intervensjon_ved_helsestasi

Nilsson, L. (2019). *Mål- og resultatstyring i Kriminalomsorgen* [Mastergradsavhandling]. OsloMet.
[ODA Open Digital Archive: Mål- og resultatstyring i kriminalomsorgen \(oslomet.no\)](#)

Molander, A., Smedby J.C, (2013). Innledning. I A. Molander & J.C Smedby (Red.), *Profesjonsstudier II* Universitetsforlaget.

Ploeg, G. (2017). *Correctional service of Norway Needs and resources assessment tool*. Kriminalomsorgen. [EuroPris: Promoting Professional Prison Practice | » Presentations: Risk and Needs Assessment Workshop \(Brussels, 2017\)](#)

Ploeg, G. (2006). Kartleggingsverktøy. I E. Larsen (Red.), *Fengslet som endringsarena*: bok for fengselsbetjenter (s. 148-157). Kriminalomsorgens utdanningssenter. krus.brage.unit.no

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Riksrevisjonen. (2022). *Riksrevisjonens beretning. (2022/00628-1)*. Riksrevisjonen. [Statistikk og publikasjoner - Kriminalomsorgen.no](https://publikasjoner-kriminalomsorgen.no)

Riksrevisjonen. (2022). *Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel. (3:4 (2022–2023))*. Riksrevisjonen. helse-opplarings-og-velferdstjenester-til-innsatte-i-fengsel.pdf (riksrevisjonen.no)

Rittel, H. & Webber, M. (1973). Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy. Sciences*, 1973 (volume 4, issue 2), side 155-169.

Røhnebæk, M. (2016). Fra bakkebyråkrati til skjermbyråkrati. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 04/2016 (Volum19), 288- 304. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2016-04-01>

Sannerud, L. (2022). *Kriminalomsorgens årsstatistikk 2022*. Kriminalomsorgsdirektoratet. [Årsstatistikk+for+kriminalomsorgen+2022.pdf](https://arsstatistikk+for+kriminalomsorgen+2022.pdf) (custompublish.com)

Skirbekk, G. & Gilje, N. (2000) *Filosofihistorie* (7. utg.). Universitetsforlaget.

Skillmark, M. & Oscarsson, L. (2020) Applying standardisation tools in social work practice from the perspectives of social workers, managers, and politicians: a Swedish case study, *European Journal of Social Work*, 23:2, 265- 276, DOI: 10.1080/13691457.2018.1540409

Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og Tilskodar og andre essays, Ide og Tanke*. Aschehoug.

Skjervheim, H. (2000). *Objektivismen- og studiet av mennesket*. Til norsk ved Atle Måseide. Innledningskapitlet v/ Hellesnes (s. 7-13). Gyldendahl akademisk.

Skærbæk, E. & Nissen, M. (2014). *Psykososialt arbeid. Fortellinger, medvirkning og felleskap*. Gyldendal Akademisk.

Sletten, M. S., & Bjørkquist, C. (2021). Professionals' tinkering with standardised tools: dynamics involving actors and tools in child welfare practices. *European Journal of Social Work*, 24(5), 749-760.

Sletten, M. S., & Ellingsen, I. T. (2020). When standardization becomes the lens of professional practice in child welfare services. *Child & family social work*, 25(3), 714-722.

Steig, M. & Andersen, J. W. (2013). Erfaringer med bruk av kartleggingsskjema for å styrke barneperspektivet i spesialisthelsetjenesten. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2013 (Volum 10.), s. 229-238.
https://www.idunn.no/tph/2013/03/erfaringer_med_bruk_av_kartleggingsskjema_for_aa_styrke_barneperspektivet_i_spesialisthelsetjenesten

St.meld. nr. 37 (2007- 2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Justis- og politidepartementet. [St.meld. nr. 37 \(2007-2008\) - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/vedtak/stmeld3720072008)

Straffegjennomføringsloven. (2002). *Lov om gjennomføring av straff mv.* (LOV-2001-05-18-21). Lovdata. [Lov om gjennomføring av straff mv. \(straffegjennomføringsloven\) - Lovdata](https://lovdata.no/dokument/lov/2001-05-18-21)

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (5. utg.). Fagbokforlaget.

Tallving, G. (2017). *Report Risk and Needs Assessment Workshop*. EuroPris. [EuroPris: Promoting Professional Prison Practice | » Report: Risk and Needs Assessment Workshop \(Brussels, 2017\)](https://europris.eu/Report-Risk-and-Needs-Assessment-Workshop-Brussels-2017)

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk.

Toreld, E. M. (2016). *Samtykke til Program mot ruspåvirket kjøring?* [Mastergradsavhandling]. Høgskolen i Østfold. [HiØ Brage: Samtykke til program mot ruspåvirket kjøring \(unit.no\)](https://hokstfold.no/om-hogskolen/utdanning/utvalgte-utstillinger/2016/samtykke-til-program-mot-ruspavirket-koering)

Torp, I. S. (2023). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2023). Hentet 29. november 2023 fra <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/>

Vabø, M. (2014). Dilemmaer i velferdens organisering. I M. Vabø & I. V Vabo (Red.), *Velferdens organisering* (s. 11- 46), Universitetsforlaget.

Vindeg, J. (2009). Evidensbasert sosialt arbeid. I H. Grimen & L. I. Terum (Red.), *Evidensbasert profesjonsutøvelse* (s. 17- 38), Abstarakt forlag AS.

Ødegård, A. (red.). (2015). *Sosial innovasjon- fra politikk til tjenesteutvikling*. Fagbokforlaget.

Årstad, J., Nesvåg, S. & Landheim, A. (2015). Kartleggingsverktøy i rusbehandling- nyttig for bruker og behandler?. *Psykologitidsskriftet*, 2015. <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2015/09/kartleggingsverktoy-i-rusbehandling-nyttig-bruker-og-behandler>

Vedlegg

Vedlegg 1: Vedtak fra kriminalomsorgen

Vedlegg 2: Informasjonsskriv til informanter

Vedlegg 3: Innsalg

Vedlegg 4: Tilbakemelding fra NSD

Vedlegg 5: Søknad til kriminalomsorgen

Vedlegg 6: Samtykkeerklæring

Vedlegg 7: Intervjuguide

Marianne Kilaas

Deres ref:

Vår ref:
202200291-48

Dato:
25.10.2022

SØKNAD OM FORSKNING VED FROMSØRGSKONTOR

Vi viser til søknad med vedlegg om tillatelse til å gjennomføre forskning ved fromsørgskontor ulike steder i landet. Søknaden har blitt behandlet i Kriminalomsorgen region øst. Kriminalomsorgen region øst fattet vedtak på vegne av ovennevnte regioner. Søknaden er fremsatt av Marianne Kilaas, masterstudent ved psykososialt arbeid ved Høgskolen i Østfold.

Regelverk

Kriminalomsorgens adgang til å behandle søknader om forskning reguleres av Rundskriv G-2007-7 fra Justis- og politidepartementet, Retningslinjer for behandling av søknader om forskning i kriminalomsorgen.

Det følger av retningslinjer at regionalt nivå i kriminalomsorgen er ansvarlig for å avgjøre søknader om adgang til å rekruttere innsatte/domfelte og tilsatte til forskningsprosjekter og for å behandle søknader om bruk av taushetsbelagte opplysninger fra kriminalomsorgen til forskning hvor det kreves dispensasjon fra taushetsplikten. Alle søknader om forskning skal vurderes individuelt. Hvis søknaden ikke anses å tilfredsstillende krav som er skissert i retningslinjene, må det innhentes nødvendig tilleggskommunikasjon, jf. retningslinjene pkt. 5 – individuell vurdering.

Lokalt nivå skal få mulighet til å uttale seg om søknaden. De skal vurdere om de har kapasitet til å ta imot forskeren, om prosjektet er praktisk gjennomførbart og sikkerhetsmessig forsvarlig, jf. retningslinjene pkt. 1 – vurdering av lokalt nivå. Søknaden kan avslås av etiske, sikkerhetsmessige eller kapasitetsmessige årsaker, jf. retningslinjene pkt. 8 - avslag.

Tilgang til forskning i kriminalomsorgen bør i hovedsak gis i prioritert rekkefølge til forskningsinstitusjoner, til doktorgrads- og masterstudenter. I følge retningslinjene kan bachelorstudenter få tilgang til å innhente data i Kriminalomsorgen hvis søknaden anses å tilfredsstillende de krav som er skissert i retningslinjene og hvis kapasiteten tillater det.

Vedtak

Kriminalomsorgen region øst			
Postadresse: Postboks 694 4302 Sandnes	Besøksadresse: Solheimsgata 21, 2000 Lillestrøm	Telefon: 21 53 73 00 Telefaks: Org.nr: 982 349 419	Saksbehandler: Hege Kongerud E-post: postmottak- 8100@kriminalomsorg.no

Søknaden innvilges ved Prosjektet anses å være relevant for kriminalomsorgen, og oppfyller kriteriene i Rundskriv G-2007-7. Problemstillingen som det søkes forsket på er et tema som kriminalomsorgen er opptatt av å få ny kunnskap om, og forskningen vil sannsynligvis gi etaten og samfunnet for øvrig informasjon og ny kunnskap. Søknaden er utformet i tråd med de krav som stilles til forskning i kriminalomsorgen, jfr. Retningslinjer for behandling av søknader om forskning. Det er ikke behov for å gi dispensasjon fra taushetsplikten da deltakelse forutsetter samtykke i alle ledd.

frimsorgskontor kan 4 ansatte stilles til disposisjon. Kontaktperson der er Epostadresse er:

Krav til forskeren

Forskningen skal gjennomføres på en forsvarlig måte og de ansatte og innsatte/domfelte skal ikke utsettes for personlige belastninger. Forskeren skal fremlegge bakgrunnsmateriale og informere enheten ut ifra behov. Forskeren skal forholde seg til den enkelte enhets sikkerhetsmessige instruksjoner. Enhetene vil kunne innhente opplysninger om forskerensandel. Dersom forsker ønsker å ta i bruk andre spørreskjema eller belyse andre problemstillinger enn det som er godkjent må det fremlegges ny søknad til Kriminalomsorgen region øst for godkjenning.

Forskerens taushetsplikt

Opplysninger forskeren blir gjort kjent med kan være undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13. Forskeren er undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 c. Av § 13 e følger at forskeren plikter å hindre andre i å få tilgang til eller kjennskap til opplysningene. Overtredelse av bestemmelser om taushetsplikt er straffbart, jf. Straffeloven § 121. Behandling av personopplysninger reguleres av lov om personopplysninger (LOV 2000-04-14 nr. 13) med tilhørende forskrift (FOR 2000-12-15 nr. 1265), og forskningsprosjekter er særlig omtalt i § 7-27 i forskrift til personopplysningsloven. Det er et vilkår at forsker undertegner en taushetserklæring med henvisning til bestemmelsene ovenfor. Slik erklæring utarbeides av den enhet der forskningen skal gjennomføres.

Oppbevaring av materiale

Forskeren skal påse at innsamlet materiale blir oppbevart på en forsvarlig måte, og at det foretas anonymisering av personidentifiserbare opplysninger ved eventuell publisering. Innsamlet materiale som inneholder personidentifiserbare data, skal makuleres så snart undersøkelsen er avsluttet. Dersom det skal gjøres unntak fra denne hovedregel, må det godkjennes av Datatilsynet.

Rapportering

Vi ber om at kopi av den ferdige studien sendes Kriminalomsorgen region Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter (KRUS) og Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI).

Klageadgang

Dette vedtaket kan påklages til Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI), jf. forvaltningsloven § 28. En eventuell klage sendes til Kriminalomsorgen region øst, innen 3 uker fra vedtaket er mottatt.

Med hilsen

Brit Kari Kirkeeide
ass. regiondirektør

Hege Kongerud
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

«Samtalen i friomsorgen og bruk av det standardiserte kartleggingsverktøyet «Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen» (BRIK)»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt om bruk av BRIK i friomsorgen. Formålet er å undersøke ansatte i friomsorgen sine erfaringer med å benytte det standardiserte kartleggingsverktøyet i praksis i friomsorgen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Hvorfor dette forskningsprosjektet?

Jeg er masterstudent i psykososialt arbeid ved Høgskolen i Østfold. Dette forskningsprosjektet er knyttet til masteroppgaven.

Det standardiserte kartleggingsverktøyet BRIK ble innført i Kriminalomsorgen i 2015. Dette med formål om å avklare den domfeltes behov på ulike livsområder, og finne frem til tiltak med målsetting om tilbakeføring til samfunnet. Slike standardiserte verktøy påvirker samhandlingen og samtalen mellom mennesker. Samtaler i menneskebehandler organisasjoner omhandler å finne løsninger på menneskelige sosiale problemer som av natur er sammensatte og vanskelige å avklare på en entydig måte.

I denne studien ønsker jeg å utforske hvordan bruk av BRIK kan være et bidrag inn i arbeidet med håndtering av sosiale problem i samtaler i friomsorgen, og hvordan BRIK anvendes i praksis av de ansatte. Dette vil kunne gi kunnskap om hvilke muligheter og utfordringer som kan oppstå når man tar i bruk standardiserte kartleggingsverktøy.

Hovedproblemstillingen for studien er: Hvilken nytte opplever profesjonsutøvere at bruk av det standardiserte kartleggingsverktøyet BRIK har for håndtering av sosiale problem i samtaler i friomsorgen? Følgende forskerspørsmål søkes belyst: 1) Hvordan anvendes BRIK i praksis, og hvorfor? 2) Hvordan fremmer og hemmer bruk av BRIK samtalen og håndtering av sosiale problem i friomsorgen? 3) Hva avgjør om BRIK benyttes?

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Den som har egne erfaringer, har også noe å fortelle. Jeg ønsker å intervju ansatte i friomsorgen som har benyttet BRIK i samtaler med personer under straffegjennomføring. Jeg er interessert i å høre om dine erfaringer med å benytte BRIK i praksis.

At du blir kontaktet som mulig deltager i denne studien er godkjent av aktuell region i Kriminalomsorgen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Din deltagelse innebærer å delta på et intervju. Intervjuet vil foregå som en samtale. Samtalen vil ta ca. en time. Spørsmålene vil omhandle dine refleksjoner og erfaringer tilknyttet bruk av BRIK i samtale med personer under straffegjennomføring.

Jeg vil ta lydopptak av samtalen og ta notater underveis mens vi snakker sammen.

- Ansvarlig for forskningsprosjektet fra Høgskolen i Østfold:
Førsteamanuensis Marina Snipsøyr Sletten, tlf. 69 60 88 84 epost:
marina.sletten@hiof.no
- Vårt personvernombud ved Høgskolen i Østfold: Line Mostad Samuelsen. Epost:
personvern@hiof.no
- Forskningsprosjektet er meldt til og godkjent av Personvernforbundet for forskning,
Norsk samfunnsvitenskapelig database AS (NSD).

Hvis du har spørsmål knyttet til personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon 53211500.

Gjennomføring av forskningsprosjektet er godkjent av Kriminalomsorgen i aktuell region.

På forhånd takk for din deltagelse!

Med vennlig hilsen

Veileder

Mariane S. Kilaas
Student

Innsalg sendt pr. e- post til ansatte i forbindelse med rekruttering av informanter

«Ønsker du å være med i en studie som handler om å belyse ansatte i friomsorgen sine erfaringer med å benytte BRIK i samtaler? Da vil jeg gjerne høre fra deg! Det handler om en samtale der jeg kommer til [stedsnavn] i løpet av uke 42 eller uke 43. Intervjuet vil vare ca. en time. Jeg er masterstudent (...) Jeg er interessert i å høre om hvilke erfaringer, både positive og negative som ansatte i friomsorgen har med å bruke BRIK i samtaler. Jeg er ikke ute etter å finne ut om BRIK benyttes slik manualen tilsier at BRIK skal benyttes eller ikke. Det jeg er opptatt av å belyse, er hvordan BRIK benyttes i praksis, og hvorfor. Mennesker og samtalesituasjoner er forskjellige. Hvilken nytte opplever du at bruk av BRIK har i møte med ulike personer under straffegjennomføring? (...) Ettersom det er anonymt å delta i studien, kan svar på om du vil delt i studien samt forslag til tidspunkt for å møtes sendes direkte til meg. (...) Vedlagt følger et skriv som forklarer nærmere om deltagelse, bla. anonymitet, hvordan opplysninger som gis lagres m.m. Jeg kommer til å intervju ansatte fra litt forskjellige friomsorgskontor for slik å unngå at noen blir gjenkjent i studien. Håper å høre fra deg!»

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

478793

Vurderingstype

Standard

Dato

25.07.2022

Tittel

Samtalen i friomsorgen og bruk av det standardiserte kartleggingsverktøyet «Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen» (BRIK)

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskolen i Østfold / Fakultet for helse, velferd og organisasjon / Institutt for velferd, ledelse og organisasjon

Prosjektansvarlig

Marina Snipsøyr Sletten

Student

Marianne S. Kilaas

Prosjektperiode

28.06.2022 - 01.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.06.2023.

Meldeskjema **Kommentar**

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Vurderingen forutsetter godkjenning fra Kriminalomsorgen, og du kan ikke starte datainnsamlingen før godkjenningen er på plass. Dersom Kriminalomsorgens godkjenning fører til endringer som har betydning for vår vurdering må meldeskjemaet oppdateres med en endringsmelding til oss.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, men du må oppdatere informasjonsskrivet før du starter (se neste avsnitt).

INFORMASJONSSKRIV

Informasjonsskrivet ditt mangler noen punkter loven krever er med. Du må derfor legge til disse punktene i informasjonsskrivet før du gir dette til forskningsdeltakerne dine. Du trenger ikke å laste opp den oppdaterte versjonen i meldeskjemaet:

- Kontaktopplysninger til din institusjon sitt personvernombud og Personverntjenester i Sikt

Ta gjerne en titt på våre nettsider for hjelp til formuleringer:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/sjekklister-for-informasjon-til-deltakerne/>

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>
Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kriminalomsorgen region
Dokumentsenter
Postboks 694
4302 Sandnes

Marianne S. Kilaas
Flåtavikveien 10
1628 Engelsviken

Engelsviken, 06.09.22

Søknad:

Tillatelse til gjennomføring av forskningsprosjekt i Kriminalomsorgen

Mitt navn er Marianne S. Kilaas. Jeg er student på masterstudiet «Psykososialt arbeid» ved Høgskolen i Østfold. Jeg planlegger å levere masteroppgave senest våren 2023. I den forbindelse ber jeg om tillatelse til å intervju totalt 5- 8 ansatte ved friomsorgskontor i Kriminalomsorgens region . Jeg ønsker å intervju ansatte om deres erfaring med å benytte det standardiserte kartleggingsverktøyet «Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen «BRIK» i samtaler.

Forskningsprosjekt:

Tema for mitt forskningsprosjekt er profesjonsutøvere sine erfaringer med å benytte det standardiserte kartleggingsverktøyet BRIK i praksis i friomsorgen. BRIK er utviklet av Kriminalomsorgen i Norge. Verktøyet er evidensbasert ved at det bygger på effektforskning fra «What works»- bevegelsen, «Desistance theory», teorier fra «Restorative justice» og kommunikasjonsferdigheter fra «motivational Interviewing». Verktøyet ble innført i hele Kriminalomsorgen i 2015. Hovedhensikten med verktøyet er å avklare den domfeltes behov og ressurser på ulike livsområder, og finne frem til tiltak med målsetting om tilbakeføring til samfunnet.

Samtaler i menneskebehandlende organisasjoner omhandler å finne løsninger på menneskelige sosiale problemer som av natur er sammensatte og vanskelige å avklare på en entydig måte. Standardiserte verktøy, slik som BRIK, kan påvirke samhandlingen mellom mennesker og håndtering av sosiale problem. Dette forskningsprosjektet ønsker å utforske hvordan BRIK bidrar til å fremme og hemme samhandlingen mellom profesjonsutøvere og personer under straffegjennomføring og håndtering av sosiale problem.

Planlagt studie har følgende prosjekttittel: Samtalen i friomsorgen og bruk av det standardiserte kartleggingsverktøyet «Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen» (BRIK).

Målet med studien er å frembringe kunnskap om hvordan BRIK anvendes av profesjonsutøvere i praksis, og hvilke muligheter og utfordringer som kan oppstå når man tar i bruk eksempelvis BRIK som standardisert kartleggingsverktøy i samtaler for håndtering av sosiale problem. Dette er kunnskap som kan komme Kriminalomsorgen til gode ved videre utvikling- og bruk av kartleggingsverktøyet.

Jeg har valgt følgende hovedproblemstilling for min studie: Hvilken nytte opplever profesjonsutøvere at bruk av det standardiserte kartleggingsverktøyet BRIK har for håndtering av sosiale problem i samtaler i friomsorgen?

Faglig bakgrunn:

Jeg er ansatt som sosionom ved Sykehuset Østfold i poliklinikk for rus- og avhengighetsbehandling, TSB Moss. Jeg sluttet i stilling som rådgiver i Kriminalomsorgen ved Østfold friomsorgskontor og Ravneberget fengsel avd. samfunn april måned 2021, etter 16 års ansettelse. Masterstudiet «psykososialt arbeid» er en praksisbasert studie. Som student og tidligere ansatt i Kriminalomsorgen opplever jeg å ha god kjennskap til Kriminalomsorgen og Kriminalomsorgens satsning på kunnskapsbasert praksis, hvilket kartleggingsverktøyet BRIK også er en del av.

Egen erfaring med å benytte BRIK i samtaler med personer under straffegjennomføring vekket min interesse for å skrive masteroppgave om tema.

Veileder og ansvarlig for forskningsprosjektet fra Høgskolen i Østfold er Førsteamanuensis Marina Snipsøyr Sletten, tlf. 69 60 88 84 epost: marina.sletten@hiof.no

Forskningsprosjektet er meldt til, og godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelige database AS (NSD) den 25.07.22.

Dersom dere ønsker ytterligere informasjon, vennligst, ta kontakt.

Håper på positivt svar.

Mvh

Marianne S. Kilaas
masterstudent, psykososialt arbeid, Høgskolen i Østfold
mob. 95 22 49 11
Epost: marianne.kilaas@hiof.no

Vedlegg: Prosjektbeskrivelse, informasjonsskriv, bekreftelse fra veileder

Informert samtykke til deltagelse i forskningsprosjektet:
«Samtalen i friomsorgen og bruk av det standardiserte kartleggingsverktøyet
«Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen» (BRIK)»

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, og samtykker til at opplysninger som kommer frem under intervjuet kan brukes for å få frem forskningsbasert kunnskap om forskningstemaet.

Jeg er informert om at jeg, hvis jeg ønsker kan få mulighet til å lese gjennom intervjuet og rette opp/slette opplysninger jeg har bidratt med.

Jeg er også informert om at min identitet ikke vil komme frem, og at opptaket av intervjuet vil bli slettet etter at det er transkribert, samt at opplysninger som kan identifisere meg eller andre blir tatt bort (anonymisert).

Jeg er informert om at det er frivillig å delta i studien, og at jeg når som helst kan trekke mitt samtykke uten å oppgi noen grunn, samt at dersom jeg trekker meg, vil navn og kontaktinformasjon bli slettet, og opplysningene jeg har gitt slettes

Jeg samtykker til:

- ☐ Å delta i intervju
- ☐ Å delta ved å fylle ut spørreskjema

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 30.06.23

Signert av informant, dato

Kontaktinformasjon:

telefonnummer

e- post

Intervjuguide:

Innledende spørsmål:

- Hvilke straffegjennomføringsformer jobber du med?
- Bruker du andre kartleggingsverktøy samtidig med BRIK? Dersom ja; hvilke da? Hva er grunnen til..

Hovedspørsmål:

1) Hva bruker du BRIK til?

- Hvordan introduserer du BRIK for domfelte?

Hovedspørsmål:

2) Når bruker du BRIK?

- Hvem gir du tilbud om BRIK kartlegging til?
- Når i løpet av en straffegjennomføring bruker du BRIK?
- Hva sier lokale rutiner om bruk av BRIK?

Hovedspørsmål:

3) Hvordan bruker du BRIK?

- Hvilke deler av BRIK bruker du?

3.1) Hvordan opplever du språket i BRIK?

- Hvordan opplever du at språket i BRIK bidrar til innsikt i det dere samtaler om?

Hovedspørsmål:

4) Hvilke erfaringer har du med å bruke BRIK i samtaler.

- Hva har du opplevd som fordeler med å bruke BRIK i samtaler?
- Hva har du opplevd som ulemper med å bruke BRIK i samtaler?
- Har du noen eksempel?
- Hvordan har du benyttet BRIK etter endt kartlegging?
- Hva har du fått av reaksjoner fra de som tilbys BRIK, om hvordan de opplever samtalen ved bruk av BRIK?
- Er det andre forhold du ønsker å trekke frem relatert til BRIK som vi ikke har snakket om?

Generelle spørsmål som kan benyttes «innimellom»:

- Hva var nyttig?
- Hva var mindre nyttig?
- Hva gjorde du?

Kan du fortelle mere om...

Har du eksempler...